

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
EKONOMIKOS KATEDRA**

LINA ARMONAITĖ
VIEŠOJO SEKTORIAUS EKONOMIKOS STUDIJŲ PROGRAMA

**ES STRUKTŪRINIAI FONDAI:
JŲ PARAMOS PASKIRSTYMAS IR ADMINISTRAVIMAS
LIETUVOJE**

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Darbo vadovas
prof. habil. dr. G. Davulis

Vilnius, 2008

TURINYS

IVADAS.....	5
1. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS RAIDA LIETUVOJE.....	8
2. ES SF PARAMOS ADMINISTRAVIMO SISTEMŲ ANALIZĖ.....	12
2.1. Administravimo efektyvumas ir instituciniai faktoriai.....	12
2.2. Administruojančių institucijų sąranga.....	15
2.3. ES SF paramos administravimas BPD-e.....	16
2.4. 2007-2013 m. ES SF paramos administravimo sistemos Lietuvoje pagrindiniai bruožai...23	
2.5. Projektų atrankos procesų kaita Lietuvoje.....	31
2.5. Lietuvai skiriamos ES SF paramos 2004-2006 m. bei 2007-2013 m. programavimo periodais institucinių administravimo sistemų lyginamoji analizė ir perspektyvos.....	41
3. ES SF PARAMOS LIETUVAI PASKIRSTYMO SKAIDRUMO ANALIZĖ.....	42
3.1. Skaidrumo svarba ES SF paskirtyme ir naudojime.....	42
3.2. Tyrimo paskirtis, imtis ir kita informacija.....	49
3.3. Pagrindiniai tyrimo rezultatai ir jų interpretacija.....	53
3.4. Pagrindinių korupcijos rodiklių priklausomybės tyrimas.....	65
4. ES SF PARAMOS PASKIRSTYMO PERSPEKTYVOS.....	69
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	73
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	75
SANTRAUKA.....	79
SUMMARY.....	80

Lentelių aprašas

1 lentelė. I ir II programavimo periodais keliami struktūrinių lėšų investavimo tikslai.....	8
2 lentelė. I ir II programavimo periodais keliami struktūrinių lėšų investavimo tikslai.....	35

Ilustracijų aprašas

1 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimą reglamentuojančių teisės aktų sistema...	24
2 pav. ES lėšas administruojančių institucijų Latvijoje schema.....	26
3 pav. Valstybinių ir regioninių projektų atranka ir įgyvendinimas.....	33
4 pav. Konkursinių projektų atranka ir įgyvendinimas.....	34
5 pav. Apklaustųjų agentūrų pasiskirstymas.....	43
6 pav. ES SF paramos gavėjai.....	44
7 pav. Pareiškėjų išsidėstymas pagal apskritis Lietuvoje.....	45
8 pav. Specialistų aptarnavimo ir darbo kokybė administruojant įgyvendinamą projektą.....	46
9 pav. ES SF paramą dažniausiai gaunančios įmonės.....	50
10 pav. ES SF paramos Lietuvoje skyrimo ar įgyvendinimo problemos.....	52
11 pav. Procedūrų korumpuotumas.....	55
12 pav. Naudojimosi konsultantų paslaugomis ir glaudžių ryšių su projektų vertintojais požymių išsėstymas.....	57
13 pav. Procedūrų korumpuotumo įvertinimo atrinktų požymių išsėstymas.....	59

ĮVADAS

Europos Sąjungos struktūriniai fondai (toliau – ES SF) turi tiek politinę, tiek ekonominę paskirtį. Viena vertus, jų teikiama parama demonstruoja tam tikrą ES šalių solidarumą tuo stiprindama naujų Europos valstybių piliečių pasitikėjimą ES kaip bendru projektu. Kita vertus, SF parama skiriama tam, kad mažiau ekonomiškai išplėtoti regionai galėtų pasivyti toliau pažengusius regionus – tiek konkrečios šalies viduje, tiek pačioje ES. Taigi SF reikalingi tam, kad papildomomis investicijomis būtų galima paremti tuos, kurie atsilieka integracijos procese.

ES paramą Lietuvoje labai svarbu panaudoti pagal paskirtį: netiesiogine prasme galima teigti, kad ji turėtų sustiprinti šalies piliečių pasitikėjimą demokratine Lietuvos valstybe, ES bei padėti sumažinti raidos atotrūkį tarp atskirų šalies regionų ir socialinių sluoksnių, tarp Lietuvos ir tarp ES senbuvų. Tuo pačiu ES parama suteikia Lietuvai galimybę pasiekti spartesnę socialinę ir ekonominę pažangą. Kad ši galimybė nebūtų prarasta (kaip buvo pirmuoju programavimo periodu – 2004-2006 metais), reikia pasirinkti tinkamus paramos skyrimo prioritetus, užtikrinti skaidrų ir efektyvų jos panaudojimą.

Siekiant, kad ES SF lėšos būtų panaudotos numatytiems tikslams įgyvendinti, buvo būtinas tinkamas pasirengimas šių lėšų administravimui ir įsisavinimui. Tačiau tik įstojusi į ES Lietuva patyrė didelį spaudimą įsisavinti SF administravimo taisykles bei ilgametę patirtį per labai trumpą laiką. Žinant tai, kad įsisavinti sekėsi nelabai gerai (neįsisavinta apie 45% ES SF paramos lėšų¹) bei tai, kad kartu buvo ne tik suteikta galimybė gauti paramą, bet ir keliami dideli reikalavimai lėšų valdymui ir kontrolei. Neįsisavintos lėšos turės būti grąžintos į ES biudžetą, nes perskirstyti šių lėšų kitoms ES politikoms nėra galimybės. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, yra ES paramos įgyvendinimo problemų, susijusių su sudėtingomis administravimo procedūromis, tampa **aktualu** spręsti susiklosčiusią situaciją.

Tyrimo **tikslas** – ištirti ES SF paramos Lietuvai administravimą institucijų atžvilgiu ir išskirti pagrindines problemas bei pasiūlyti jų sprendimo būdus.

Objektas – ES skiriamos SF paramos skirstymo administravimas Lietuvoje.

Keliama **hipotezė**: Lietuvos institucinis administracinis aparatas skirstant bei administruojant ES SF paramą veikia efektyviai.

¹ ES struktūrinės paramos įsisavinimo rodikliai 2004-2007 laikotarpiu. http://www.esparama.lt/lt/bpd/igyvandinami_projektai; prisijungimo laikas: 2007-11-20.

Uždaviniai:

1. Išsiaiškinti nuostatas, reglamentuojančias ES SF paramos administravimo institucijų Lietuvoje sąrangą;
2. Išskirti pagrindines problemas, susijusias su ES SF paramos paskirstymu ir įgyvendinimu;
3. Įvertinti pagrindines kliūtis, trukdančias skaidriam ES SF paramos įsisavinimo etapui: nuo projekto rengimo iki paramos gavimo;
4. Išanalizuoti kliūčių įveikimo galimybes ir pateikti perspektyvas.

Kadangi autorė daro prielaidą, kad daug patirties turinti tyrimų srityje *Transparency International* Lietuvos skyrius (toliau TILS) gali pateikti reprezentatyvius duomenis, todėl darbe remiamasi minėtos įstaigos atliktu tyrimu „ES struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“ (2006 m. spalio mėn.).

Darbe panaudoti tokie tyrimo metodai: verbalinių dokumentų analizė, koreliacijos koeficiento apskaičiavimas.

Aptariami tokie Lietuvos autoriai: Vidaus reikalų ministerijos sekretorės G. Švedienės pasisakymai, Eurokomisarės D. Grybauskaitės pasisakymai, Europarlamentarės M. Starkevičiūtės pastebėjimai, Ministro pirmininko G. Kirkilo nuomonė, Finansų ministerijos ES programų valdymo departamento Sanglaudos fondo valdymo skyriaus vedėjo A. Budraičio pasisakymas, prof. R. Rudztkio nuomonė, K. Manioko, V. Ščiavinsko straipsnių interpretacijos, Susisiekimo ministro A. Butkevičiaus ir K. Glavecko pasisakymai žiniasklaidoje, TILS vadovo R. Juozapavičiaus nuomonė bei žurnalistų I. Stasiulytės, E. Kostinienės, T. Mikalajūno, L. Pilecko, A. Pučėtos straipsniai.

Taip pat nagrinėjamos šių užsienio autorių nuomonės: Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Siim Kallas kalba, EK pirmininko WALLSTRÖM, S. KALLAS, D. HÜBNER ir M. FISCHER BOEL pranešimas bei TI Sekretoriato vadovo David Nussbaum laiškas EK.

Pirmojoje dalyje darbe apžvelgiama ES struktūrinės paramos raida Lietuvoje. Sekančioje darbo dalyje dėmesys akcentuojamas į administravimo efektyvumą ir institucinius faktorius, vertinama administruojančių institucijų sąrangą. Taip pat atliekama ES struktūrinių fondų (SF) paramos administravimo valdymo sistemų analizė ir pateikiamos perspektyvos. Trečiojoje dalyje pateikiama ES SF paramos paskirstymo skaidrumo analizė ir tyrimo metu gauti rezultatai bei jų priklausomybės tyrimo reikšmės. Ketvirtoji dalis sudaryta iš ES SF paramos paskirstymo perspektyvų, o darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Pagrindinės darbe naudojamos sąvokos:

ES struktūriniai fondai (ES SF) - skirti padėti sunkumus išgyvenantiems regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. Struktūriniai fondai finansuoja projektus, padedančius sunkiai besiverčiančioms įmonėms ir darbuotojams imtis kitos, perspektyvesnės, veiklos. Dar viena galimybė - didinti krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą ir padėti joms atlaikyti konkurencinį spaudimą. Tačiau Struktūriniai fondai nefinansuoja pasyvios socialinės politikos priemonių (nedarbo pašalpos ir pan.)(pagal http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama).

SFMIS – tai ES SF ir Sanglaudos fondo informacinė kompiuterizuota valdymo ir priežiūros sistema (SFMIS) įdiegta Finansų ministerijos 2005 m. Ji skirtą minėtų fondų finansuojamų projektų administravimui (pagal <http://www.esparama.lt/lt/naujienos/?id=300>).

ES struktūrinė parama – Europos Bendrijų Lietuvai skiriamos ES fondų lėšos strategijai ir veiksmų programoms įgyvendinti (pagal LR Vyriausybės nutarimą Nr. 1139, priimtą 2007 m. spalio 17 d.).

BPD – taip vadinamas **Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas** (sutrumpintai - BPD), patvirtintas LR Vyriausybės ir Europos Komisijos. Pagal jį teikiama ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004-2006 m. Jame išdėstyti ES struktūrinių fondų ir Lietuvos veiksmų tikslai, plėtros strategija, nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių įnašai. (pagal http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD).

Korupcija (lot. *corruptio* – „gadinimas“, „papirkimas“) – piktnaudžiavimas patikėta galia siekiant asmeninės naudos. Tai ne tik pasinaudojimas tarnybinėmis galiomis viešajame sektoriuje, bet gali pasitaikyti visur, kur asmens galia grįsta visuomenės pasitikėjimu. Dažniausiai pasitaikančios korupcijos formos yra kyšininkavimas, piktnaudžiavimas tarnyba, protekcionizmas, sukčiavimas ir kt. (pagal <http://lt.wikipedia.org/wiki/Korupcija>).

Klasikinė korupcija – tai situacija, kai sprendimų priėmėjai yra paperkami, kad suteiktų struktūrinių fondų lėšų arba priimtų sprendimą savo paties labui (pagal TI Vengrijos skyriaus projektą „SKAIDRUMAS PER BUDRUMĄ“).

Skaidrumas – tai remiantis Europos skaidrumo iniciatyva, ES institucijų atvirumo ir prieinamumo gerinimas, viešumas (pagal

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1343&format=HTML&aged=1&language=LT&guiLanguage=en>).

1. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS RAIDA LIETUVOJE

Remiantis finansų ministerijos duomenimis, „nuo 1991 m. Lietuva ES finansinę paramą gavo pagal tris programas PHARE (pasirengimas narystei ES), ISPA (parama transporto ir aplinkos) ir SAPARD (parama žemės ūkiui) programas.

Tapusi ES nare, šalis gauna struktūrinių fondų paramą pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą arba BPD (3,09 mlrd. Lt ES paramos) ir Sanglaudos fondo strategiją 2004-2006 m. (3,46 mlrd. Lt ES paramos). Visą šio laikotarpio paramą pagal BPD Lietuva turi įsisavinti iki 2008 metų pabaigos, o Sanglaudos fondo paramą – iki 2010 metų pabaigos“².

„ES struktūrinė parama nuosekliai mažina socialinius ir ekonominius skirtumus tarp ES šalių narių ar atskirų regionų“³. Tai yra labai reikalinga, nes šių skirtumų buvo nuo pat pradžių kuriantis ES (nes kiekviena valstybė išsivysčiusi skirtingai; prisimenant Italiją), o įstojus Airijai Graikijai, Ispanijai ir Portugalijai jų labai padaugėjo. Vienas iš bendrųjų ES politikos dalių - regioninės politikos – tikslas iškelia didelių regioninių, socialinių ir ekonominių skirtumų sumažinimo būtinybę ir tolygios visos ES raidos skatinimą. Remiantis finansų ministerija, „ES regioninę politiką galima laikyti struktūrinės politikos sudedamąja dalimi, kuri įgyvendinama pasitelkus ES Struktūrinius fondus ir Sanglaudos fondą“. Trumpai apie juos.

Struktūrinės politikos fondų paskirtis - padėti sunkiau besivystantiems regionams prisitaikyti prie kintančių ekonominių ir socialinių sąlygų. Struktūriniai fondai finansuoja įvairius projektus, skirtus pakeisti esamą veiklos pobūdį į daug perspektyvesnį ir kartu didina krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą bei padeda joms atlaikyti konkurencinį spaudimą. Minimimi šie struktūriniai fondai:

- ✓ *Europos regioninės plėtros fondas* finansiškai remia investicijas į gamybą, infrastruktūrą, technologijų plėtrą, darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui. Pažymėtina, jog fondo lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto.
- ✓ *Europos socialinis fondas* remia socialines problemas sprendžiančius projektus. Finansuojamas švietimas, parama įsidarbinant, moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra, socialinės ekonomikos projektai bei švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimas.

² Trumpai apie ES struktūrinę paramą. Finansų ministerijos pateikiama informacija. Prieiga internetu: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.203; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

³ Trumpai apie ES struktūrinę paramą. Finansų ministerijos pateikiama informacija. Prieiga internetu: http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama; prisijungimo laikas: 2007-10-20.

- ✓ *Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas* teikia paramą diegiant naujus ūkininkavimo metodus, plėtojant alternatyvią ekonominę veiklą kaimo vietovėse.
- ✓ *Žuvininkystės orientavimo* finansiniu instrumentu yra remiamas naujų metodų diegimas bei ekonominės veiklos perorientavimas žuvininkyste besiverčiančiose vietovėse.

Neformaliai penktuoju Struktūriniu fondu vadinamas *Sanglaudos fondas*, kuris įsteigtas pagal Maastrichto sutartį ir skirtas dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams remti. Nuo šių, 2007 m., Sanglaudos fondas integruojamas į struktūrinių fondų valdymo sistemą.

ES struktūrinė parama skirta finansuoti reglamentuose numatytus tikslus įgyvendinančias priemones. Lyginant 2000-2006 m. iškeltus investavimo tikslus su 2007-2013 m. finansiniu laikotarpiu keliamais tikslais, pastebimas pirmojo laikotarpio tikslų tęstinumas antrajame programavimo laikotarpyje. Kad būtų aiškiau, palyginimui pateikiama trumpa I ir II programavimo periodais keliamų tikslų analizė (žr. 1 lentelę).

	Finansinis laikotarpis:	
	2000-2006 m.	2007-2013 m.
Struktūrinių lėšų investavimo tikslai	1. Atsiliekančių regionų skatinimas	1. Konvergencijos prioritetą (silpniau išsivysčiusiems regionams)
	2. Krizės apimtų regionų rėmimas	2. Regioninio konkurencingumo ir užimtumo prioritetą (geriau išsivysčiusiems regionams)
	3. Mokymo, kvalifikacijos kėlimo skatinimas ir parama	3. Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetą (bendradarbiavimui tarp ES vidaus sienų ir šalių narių)

1 lentelė. I ir II programavimo periodais keliami struktūrinių lėšų investavimo tikslai
Sudaryta autorės, remiantis finansų ministerijos pateikiamais duomenimis

Analizuojant pateikiamus tikslus, galima pastebėti aiškų jų tęstinumą. Pavyzdžiui, 2007-2013 m. finansiniu laikotarpiu I-asis keliamas konvergencijos prioritetą skirtas silpniau išsivysčiusioms šalims narėms ir regionams. Jis pakeičia buvusį 1 tikslą (parama silpniau išsivysčiusiems regionams) ir apima Sanglaudos fondo paramą. O II – asis keliamas prioritetą yra regioninio konkurencingumo ir užimtumo prioritetą. Jis skirtas labiau išsivysčiusiems regionams, kurie negali gauti paramos pagal Konvergencijos prioritetą ir jungia buvusius 2 ir 3 tikslus (2 tikslas – parama regionams turintiems struktūrinių

ekonomikos problemų, kurie negali gauti paramos pagal 1 tikslą, o 3 tikslas – parama žmogiškųjų išteklių plėtros srityje regionams, kurie negali gauti paramos pagal 1 tikslą).

III – asis Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetas, skirtas bendradarbiavimui abipus ES vidaus sienų ir tarp šalių narių tam tikrose teritorinėse zonose. Jis vienintelis iš visų prioritetų nėra 2000-2006 m. programavimo periodo 3 tikslo tęsinys, o pakeičia INTERREG iniciatyvą.

Svarbu pažymėti, kad 2007–2013 m. ES struktūrinė parama Lietuvai yra teikiama pagal Konvergencijos ir Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetus ir struktūrinių fondų principus:

1. *Koncentravimas.*

2. *Programavimas.* Struktūrinių fondų veiklos gairės numatomos ilgalaikio planavimo pagrindu.

3. *Partnerystė.* Rengiant programinius dokumentus bei administruojant struktūrinius fondus, glaudžiai bendradarbiaujama tarp Europos Komisijos struktūrų ir šalių narių institucijų. Šio principo priešingybė - centralizuotas ekonominės veiklos planavimas (Briuselis tiesiog neturi tokio pobūdžio veiklos galimybių - dėl biudžetinių, politinių ir kt. sumetimų).

4. *Papildomumas.* Struktūrinių fondų parama yra skirta papildyti valstybių išlaidas tam tikrose srityse. Praktikoje šis principas reiškia ES ir valstybių narių bendrą projektų finansavimą.

Be minėtų principų, struktūrinių fondų veiklai taikomas ir bendresnis subsidiarumo (pavaldumo) principas. Juo remiantis teigiama, kad konkrečius veiksmus turi vykdyti žemiausio lygio valdžios institucijos, galinčios efektyviai juos atlikti.

Apžvelgus struktūrinės paramos fondus ir susipažinus su jų teikimo principais, pereinama prie planavimo ir įgyvendinimo mechanizmų.

Iš viso yra skiriami 3 pagrindiniai alternatyvūs struktūrinių fondų planavimo ir įgyvendinimo mechanizmai: Nacionalinės iniciatyvos, Bendrijos iniciatyvos ir inovacinės priemonės. Trumpai apie kiekvieną iš jų.

Nacionalinių iniciatyvų pagrindu yra panaudojama apie 90 proc. viso struktūrinių fondų biudžeto. Pradinius planavimo dokumentus, susijusius su ES paramos paskirstymu, šiuo atveju rengia valstybės narės. Galimos dviejų tipų procedūros:

1. Didesnės apimties ir sudėtingesnės paramos atveju, bendrai su Europos Komisija yra parengiami *Bendrijos paramos metmenys*. Jų pagrindu sudaromos veiklos programos, kurioms įgyvendinti ruošiami konkretūs projektai.

2. Alternatyvus jam mechanizmas - *Bendrojo planavimo dokumento* priėmimas, kurio pagrindu tiesiogiai rengiami konkretūs paramos projektai. Abiem minėtais atvejais konkrečių projektų atranką atlieka valstybės narės institucijos.

Kitas struktūrinių fondų administravimo mechanizmas, kuris remiasi didesniu Europos Komisijos vaidmeniu, yra **Bendrijos iniciatyvos**. Planavimo laikotarpiui yra priimamas tam tikras skaičius Bendrijos iniciatyvų ir Europos Komisija parengia specialias gaires kiekvienai iš jų.

Kartu su narystės pradžia ES ir ES SF paramos gavimu, prasidėjo ir minėtos paramos administravimas, kur, kaip ir daugelyje kitų valstybių naujokių, buvo patiriamas didelis spaudimas įsisavinant SF administravimo taisykles bei ilgametę patirtį per labai trumpą laiką. Šiuo metu egzistuojančios Struktūrinių fondų taisyklės bei administravimo patirtis buvo vystoma nuo aštuntojo dešimtmečio pabaigos, taigi ES senosios šalys narės turėjo daugiau kaip penkiolika metų pritaikyti nacionalines sistemas prie ES struktūrinės politikos ir prie kintančios sistemos reformų.

Galima daryti prielaidą, kad senosios šalys narės turi beveik „optimalius“, tačiau skirtingus Struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo modelius, tuo tarpu naujosios šalys narės turėjo perimti įgyvendinimo sistemą, kurią ES šalys naudojo jau ilgai. Savaimė suprantama, kad naujosioms narėms administravimo kaštai bus didesni lyginant su senosiomis narėmis. Todėl toliau bus pristatoma ES struktūrinių fondų valdymo ir įsisavinimo procedūrų Lietuvoje 2004-2006 metų bendra apžvalga. Daug dėmesio skiriama valdymo institucijų pasiskirstymui ir funkcijoms, jų sąrangos atskleidimui ir įvairių normų, tame tarpe dalyvavimo taisyklių, informavimo ir antikorupcinių priemonių aptarimui.

ES SF paramos pagal BPD įsisavinimo laikas eina į pabaigą, taigi šiais metais (2007 m.) prasidėjo sekantis programavimo periodas, t.y. 2007 – 2013 metų ES SF paramos teikimo pradžia. Remiantis Finansų ministerijos pateikiama informacija⁴, ES SF parama Lietuvai 2007–2013 m. teikiama pagal Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas, skirtas strategijai įgyvendinti. Numatytu laiku planuojama gauti daugiau kaip 23 milijardus litų. Ši suma prilygsta vienam papildomam valstybės biudžetui.

Toliau bus pateikiama ES SF paramos, pagal 2 pagrindinius strateginius dokumentus, administravimo sistemų palyginamoji analizė.

⁴ Trumpai apie 2007-2013 m. ES SF paramą. <http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/>; prisijungimo laikas: 2007-11-29.

2. ES SF PARAMOS ADMINISTRAVIMO VALDYMO SISTEMŲ ANALIZĖ

2.1. Administravimo efektyvumas ir instituciniai faktoriai

Pireš pradedant analizę, remiantis TILS atlikta 2004 – 2006 metų ES SF paramos administravimo analize ir kitais šaltiniais bus aptariamos remiamos veiklos sritys, valdymo institucijos, sektorinė struktūrinės politikos orientacija ir potencialūs paramos gavėjai. Daug dėmesio bus skiriama institucinės sąrangos atskleidimui ir normų aptarimui.

Aptariant ES SF paramos panaudojimą, didelis dėmesys skiriamas administraciniams struktūrinės paramos įsisavinimo gebėjimams ir efektyvumui. Analizuojant ES naująsias valstybes nares, įgyvendinant struktūrinę politiką koncentruojamasi į būtinus procesus tobulinti administracinį pasirengimą. Pabrėžtina, kad „naujosios ES narės patiria didelį spaudimą iš senųjų ES narių įsisavinti taisykles bei ilgametę patirtį per palyginus labai trumpą laiką“⁵. Kaip jau anksčiau minėta, šiuo metu egzistuojančios struktūrinių fondų taisyklės bei patirtis buvo vystoma nuo aštuntojo dešimtmečio pabaigos, todėl ES senosios šalys narės turėjo daugiau kaip dešimt metų pritaikyti nacionalines sistemas prie ES struktūrinės (plėtos) politikos ir prie kintančios sistemos reformų. Galima pasikartoti, jog „šalys narės turi jau beveik optimalius, bet skirtingus Struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo modelius, tuo tarpu naujosios narės turėjo perimti įgyvendinimo sistemą, kurią ES šalys naudojo pakankamai ilgai. Natūralu, jog naujosioms narėms administravimo kaštai bus didesni. Todėl ypač svarbu atsižvelgiant į Lietuvos patirtį įsisavinant ES struktūrinių fondų paramą pagal 2004-2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (toliau - BPD) bei kitų valstybių patirtį, kuo efektyviau administruoti lėšas skirtas 2007-2013 metams pagal Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją“⁶.

Labai daug reikšmės, kaip teigiama minėtoje Pilietinės viuosmenės instituto projekto ataskaitoje, didelę svarbą garantuojant SF įsisavinimo efektyvumą sudaro institucinė administravimo sąranga, tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu.

Įsisavinimo efektyvumą įtakojančios instituciniai faktoriai nacionaliniu lygmeniu yra šie:

- ✓ egzistuojanti ūkio struktūra,
- ✓ sprendimus priimančios institucijos,
- ✓ administravimo pajėgumai ir galimybės,

⁵ Pilietinės viuosmenės instituto projektas „ES parama: panaudojimo efektyvumas“. Atliktas 2005 m. birželio 13 d.

http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Admin_LT_analize.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

⁶ Tas pats šaltinis.

✓ politinė sistema ir ekonomikos politika“⁷.

Remiantis ES SF administravimo Lietuvoje analizės duomenimis, ES Struktūrinių fondų įsisavinimo efektyvumas specifiškai apibrėžiamas trimis aspektais:

1. *makroekonominio įsisavinimo pajėgumu*, kuris gali būti apibūdinamas ir pamatuotas BVP dalies SF paskyrimu. Čia rekomenduojama vertinti derybų rezultatus, įvardintus tam tikruose „finansinių derybų dokumentuose“, t.y.: (1) Žemės ūkio; (2) Struktūrinės politikos; (3) Finansinių įsipareigojimų ES biudžetui. 2002 metų gruodžio mėnesį įvykusiame Europos viršūnių susitikime Berlyne buvo nustatyta bendra aukščiausioji riba - 4 procentai BVP nuo kiekvienos valstybės narės.

2. *Administracinio įsisavinimo pajėgumu*, kurį dar galima apibūdinti kaip centrinės, regioninės ir vietos valdžios gebėjimus ir įgūdžius rengiant priimtinus planus, programas ir projektus tam tikru laiku. Taip pat tvirtinti programas ir projektus, pagrindinių partnerių koordinavimo organizavimą, susitvarkymą su didžiuliu administracinio ir ataskaitinio darbo krūviu reikalaujamo Europos Komisijos. Ir žinoma tinkamai ir laiku susitvarkyti su finansais ir įgyvendinimo pirezūra, kad būtų maksimaliai apsaugota nuo sukčiavimo galimybių.

3. *Finansinio įsisavinimo pajėgumu*, kuris kitaip gali būti išreiškiamas kaip gebėjimas kofinansuoti ES remiamas programas ir projektus, planuoti ir garantuoti nacionalinį indėlį ilgalaikiams biudžetams ir surinkti indėlius iš kitų (viešųjų ir privačių) partnerių, suinteresuotų programa ar projektu.

Visi minėti aspektai gali būti analizuojami remiantis programiniais dokumentais ir įvertinimo tyrimais tiek naujose, tiek senosiose ES šalyse narėse. Analizuojant naująsias nares, dėl prasidėjusio ES SF paramos pasinaudojimo, kol kas galima rasti ne visiems trims aspektams įvertinti reikalingos informacijos.

Trumpai apžvelgus praėjusio 2004-2006 metų programinio periodo ES SF paramos įsisavinimą ir turint omenyje pagrindinius administracinio įsisavinimo pajėgumo vertinimo kintamuosius (pagal NEI, 2002- „įgyvendinimas, funkcionavimas ir SF sąranga“), jau galima daryti tam tikras prielaidas.

Labai sveikintinas žingsnis buvo žengtas 2005 metais Finansų ministerijai įdiegus ES SF ir Sanglaudos fondo informacinę kompiuterizuotą valdymo ir priežiūros sistemą (SFMIS), skirtą minėtų fondų finansuojamų projektų administravimui. Kaip teigia Finansų ministerijos Informacinių technologijų departamento direktoriaus pavaduotojas A. Patapas, „ES paramos administravimui reikėjo ne tik žmogiškųjų, bet ir technologinių resursų, o teisingiau – specifinės informacinės sistemos. Ji turejo atitikti

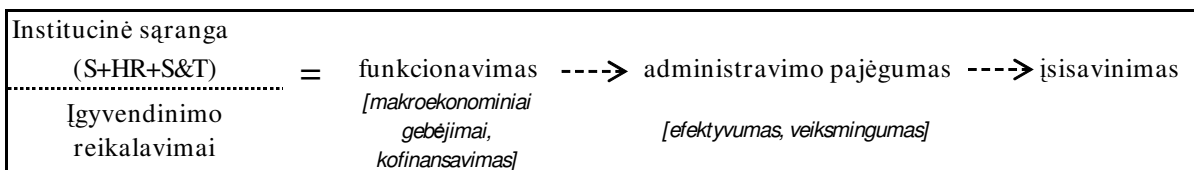
⁷ Pilietinės viusomenės instituto projektas „ES parama: panaudojimo efektyvumas“. Atliktas 2005 m. birželio 13 d. http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Admin_LT_analize.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

ne tik daugiau nei 15-os ES lėšų įsisavinimą administruojančių institucijų poreikius, bet ir Europos Komisijos ir ES struktūrinės paramos administravimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus“⁸.

Remiantis minėtu straipsniu, 2006-2007 metais iš ES struktūrinės paramos ir LR lėšų finansavus SFMIS plėtros projektą, buvo įdiegtas patogesnis paraiškų ir sutarčių su jų pakeitimų duomenų valdymo modulis. Kartu sukurti ir „projektų kontrolės, pažeidimų registravimo ir lėšų gražinimo moduliai, suteikta galimybė formuoti paramos ataskaitas pagal reikiamus pjūvius“⁹. Taigi šiuo metu, naudojantis SFMIS sistema, galima rinkti ir apibendrinti visų ES SF ir Sanglaudos fondo finansuojamų projektų Lietuvoje informaciją, taip pat tiesiogiai EK deklaruoti ES fondų išlaidas. Ateityje bus diegiama viena iš daugelio naujovių, aktuali projektų vykdytojams ir interneto svetainės www.esparama.lt/pletra lankytojams. Straipsnyje minimas vienas iš tokių pavyzdžių: nurodyto adreso interneto tinklalapyje projekto vykdytojai galės gauti daugiau jiems rūpimos informacijos apie projektų įgyvendinimo eigą, sužinoti paraiškų vertinimo rezultatus.

Gryžtant prie administracinio įsisavinimo pajėgumo vertinimo, institucinės sąrangos modelio pasirinkimas sukuria sąlygas SF administravimo efektyvumui ir veiksmingumui. Taip pat yra patenkinamas poreikis atitikti bendrąjį SF reglamento reikalavimą. Besikeičiantys reikalavimai ir institucinė sąranga turi įtakos funkcionavimui ir net įgyvendinimui.

Kaip teigiama Pilietinės visuomenės instituto projekto „ES parama: panaudojimo efektyvumas“ ataskaitoje, institucinės sąrangos modelio svarba gali būti apibrėžiama šiuo santykiu:

„Konceptija akcentuoja tinkamos **institucinės sąrangos** ((S) struktūra, (HR) žmogiškieji ištekliai, (S&T) sistema ir priemonės) kaip indėlio į struktūrinių fondų valdymą svarbą **išlaikant reikalavimus**. Institucinės sąrangos ir reikalavimų santykis įvardija sistemos funkcionavimą arba administracinių gebėjimų pasiūlą, atitinkančią pareiškėjų gebėjimą generuoti projektus ir informavimo bei konsultavimo paklausą iš administracinės pusės“¹⁰.

⁸ Straipsnis internete: „Informacinė sistema – ES struktūrinės paramos lėšų administravimui“. Paskelbtas 2007-11-09.

<http://www.esparama.lt/lt/naujienos/?id=300>; prisijungimo laikas: 2007-11-17.

⁹ Tas pats.

¹⁰ Pilietinės visuomenės instituto projektas „ES parama: panaudojimo efektyvumas“. Atliktas 2005 m. birželio 13 d.

http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Admin_LT_analize.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

Struktūra, žmogiškieji ištekliai, sistema ir priemonės – visa tai sudaro papildomus valdymo galimybių sistemos elementus. Remiantis aptariama ataskaita, nacionalinėms institucijoms, dalyvaujančioms SF valdyme ir administravime, struktūra priskiria tam tikras atsakomybes bei užduotis:

- 1) valdymą;
- 2) programavimą;
- 3) įgyvendinimą;
- 4) įvertinimą ir monitoringą;
- 5) finansų valdymą ir kontrolę.

Vertinat kitų ES šalių patirtį galima pastebėti, jog „paprastai SF valdymo sistemoje yra viena vadovaujančioji institucija ir kelios regioninės arba sektorinės vadovaujančios institucijos“¹¹. Nuo 1989m. tobulinant struktūrą, manoma, kad tai yra veiksmingiausias modelis. Savaime suprantama, būtina nepamiršti institucijų bei socialinių partnerių, NVO bendradarbiavimo.

Toliau svarbu apžvelgti ES SF administruojančių institucijų funkcijas bei tarpusavio ryšius.

2.2. Administruojančių institucijų sąranga

Šalys, vykdydamos struktūrinę politiką, perima fondų valdymo patirtį kartu su įvairiomis struktūrinėmis ir regioninėmis programomis. Kaip teigiama dažnai minimoje Pilietinės viuosmenės instituto projekto ataskaitoje¹², „vadovaujančioji institucija vaidina pagrindinį vaidmenį koordinuojant visus veiksmus vyriausybėje bei kitur. Paprastai vadovaujančiąja institucija laikomos skirtingos institucijos šalyse, įskaitant Finansų ministeriją (Lietuva, Airija, Estija), Ekonomikos (ūkio) ministeriją (Graikija, Vokietija), Planavimo ministeriją (Portugalija), Regioninės plėtros ministeriją/departamentą prie Vyriausybės (Čekija, Slovėnija).

Vadovavimas SF administravimui gali būti priskirtas tiek Vyriausybėje, tiek paralelinėse struktūrose prie Vyriausybės“. Pavyzdžiui, Airijoje didžioji dalis valdymo yra atliekama viešojo administravimo sistemoje, o Portugalijoje, Lietuvoje, Estijoje, Čekijoje ir Graikijoje ši sistema buvo praplėsta sukuriant atskirus padalinius SF administravimui. Tai jau galima drįsti vadinti dviguba sistema.

Abu modeliai turi savų privalumų priklausomai nuo valdžios sistemos funkcionavimo stiprybių. Pastebima bendra taisyklė: jau yra nusistovėjusi tvarka, jog SF administruojančios institucijos savo

¹¹ Tas pats.

¹² Pilietinės viuosmenės instituto projektas „ES parama: panaudojimo efektyvumas“. Atliktas 2005 m. birželio 13 d. http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Admin_LT_analize.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

nacionalinėje sistemoje pagal hierarchiją išsidėsto atitinkamai egzistuojančiai administravimo sistemai. Kadangi kiekvienoje šalyje valstybės valdymo institucinės struktūros yra skirtingos, natūralu, jog skiriasi ir SF administruojančios institucijos, įgyvendinimo programos ir balansas tarp regioninių ir sektoriinių programų.

2.3. ES SF paramos pagal BPD administravimo sistemos ypatumai

ES SF paramos pagal 2004-2006 m. BPD administravimui buvo sukurta centralizuota trijų lygių (vadovaujanti, tarpinė ir įgyvendinančiosios institucijos) valdymo sistema. Teisiškai ši sistema patvirtinta 2001 m. gegužės 31 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 649¹³. Šis nutarimas buvo patikslintas naujomis redakcijomis:

1) 2003 m. rugsėjo 11 d.¹⁴. Ši redakcija papildyta ES SF lėšų administravimo Lietuvoje taisyklėmis, kurios „nustato ES struktūrinių fondų lėšas administruojančių institucijų (vadovaujančiosios, mokėjimo, tarpinės, įgyvendinančiosios institucijų, Priežiūros komiteto) funkcijas ir atsakomybę“¹⁵.

2) 2005 m. balandžio 18 d.¹⁶ Nutarime buvo nustatytos institucijų, atsakingų už ES struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 m. BPD įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo taisyklės; išsamiai pristatytos vadovaujančios, tarpinės, mokėjimo, įgyvendinančios institucijų bei institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, auditą koordinuojančios institucijos ir priežiūros komiteto funkcijos.

Jame trumpai išdėstytos ministerijos, kurios po Lietuvos įstojimo į ES vykdo visas ES ir Lietuvos teisės aktų nustatytas funkcijas.

Taigi, valdymo sistema susideda iš trijų lygių:

- I. vadovaujančioji institucija,
- II. tarpinė institucijos,
- III. įgyvendinančios institucijos.

Schematiškai tai atrodo taip [žiūrėti į 2 priedą].

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą lietuvoje paskirstymo tarp valstybės institucijų“//2001-05-31. Nr. 349.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=136005; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“//nauja nutarimo redakcija 2003 m. rugsėjo 11 d. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217888; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

¹⁵ Tas pats.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“//aktuali redakcija 2005-04-18. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254290; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

Kaip nustato minėtas LR Vyriausybės nutarimas¹⁷, „vadovaujančioji institucija yra atsakinga už Pagrindinio reglamento priskirtų vadovaujančiosios institucijos funkcijų atlikimą ir BPD rengimą bei įgyvendinimo priežiūrą. **Vadovaujančioji institucija yra Finansų ministerija**“. Kaip teigiama LR Konstitucijoje, „Finansų ministerijai, esančiai viena iš pagrindinių Lietuvos valstybės valdžios institucijų, priskirta bendrai su ES valstybėmis narėmis vykdyti narystės įsipareigojimus“ (čia teikti/imti paramą)¹⁸.

Trumpai pristatomos pagrindinės finansų ministerijos funkcijos:

- ✓ „organizuoti ir vadovauti BPD rengimui;
- ✓ vadovauti deryboms su EK dėl BPD;
- ✓ užtikrinti, kad visų tinkamų finansuoti išlaidų apskaita būtų tinkamai tvarkoma;
- ✓ kurti ir prižiūrėti ES SF valdymo ir kontrolės sistemą;
- ✓ teikti EK informaciją apie BPD įgyvendinimo eigą,
- ✓ rengti ir tvirtinti teisės aktus, kuriuose nustatytos detalios ES SF administravimo funkcijų atlikimo taisyklės bei procedūros;
- ✓ kurti ir prižiūrėti informacinę sistemą;
- ✓ stebėti BPD įgyvendinimo eigą ir naudojant informacinę sistemą keistis duomenimis su EK;
- ✓ užtikrinti viešumo vykdymą;
- ✓ kitos funkcijos“¹⁹.

Taip pat, remiantis LR Vyriausybės nutarimu, vadovaujančioji institucija turi teisę duoti nurodymus institucijoms, administruojančioms fondus, turi galimybę susipažinti su visais dokumentais, susijusiais su SF administravimu. Ji atlieka lėšų panaudojimo patikrinimus. Išsamiau su vadovaujančios institucijos teisėmis galima susipažinti 1 priede.

Remiantis finansų ministerija²⁰, „**tarpinės institucijos** atlieka priskirtų BPD priemonių įgyvendinimo priežiūrą, priima galutinius sprendimus dėl paramos skyrimo projektams, tvarko tinkamų finansuoti išlaidų apskaitą“.

Lietuvoje tarpinės institucijos yra šios: Aplinkos ministerija, Susisiekimo ministerija, Ūkio ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Žemės ūkio ministerija ir Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“//aktuali redakcija 2005-04-18. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254290; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

¹⁸ LR Konstitucija. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-20.

¹⁹ Tas pats.

²⁰ Trumpai apie valdymo ir mokėjimo institucijas. http://www.esparama.lt/lt/bpd/administravimo_sistema/administravimo_schema; prisijungimo laikas: 2007-11-29.

„Už jų veiklą atsakinga Vadovaujančioji institucija. Jos turi teisę priimti galutinį sprendimą dėl projektų, kuriems bus teikiama parama“. Trumpai supažindinama su pagrindinėmis tarpinės institucijos funkcijomis:

- ✓ planuoti poreikį BPD paramos projektams įgyvendinti;
- ✓ rengti ir teikti mokėjimo institucijai deklaruotinių išlaidų prognozes;
- ✓ atlikti priskirtų BPD priemonių priežiūrą,
- ✓ dalyvauti rengiant teisės aktus, nustatančius detalias ES SF administravimo funkcijų atlikimo taisykles ir procedūras,
- ✓ dalyvauti Priežiūros komiteto veikloje;
- ✓ sudaryti projektų atrankos komitetus,
- ✓ priimti sprendimus dėl paramos projektui skyrimo;
- ✓ tikrinti ir tvirtinti įgyvendinančiosios institucijos parengtas paraiškas tarpinei institucijai dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui;
- ✓ rengti pažeidimų ir grąžintinių lėšų ataskaitas bei išlaidų deklaracijas,
- ✓ informuoti visuomenę apie priskirtas BPD priemones;
- ✓ ir kt.²¹.

Su visomis funkcijomis išsamiau galima susipažinti tame pačiame LR Vyriausybės nutarime, pridėtame 1 priede.

„Įgyvendinančioji institucija – institucija, atsakinga už priskirtų BPD priemonių projektų administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą” – taip teigiama LR Vyriausybės nutarime. Jame t.p išskiriamos šios įgyvendinančiosios institucijos: Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, Transporto investicijų direkcija, viešoji įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA), paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos ir viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA).

Pagrindinės funkcijos yra:

- ✓ „skelbti kvietimus teikti projektų paraiškas ir vėliau juos vertinti;
- ✓ teikti juridiniams ir/arba fiziniams asmenims nustatytą informaciją;
- ✓ rengti projektų paraiškų vertinimo ataskaitas ir teikti jas atitinkamai tarpinei institucijai;
- ✓ tikrinti projektus jų įgyvendinimo vietose,

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“//aktuali redakcija 2005-04-18. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254290; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

- ✓ įtraukti į informacinę sistemą duomenis apie projektų paraiškų teikėjus ir kitą būtiną informaciją apie projektus;
- ✓ tikrinti ir tvirtinti projektų vykdytojų mokėjimo prašymuose nurodytų išlaidų tinkamumą finansuoti,
- ✓ vykdyti informavimo ir viešinimo funkcijas;
- ✓ dalyvauti rengiant atitinkamus teisės aktus²².

Plačiau su funkcijomis galima susipažinti 1 priede esančiame LR Vyriausybės nutarime.

„Institucija, atsakinga už Pagrindinio reglamento priskirtų ES struktūrinių fondų mokėjimo institucijos funkcijų atlikimą yra **mokėjimo institucija**“ – taip pabrėžta LR Vyriausybės nutarime²³. Lietuvoje mokėjimo institucija yra LR Finansų ministerija.

Pagrindinės jos funkcijos yra:

- ✓ „valdyti iš EK gautas ES SF lėšas;
- ✓ išmokėti projektų vykdytojams paramą projektams pagal Valstybės biudžeto lėšų išdavimo iš valstybės išdo sąskaitos taisykles²⁴;
- ✓ tvarkyti ES SF lėšų ir bendrojo finansavimo apskaitą;
- ✓ tikrinti iš EK gaunamas ES SF lėšų sumas;
- ✓ rengti vidaus procedūras, skirtas paramai projektams, išmokėjimui ir/arba panaudotai pažeidžiant ES ir LR teisės aktus, grąžinti mokėjimo institucijai;
- ✓ saugoti visus dokumentus, kuriuos mokėjimo institucija gauna/rengia²⁵.

Kaip ir su kitų institucijų, taip ir su šios institucijos funkcijomis plačiau galima susipažinti LR Vyriausybės nutarime pridėtame 1 priede.

Taip pat reikia paminėti ir kitas, ne mažiau svarbias institucijas, t.y. auditą koordinuojančią instituciją, priežiūros komitetą bei finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybą prie Vidaus reikalų ministerijos.

Pagal LR Vyriausybės nutarimą, auditą koordinuojančios institucijos pagrindinės funkcijos yra:

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“//aktuali redakcija 2005-04-18. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254290; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

²³ Tas pats.

²⁴ LR Finansų ministro įsakymas „Dėl valstybės biudžeto lėšų išdavimo iš valstybės išdo sąskaitos taisyklių patvirtinimo“. 2007 m. rugpjūčio 14 d. Nr. 1K-235. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302923&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2007-11-08.

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“//aktuali redakcija 2005-04-18. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254290; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

- ✓ koordinuoti institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, metinių veiklos atrankinių patikrinimų planų sudarymą ir vykdymą;
- ✓ teikti EK institucijų metinius veiklos atrankinių patikrinimų planus;
- ✓ rengti metinę ataskaitą;
- ✓ analizuoti gautas institucijų ataskaitas ir/arba ataskaitų santraukas bei išvadas;
- ✓ dalyvauti organizuojant EK ir Europos Audito Rūmų auditorių vizitus;
- ✓ t.t.

Svarbu paminėti, kad atrankinius patikrinimus atlieka tarpinių institucijų vidaus audito tarnybos.

O priežiūros komiteto funkcijos yra šios:

- ✓ periodiškai vertinti, kas nuveikta siekiant BPD nustatytų tikslų;
- ✓ svarstyti ir tvirtinti BPD priedą ir jo pakeitimus ir kt.

Kaip pabrėžiama nutarime, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (FNTT), atradusi pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, rengia ir teikia EK apibendrintą informaciją apie pažeidimus. Žinoma, svarbesnį vaidmenį čia atlieka valstybės kontrolė. Ji atlikdama ES SF lėšų auditą, patvirtina, kad lėšos yra tinkamos ir siunčia audito ataskaitą Europos komisijai, kuri galutinai gali patvirtinti išlaidų tinkamumą. Beje, auditą taip pat gali atlikti ir pati EK bei audito rūmai, kurie tikrina išlaidas ar valdymo ir kontrolės sistemas.

Nors ES SF administravimo struktūra iš pirmo žvilgsnio atrodo aiškiai reglamentuota bei nesudėtinga, tačiau geriau paanalizavus jų tarpusavio ryšius bei įvardinus tikruosius funkcijų atlikėjus, remiantis TILS atliktu tyrimu²⁶ atsiskleidžia visiškai kitoks vaizdas. Tyrimo ataskaitoje konstatuojama pagrindinė išvada: „Lietuvos teisės aktais nustatytas SF paramos administravimas neatitinka ES teisės ir sudaro prielaidas atskirų asmenų piktnaudžiavimui bei interesų konfliktui“. Tyrimo metu buvo nustatyta, jog pažeidžiant ES teisės reikalavimus tie patys asmenys bei institucijos yra ir kontroliuojamieji, ir vykdančiai bei vykdymą prižiūrintys. Dar galima pažymėti, kad valstybės kontrolė neturi jokios įtakos valdant lėšas. Ji tik pateikia rekomendacijas tobulinimui. O auditą koordinuojančios institucijos vidaus audito tarnybos pagal nuostatus turi būti nepriklausomos. Lietuvos teisės aktų sistemoje institucijos turi bendrinius pavadinimus „vadovaujančioji“, „tarpinė“, „įgyvendinančioji“ ir pan“. Todėl iš pirmo žvilgsnio galima suprasti, jog viena atskira pareigūnų grupė prižiūri kitą grupę. Tačiau greta viena kitą kontroliuojančių institucijų bendrinių pavadinimų įrašius realios įstaigos pavadinimą iš karto matyti, kad Lietuvoje nustatytas gero administravimo ir kontrolės principų neatitinkantis reglamentavimas, pagal kurį

²⁶ TI atliktas tyrimas „Esamų ir potencialių interesų konfliktų ES struktūrinių fondų projektų atrankos procese Lietuvoje analizė“. Paskelbtas 2006-01-18. www.gunsi.lt/failai/1140267426.doc; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

pati institucija iš savęs reikalauja duomenų, pati save vertina ir pati sau duoda nurodymus. Tai galima pagrįsti remiantis TILS atliktu tyrimu. Jame pateikiamas puikus tai įrodantis pavyzdys:

„- vadovaujančioji institucija (Finansų ministerija) gauna iš auditą koordinuojančios institucijos (Finansų ministerijos) visą reikiamą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES SF lėšos;

- mokėjimo institucija (Finansų ministerija) gauna iš auditą koordinuojančios institucijos (Finansų ministerijos) ir vadovaujančiosios institucijos (vėl gi Finansų ministerijos) visą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES SF lėšos ir duoda minėtoms institucijoms, t.y., pati sau privalomus vykdyti nurodymus dėl ES SF lėšų apskaitos;

- auditą koordinuojanti institucija (Finansų ministerija) gauna iš mokėjimo institucijos (Finansų ministerijos) ir vadovaujančiosios institucijos (Finansų ministerijos) visą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES SF lėšos ir t.t.“.

Čia galima pažymėti, jog vadovaujanti institucija turi teisę gauti visą informaciją, nes gaunami įvairūs paklausimai iš EK ir pan., be to, skaidrumą turi užtikrinti ir tarpinių institucijų vidaus audito tarnybos, kurios atlieka atrankinius patikrinimus, o patikrinimo rezultatų finansų ministerija negali įtakoti. Be to, jau žinoma, kad valstybės kontrolė yra nepriklausoma nuo kitų institucijų. Taip pat svarbu pabrėžti, kad kiekviena institucija (ypač įgyvendinančios, tarpinės bei vadovaujančios) turi savo vidaus kontrolės sistemas, o valdymo ir kontrolės sistemos aprašymai yra siunčiami EK, kuri taip pat vertina funkcijų pasiskirstymą.

Tam, kad būtų efektyviau tvarkomi su ES SF parama susiję reikalai, 2006 m. kovo 1 dieną įvykusiame Vyriausybės posėdyje buvo nutarta, kad „Europos Sąjungos 2007–2013 metų struktūrinę paramą ir toliau administruos Finansų ministerija. Taip pat buvo įsteigtas aštuonių ministrų komitetas, kuris turėtų spręsti „paramos įsisavinimo klausimus“. Komitetui vadovavo buvęs premjeras Algirdas Brazauskas. Įvertinęs Finansų ministerijos 2006 m. vasario 20 d. pateiktus du alternatyvius variantus Ministrų kabinetas sutarė, kad veiksmų programų, įgyvendinančių Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, vadovaujančiosios institucijos bei sertifikuojančios institucijos funkcijas ir toliau vykdys Finansų ministerija. Struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje – trys programos: žmoniškųjų išteklių plėtra, ekonomikos augimas ir sanglaudos skatinimas.

Finansų ministerija, kaip vadovaujanti institucija be kitų savo veiklos funkcijų nutarė organizuoti veiksmų programų priežiūros komitetų veiklą, užtikrinti, kad veiktų valdymo ir kontrolės sistemos bei prižiūrėti, kad tarpinių institucijų priimami sprendimai atitiktų ES ir nacionalines taisykles, organizuoti, kad pastebėti trūkumai būtų pašalinami. Taip pat buvo planuojama sudaryti ES struktūrinės paramos

komitetą 2004–2006 metų ir 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos įsisavinimo klausimams spręsti. Jį turėjo sudaryti ES lėšas administruojančių institucijų vadovai, o jam vadovauti - ministras pirmininkas²⁷. Tačiau prasidėjus 2007 metams, buvo pasirinkta kita strategija. Ji bus pristatyta sekančiame poskyryje.

2.4. 2007-2013 m. ES SF paramos administravimo sistemos Lietuvoje pagrindiniai bruožai

LR Vyriausybė 2007 m. spalio 17 d. priėmė nutarimą Nr. 1139²⁸ patvirtinantį atsakomybės ir funkcijų paskirstymą tarp institucijų taisyklės. Šis LR Vyriausybės nutarimas panaikina kiek senesnio LR Vyriausybės nutarimo Nr. 252²⁹, priimto 2006 m. kovo 14 d., galią. Juo buvo patvirtinta atsakomybė už Europos Sąjungos 2007–2013 metų strukt. paramos, gaunamos pagal Europos Sąjungos sanglaudos politikos konvergencijos tikslą, administravimą ir funkcijų paskirstymo principinę schema [žiūrėti 2 priedą]. Taip pat nustatytos preliminarios ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymo tarp intervencinių sričių proporcijos.

Toliau trumpai supažindinama su pagrindinėmis nutarime pateikiamomis nuostatomis:

- ✓ daugiausia dėmesio turi būti skiriama struktūrinės paramos teisėto ir teisingo valdymo principams užtikrinti ir valdymo bei kontrolės gebėjimams stiprinti;
- ✓ turi būti aiškiai apibrėžta ir atskirta ES struktūrinės paramos (toliau ES strukt. parama) valdymo ir kontrolės sistemos institucijų ir kitų LR viešojo administravimo institucijų, funkcijos ir atsakomybė;
- ✓ ES strukt. parama turi prisidėti prie nacionalinių tikslų ir prioritetų įgyvendinimo ir papildyti nacionalines investicijas;
- ✓ priimant sprendimus dėl ES strukt. paramos panaudojimo turi būti laikomasi skaidrumo, patikimo finansų valdymo ir lėšų panaudojimo efektyvumo principų,

²⁷ ES paramos lėšų skirstymui vadovaus Finansų ministerija. Straipsnis internete. Omni naujienos. <http://www.tns-gallup.lt/media-intelligence/public/index.php?mod=main&sub=details&id=109270&itd=MTA5MjcwfDk1fDBjMWYwOWRjMWJkYzdlZmYzNDFlOTJhNGJjYjBjYThk>; prisijungimo laikas: 2007-10-30.

²⁸ LR Vyriausybės nutarimas „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas“. Vž, 2007-11-08, Nr. 114-4637.

²⁹ LR Vyriausybės nutarimas „Dėl atsakomybės už Europos Sąjungos 2007–2013 metų struktūrinės paramos, gaunamos pagal Europos Sąjungos sanglaudos politikos konvergencijos tikslą, administravimą paskirstymo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės Europos Sąjungos struktūrinės paramos komiteto 2004–2006 metų ir 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos klausimams spręsti sudarymo“. Vž., 2006, Nr. 31-1085.

- ✓ turi būti siekiama koordinuoto ir suderinto ES strukt. paramos planavimo, panaudojimo ir didžiausio investicijų poveikio ekonominiam ir socialiniam šalies vystymuisi;
- ✓ siekiama mažinti dvigubo tų pačių veiksmų finansavimo riziką,
- ✓ planuojama sukurti bendrą visoms veiksų programoms veiksmingą ir efektyvią, ES strukt. paramos valdymo bei kontrolės sistemą taip atskiriant institucijų tarpusavio funkcijas;
- ✓ keliamas tikslas supaprastinti ES strukt. paramos valdymo ir kontrolės sistemą, tuo pačiu suteikiant minėtos sistemos institucijoms galimybę pasirinkti efektyviausią veiklos organizavimo formą užtikrinant vienodą veiklos kokybę;
- ✓ po to, sekantis žingsnis būtų priimamų sprendimų objektyvumo, nešališkumo ir nepriklausomumo užtikrinimas bei ES teisės aktuose įtvirtintų ES strukt. paramos panaudojimo principų taikymas;
- ✓ ne ką mažiau svarbus įvairių šalies institucijų ir ekonominių partnerių bendradarbiavimo užtikrinimas bei aktyvus regiono ir vietos valdžios institucijų dalyvavimas priimant sprendimus dėl ES strukt. paramos panaudojimo;
- ✓ toliau darbe bus minimas sprendimų **skaidrumas** dėl ES strukt. paramos panaudojimo, todėl aktualu, kad visos visuomenės grupės suprastų bei sutartų dėl svarbiausių investicijų prioritetų ir jų poveikio šalies socialinei ekonominei plėtrai;
- ✓ skatinant tvarų LR vystymąsi kartu bus užtikrinamos moterų ir vyrų lygios galimybės bei įvairios diskriminacijos (dėl lyties, rasės ir pan.) prevencija;
- ✓ būtina stiprinti ES strukt. paramos įgyvendinimo priežiūros, kontrolės ir vertinimo mechanizmus.

Toliau nutarime pridedamos atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų taisyklės, kuriose apibrėžiamos institucijų (LR Vyriausybės, koordinuojančios, vadovaujančios, įgyvendinančios, atliekančios mokėjimus, tvirtinančios, ministerijų ir(ar) ir audito, kitų valstybės institucijų bei viešųjų pirkimų tarnybos) funkcijos ir atsakomybė. Esant panašioms institucijų funkcijoms nematomas tikslas tą patį aprašyti, tik konstatuoti pagrindines veiklos sritis, o geriau bus pristatoma pakitusi institucijų sąryšio schema [3 priedas].

Pristatoma administravimo schema paimta iš Vidaus reikalų ministerijos³⁰. Kontūrais apibrėžtos pristatomo LRV nutarimo apimties ribos, o pagrindinės institucijų funkcijos yra pateikiamos sekančiai:

„LR Vyriausybė sudaro Stebėsenos komitetą ir tvirtina pagrindinius strategijos ir veiksų programų administravimą ir finansavimą reglamentuojančius teisės aktus.

³⁰ Vidaus reikalų ministerijos sekretorės G. Švedienės pranešimas „Pasirengimas ES fondų lėšų panaudojimui regionuose“. www.klaipeda.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/G200710284013.Svediene_Klaipeda%20RPT%2007%2010%2004.ppt; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

Koordinuojančioji institucija – ES sanglaudos politikos ir struktūrinės paramos koordinavimo departamentas:

- ✓ organizuoja strategijos ir veiksmų programų rengimą ir keitimą, derina šiuos dokumentus su Europos Komisija;
- ✓ organizuoja veiksmų programų priedų rengimą ir keitimą;
- ✓ organizuoja projektų atrankos kriterijų rengimą ir keitimą;
- ✓ kuria ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemą, rengia ją reglamentuojančius teisės aktus, prižiūri jos veikimą ir ją tobulina;
- ✓ vadovauja Stebėsenos komitetui, dalyvauja veiksmų programos valdymo komitetų veikloje ir kt.

Vadovaujančioji institucija užtikrina vadovaujančiosios institucijos funkcijų atlikimą;

- ✓ perduoda dalį vadovaujančiosios institucijos funkcijų įgyvendinančiosioms institucijoms ir užtikrina perduotų funkcijų vykdymo priežiūrą ir kontrolę;
- ✓ rengia projektų administravimo ir finansavimo taisykles ir jas detalizuojančius dokumentus;
- ✓ sudaro veiksmų programos valdymo komitetus ir jiems vadovauja ir kt.

Ministerijos ir (ar) kitos valstybės institucijos, pagal kompetenciją atsakingos už bendrai finansuojamus iš ES fondų lėšų ūkio sektorius planuoja valstybės projektus, sudaro ir tvirtina šių projektų sąrašą bei planuoja kvietimus teikti paraiškas dėl projektų, atrenkamų konkurso būdu;

- ✓ rengia ir tvirtina projektų finansavimo sąlygų aprašus, rengia gaires pareiškėjams;
- ✓ priima sprendimus dėl valstybės, regionų ir projektų, atrinktų konkurso būdu, finansavimo ir sudaro arba įgalioja įgyvendinančiąją instituciją sudaryti sutartis su pareiškėjais;
- ✓ atlikdamos tarpinių institucijų funkcijas dalyvauja projektų atrankoje.

Įgyvendinančiosios institucijos, laikydamosi vadovaujančiosios institucijos nustatytų reikalavimų, atlieka vadovaujančiosios institucijos perduotas funkcijas: vertina paraiškas ir nustato projektų tinkamumą finansuoti, įgalios sudaro sutartis su pareiškėjais, prižiūri projektų įgyvendinimą, teikia išlaidų deklaracijas ir kt.

Tvirtinančioji institucija užtikrina visų nurodytų tvirtinančiosios institucijos funkcijų atlikimą;

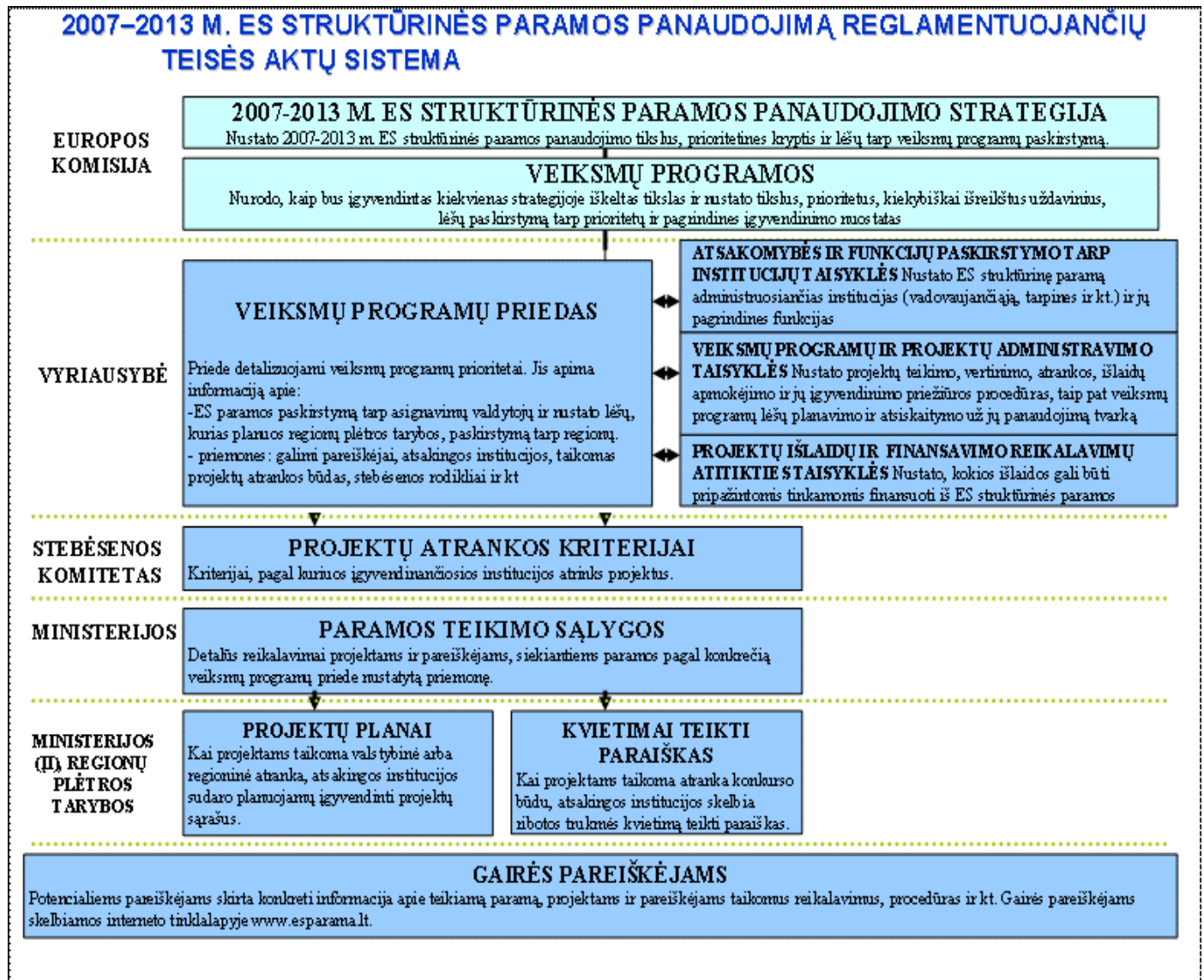
- ✓ teikia Europos Komisijai mokėjimų prašymus ir išlaidų prognozes;
- ✓ tvarko gražintinų ir gražintų lėšų apskaitą, informuoja Europos Komisiją apie gražintiną/grąžintą ES struktūrinę paramą.

Mokėjimus atliekanti institucija atidaro po atskirą valstybės išdo sąskaitą Lietuvos banke ESF, ERPF ir Sanglaudos fondo lėšoms; išmoka paramos gavėjams ES struktūrinę paramą.

Audito institucija užtikrina efektyvaus ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemos veikimo bei deklaruotų išlaidų auditų atlikimą ir visų kitų nurodytų audito institucijos funkcijų atlikimą³¹.

Apžvelgus pagrindinius Lietuvos 2007-2013 m. ES SF paramos administravimo sistemos esminius bruožus, svarbu susipažinti ir su teisės aktų sistema. Kad būtų aiškiau, ši sistema pateikiama grafiniu pavidalu (žiūrėti 1 paveikslą).

1paveikslas

1 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimą reglamentuojančių teisės aktų sistema

*Šaltinis: remiantis finansų ministerijos duomenimis*³²

³¹ LR Vyriausybės nutarimas „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas“. Vž. 2007-11-08, Nr. 114-4637.

ES struktūrinės paramos panaudojimo planavimo ir administravimo proceso metu buvo rengiami teisės aktų projektai, kuriuos turėjo patvirtinti atsakingos institucijos. 3 paveiksle pateiktoje schemeje sistemiškai pristatytas kiekvienos institucijos teisės aktų eiliškumas ir paskirtis. Pažymėtina, kad skirtingai nuo praėjusio (2004-2006m. BPD) ES SF paramos periodu nustatytų taisyklių apie ES SF paramos administravimo institucijų funkcijas (LR Vyriausybės nutarimas Nr.649), naujame LR Vyriausybės nutarime (Nr. 1139) nurodytos Stebėsenos komiteto (kurio anksčiau nebuvo) funkcijos, o tiksliau projektų atrankos kriterijai, pagal kuriuos įgyvendinančios institucijos atrinks projektus.

Dar vienas sveikintinas žingsnis buvo žengtas pradėjus viešinti gaires pareiškėjams. Tapo daug paprasčiau potencialiems pareiškėjams susipažinti su konkrečia informacija apie teikiamą paramą įėjus į interneto tinklalapį www.esparama.lt. Tai ne tik palengvino informacijos rinkimą pareiškėjams, tačiau kartu tai ir vienos iš skaidrumo užtikrinimo priemonių įgyvendinimas. Apie skaidrumo svarbą plačiau bus kalbama 3 skyriuje.

Panaši ES SF paramos administravimo institucinė sistema yra ir kaimyninėje Latvijoje. Ten SF valdymo sistema susideda iš šių lygių:

- I. vadovaujančioji institucija;
- II. mokėjimo institucija;
- III. kontrolės komitetas;
- IV. 4 priežiūros komitetai;
- V. I-ojo lygio tarpinė grandis;
- VI. II-ojo lygio tarpinė grandis;
- VII. pagalbinės programos valdytojai;
- VIII. finansinės naudos gavėjai.

Vaizdingiau visa tai pateikiama 2 paveiksle [žiūrėti kitame puslapyje].

³² Daugiau apie teisės aktų sistemą. Finansų ministerijos informacija pareiškėjams. <http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

2 pav. ES lēšas administruojančių institucijų Latvijoje schema

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Latvijos finansų ministerijos informaciją³³

Kaip matyti institucinėje schemoje, Lietuvos ir Latvijos ES SF parama yra administruojama panašiai, išskyrus tai, kad Latvijoje sukurti priežiūros komitetai kiekvienam struktūriniam fondui prižiūrėti. Pirmojo lygio tarpinė grandis sudaryta iš visų valstybės ministerijų:

- ✓ Regioninės plėtros ir savivaldos ministerija;
- ✓ Ekonomikos ministerija;
- ✓ Socialinių reikalų ministerija;
- ✓ Mokslo ir švietimo ministerija;
- ✓ Žemės ūkio ministerija;
- ✓ Transporto ministerija;
- ✓ Aplinkosaugos ministerija;
- ✓ Sveikatos apsaugos ministerija;
- ✓ Kultūros ministerija.

Peržvelgus galima teigti, kad šis lygis atitinka Lietuvos ministerijų vaidmenį šalies ES paramos administravimo hierarchijoje.

Antrojo lygio grandis sudaryta iš tokių agentūrų:

- ✓ Centrinė finansų ir ES SF paramos sutarčių agentūra finansų srityje;

³³ ES SF paramos administravimo institucinė struktūra Latvijoje. <http://www.esfondi.lv/page.php?id=609#up>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

- ✓ Valstybės darbo birža ES SF paramos nedarbo srityje;
- ✓ Aukštojo mokslo vystymo programos agentūra mokslo plėtros srityje;
- ✓ Vietinės paramos tarnyba Žemės ūkio ir garantijų fondo bei Žuvininkystės konsultavimo

finansinio instrumento srityje.

Lyginant su Lietuvoje esamomis agentūromis, Latvijos agentūros skiriasi tik savo pavadinimais, tačiau ne kuruojamomis sritimis. Ko negalima pasakyti apie pagalbinės programos valdytojus. Jie yra:

- ✓ Latvijos plėtros agentūra;
- ✓ socialinės integracijos fondas;
- ✓ socialinės paramos fondas;
- ✓ šalies regioninės plėtros agentūra.

Kaip galima suprasti iš pristatytų fondų ir agentūrų, daugiausia dėmesio teikiama Latvijos kaip vieno regiono plėtrai ir socialiniams reikalams spręsti. Tai yra itin svarbu, nes tokios mažos valstybės rūpestis yra pirmiausia gerinti socialinę šalies būklę kartu pakeliant ekonominę vystymąsi bei plėtrą.

Susipažinus su Latvijos ES SF paramos administravimo institucine sąranga, svrabu paanalizuoti kaip vyksta projektų atrankos procesai Lietuvoje. Apie tai ir bus kalbama kitoje dalyje.

2.5. Projektų atrankos procesų kaita Lietuvoje

Šioje dalyje bus pristatoma Lietuvos 2004-2006 m. BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones administravimo procedūra bei 2007-2013 m. ES SF paramos Lietuvai projektų atrankos ir įgyvendinimo procesas. Apžvelgus abu procesus, bus pateikiami pokyčiai ir išryškintos kai kurios perspektyvos.

Prieš pristatant pirmąją, 2004-2006 m. BPD priemonių ir projektų administravimo procedūrą, siūloma su ja susipažinti grafinio pavidalo forma [žiūrėti 4 priedą].

Remiantis LR Finansų ministro įsakymu „Dėl 2004-2006 m. BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“³⁴ bei jau minėtu Pilietinės visuomenės instituto atlikto tyrimo išvadomis, trumpai bus supažindinama su kiekvieno etapo metu atliekamais veiksmais.

³⁴ LR Finansų ministro įsakymo „Dėl 2004-2006 m. BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo. Nr.1K-041, 2005m. vasario 4 d. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250206; prisijungimo laikas: 2007-11-17.

LR Finansų ministro patvirtintose taisyklėse nurodoma, kad atrankos procedūros privalo būti skaidrios, nešališkos ir atliktos laikantis viešumo principų, kartu atsižvelgiant į konfidencialumo reikalavimus.

Pirmiausia reikia pradėti nuo to, kad paraiškų vertinimas atliekamas įgyvendinančioje institucijoje. Jos personalas atlieka administracinės atitikties vertinimą. Tikrinama ar paraišką pateikusi institucija ir partneriai yra tinkami gauti paramą. Taip pat žiūrima ar paraiškoje pateikti visi reikalaujami dokumentai bei paraiškos pateikimas nurodytu laiku ir pan. „Siekiant užtikrinti objektyvų vertinimą, projekto tinkamumą, kokybę ir naudą turi atskirai įvertinti mažiausiai du įgyvendinančiosios institucijos paskirti vertintojai. Vertinimą atlieka įgyvendinančiosios institucijos darbuotojai arba įgyvendinančiosios institucijos paskirti nepriklausomi ekspertai. Nepriklausomi ekspertai gali būti skiriami, jeigu projektų vertinimas reikalauja specifinių žinių. Nepriklausomus ekspertus pasirenka įgyvendinančioji institucija, atsižvelgdama į jų kvalifikaciją bei patirtį. Prieš atlikdami vertinimą, nepriklausomi ekspertai pasirašo konfidencialumo ir nešališkumo deklaraciją“³⁵. Taip pat patikrinimus vietoje atlieka ir įgyvendinančios institucijos atstovai, kurie patikrina ar pateikti dokumentai atitinka tikrovę.

Vertinimo ataskaitą įgyvendinančioji institucija pateikia tarpinei institucijai, o ši informuoja atrankos komitetą ir jam pirmininkauja.

Atrankos komitetas atlieka projektų vertinimą ir teikia rekomendacijas tarpinei institucijai. Galutinį sprendimą dėl paramos skyrimo priima tarpinė institucija, vadovaudamasi projektų atrankos komiteto išvadomis. Į finansuojamų projektų sąrašą gali būti įtraukti tik tie projektai, kuriuos rekomendavo finansuoti projektų atrankos komitetas. Yra suteikta galimybė tarpinei institucijai išimtiniais atvejais atsisakyti suteikti paramą atrankos komiteto rekomenduotam projektui, jei turi tam svarbių priežasčių.

Projektų atrankos komitetus sudaro, jų skaičių, institucinę sudėtį ir narių skaičių nustato tarpinė institucija. Projektų atrankos komitetai gali būti sudaromi:

- ✓ vienas kelioms priemonėms;
- ✓ kiekvienai priemonei/kiekvienam kvietimui teikti paraiškas.

Atrankos komiteto sudėtis susideda iš: vadovaujančios institucijos, ministerijų ir kitų valstybės institucijų, kurių kompetencijos sričiai priskiriami svarstomi projektai, atstovai. Tarpinė institucija gali kviešti socialinius-ekonominius ir regioninius partnerius dalyvauti projektų atrankos komitetų darbe ir paprašius teikti projektų atrankos komitetui išvadas ir rekomendacijas dėl atrankai pateiktų projektų. Balso teisę turi tik vadovaujančios, tarpinių institucijų ir kitų ministerijų, joms pavaldžių institucijų ir

³⁵ TILS atliktas tyrimas „Esamų ir potencialių interesų konfliktų ES struktūrinių fondų projektų atrankos procese Lietuvoje analizė“. Paskelbtas 2006-01-18. www.gunsi.lt/failai/1140267426.doc; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

įgyvendinančiųjų institucijų atstovai. Pabrėžtina tai, kad anksčiau minėti partneriai dalyvauja tik su patariamojo balso teise.

Visi projektų atrankos komiteto posėdžiuose dalyvaujantys asmenys turi pasirašyti nešališkumo deklaraciją ir konfidencialumo pasižadėjimą. Priimant sprendimus projektų atrankos komitete siekiama bendro sutarimo. Tačiau jeigu nuomonių suderinti nepavyksta, sprendimai priimami paprasta dalyvaujančių ir turinčių balso teisę projektų atrankos komiteto narių balsų dauguma.

Nepakankamai į šį procesą yra įtraukiamos nevyriausybinės organizacijos, socialiniai ir regioniniai partneriai. Minėtame 2004-2006 m. programinio periodo atranką reglamentuojančiame dokumente nurodoma, jog tarpinėms institucijoms yra tik „rekomenduojama kviesti socialinius ir regioninius partnerius, nevyriausybines organizacijas dalyvauti atrankos procese“, t.y. tarpinės institucijos neprivalo to daryti. Taisyklė, jog ministerijos pačios formuoja atrankos komiteto sudėtį, t.y. kviečia organizacijas ir įstaigas joje dalyvauti, leidžia daryti prielaidą, jog kviečiamos tik tarpinei institucijai palankios organizacijos. Siekiant užtikrinti sprendimų priėmimo skaidrumą, NVO ir socialinius – regioninius partnerius galėtų į komisiją deleguoti juos vienijančios ir atstovaujančios organizacijos.

Lygiavertė narystė, t.y. balso teisė atrenkant projektus leistų užtikrinti objektyvumą ir procedūros skaidrumą. Taip būtų sumažinama interesų konflikto tikimybė ir nevalstybinio sektoriaus atstovai būtų aktyviau įtraukiami į struktūrinės politikos įgyvendinimą.

Dar galima būtų paminėti, kad atskirai LR Finansų ministro patvirtintose taisyklėse³⁶ yra nustatyti ir projektų atrankos viešumo reikalavimai. Tarpinės ir įgyvendinančiosios institucijos interneto svetainėse taip pat turi skelbti informaciją apie priimtus sprendimus skirti paramą, nurodant bendrus pareiškėjo duomenis. Rekomenduojama tarpinės institucijos internetinėje svetainėje skelbti projektų atrankos komiteto posėdžio protokolo nutariamąją dalį.

Trumpai pristačius buvusią padėtį ir pasiūlius kai kurias rekomendacijas, pereinama prie šiuo metu patvirtintos administravimo schemos apžvalgos ir pirmiausia reikia paminėti 2007 metų sausio 10 dieną BNS pranešimą, kuriame teigiama, kad „Vyriausybės nutarė įsteigti Laikinąjį priežiūros komitetą Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo, Sanglaudos skatinimo ir Techninės paramos veiksmų programų, įgyvendinančių Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, įgyvendinimo priežiūrai atlikti.

³⁶ LR Finansų ministro įsakymo „Dėl 2004-2006 m. BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo. Nr.1K-041, 2005m. vasario 4 d.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250206; prisijungimo laikas: 2007-11-17.

Pagal Europos Sąjungos teisės aktus, priežiūros komitetas turėjo būti įsteigtas per 3 mėn. nuo veiksmų programų patvirtinimo dienos. Tuo tarpu projektų išlaidos laikomos tinkamomis finansuoti iš ES struktūrinės paramos nuo 2007 m sausio 1 d. Tačiau tam, kad būtų kuo anksčiau pradėta naudoti 2007-2013 m. ES struktūrinė parama, nelaukiant Europos Komisijos sprendimo dėl veiksmų programų patvirtinimo, priežiūros komitetas turi patvirtinti projektų, finansuotinių įgyvendinant strategiją ir veiksmų programas, atrankos kriterijus. Todėl buvo siekiama kuo greičiau įsteigti laikinąjį priežiūros komitetą, kuris Europos Komisijai patvirtinus veiksmų programas, taps nuolatiniu.

Priežiūros komitetas buvo pagrindinis ES struktūrinės paramos veiksmų programų įgyvendinimo kokybės ir efektyvumo kontrolės organas, priimančias strateginius sprendimus, todėl jo institucinė sudėtis turėtų sudaryti prielaidas veiksmingai priimti sprendimus ir tinkamai atstovauti visuomenės nuomonei. Numatoma, kad komitetas bus steigiamas įgyvendinant partnerystės principą ir jį sudarys ne daugiau kaip 40 narių, iš kurių ne mažiau kaip trečdalis - partneriai.

Į priežiūros komiteto sudėtį buvo ketinama įtraukti atstovus iš valstybei atstovaujančių ministerijų ir kitų viešojo administravimo įstaigų, atsakingų už veiksmų programų prioritetų arba atskirų jų dalių rengimą ir įgyvendinimą. Taip pat buvo įtraukiami atstovai iš Finansų ministerijos kaip institucijos, atsakingos už ES sanglaudos politikos ir ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos įgyvendinimo Lietuvoje koordinavimą bei veiksmų programų vadovaujančiosios institucijos funkcijų užtikrinimą. Taip pat šio komiteto sudėtį sudarė regioniniai ir vietiniai, socialiniai ekonominiai bei kiti partneriai.

Komitetas atliko kontrolės ir koordinavimo (tikrino padarytą pažangą ir užtikrino kokybišką veiksmų programų įgyvendinimą), vertinimo (siūlė pataisyti ar peržiūrėti veiksmų programas; nagrinėjo įgyvendinimo rezultatus, atliko veiksmų programų stebėsenos vertinimą ir informavo Europos Komisiją) ir tvirtinimo (nagrinėjo ir tvirtino finansuojamų projektų atrankos kriterijus ir jų pakeitimus, metines ir galutines įgyvendinimo ataskaitas, visus pasiūlymus iš dalies pakeičiančius Europos Komisijos sprendimą dėl fondų paramos) funkcijas³⁷.

Kadangi šis periodas jau baigėsi, todėl buvo sudarytas stebėsenos komitetas. Šis komitetas „(Laikinas bendras stebėsenos komitetas Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo, Sanglaudos skatinimo ir Techninės paramos veiksmų programų, įgyvendinančių Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, įgyvendinimo priežiūrai atlikti) yra tarpžinybinė institucija, sudaryta įgyvendinant struktūrinės paramos panaudojimą reglamentuojančių ES teisės aktų reikalavimą ES valstybėms narėms įsteigti komitetą, kuris tvirtintų projektų atrankos kriterijus ir programų įgyvendinimo ataskaitas. Lietuvoje pusę Stebėsenos komiteto narių sudaro ekonominių ir

³⁷ Steigiamas komitetas ES struktūrinės paramos priežiūrai. BNS informacija. <http://savivalda.lt/content/view/183/>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

socialinių partnerių atstovai, komitetui vadovauja Finansų ministerijos sekretorius Rolandas Kriščiūnas³⁸. 2004-2006 m. įgyvendinant Bendrąjį programavimo dokumentą panašias funkcijas atliko anksčiau minėtas Priežiūros komitetas.

Pagal projektų atrankos kriterijus, **projektai skirstomi į bendruosius ir specifinius**.

Bendrieji - tai kiekvienam projektui ir pareiškėjui privalomi reikalavimai. Pavyzdžiui, reikalaujama, kad pareiškėjas būtų pajėgus įgyvendinti projektą, kad projektas atitiktų bent vieną konkretų veiksmų programos tikslą, kad būtų suderinamas su ES aquis (ES teise ir praktika - aut. pastaba) bei kitomis aktualiomis nuostatomis (valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų, aplinkosaugos). Taip pat, pavyzdžiui, būtina užtikrinti, kad visos tikslinės grupės turėtų lygias galimybes naudotis projekto teikiama nauda, kad projektas prisidėtų prie darnaus vystymosi. Be to, turi būti pateikta aiški informacija dėl numatomo investicijų ir planuojamų rezultatų santykio ir pan.

Specifiniai kriterijai - tai atitikties (tinkamumo finansuoti) ir prioritetiniai kriterijai. Projektas turi atitikti visus konkrečiai priemonei (ne tik veiksmų programai, kaip bendrųjų kriterijų atveju) nustatytus tinkamumo finansuoti reikalavimus. Nauda, svarba, aktualumas - tai prioritetiniai kriterijai, už kuriuos teikiami papildomi balai. Tai gali būti, pavyzdžiui, iniciatyva, skirta paskatinti žemos kvalifikacijos ir pagyvenusių darbuotojų mokymąsi ar mokymai tobulinantiesiems profesinę kvalifikaciją. Šie kriterijai netaikomi, kai projektai atrankami planavimo būdu.

2007-2013 m. ES struktūrinė parama teikiama dviem būdais, t.y. taikant dvi skirtingas projektų atrankos procedūras. Viešojo sektoriaus projektai atrankami nacionalinių ir regioninių investicinių planų pagrindu (kai kurie iš jų jau dabar pradėti įgyvendinti). Privataus sektoriaus projektams planuojama ir toliau taikyti konkurso procedūrą.

2007-2013 m. ES struktūrinė parama Lietuvai bus panaudojama pagal Strategiją ir veiksmų programas. Strategiją Europos Komisija jau patvirtino, tad įvykus derybos dėl veiksmų programų ir kartu rengiami jas detalizuojantys ir paramos administravimą reglamentuosiantys teisės aktai. Stebėsenos komitetas patvirtino projektų atrankos kriterijus. Su jais galima susipažinti visiems pareiškėjams Finansų ministerijos ir specialioje ES paramos interneto svetainėje³⁹. Taigi jau galima pradėti įgyvendinti iš ES struktūrinės paramos finansuotinus projektus⁴⁰.

Kad būtų aiškiau suprasti kaip vyksta projektų atranka ir įgyvendinimas, pateikiama papildoma jų klasifikacija pagal du kintamuosius: **mąsto** (valstybiniai ir regioniai) ir **lėšų skyrimo šaltinį**.

³⁸ Straipsnis internete. Stebėsenos komitetas svarstys projektų atrankos kriterijus. Finansų ministerija.

http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_000134; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

³⁹ Projektų atrankos kriterijai. <http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams/kriterijai>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

⁴⁰ Stebėsenos komitetas svarstys ES struktūrinės paramos projektų atrankos kriterijus. Finansų ministerijos informacija.

http://www.nisc.lt/lt/news.php?start1=30&news_id=182; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

Remiantis finansų ministerija, „viešojo ir privataus sektoriaus projektams bus taikomos skirtingos projektų atrankos procedūros. Projektai, pateikti finansuoti iš ES struktūrinės paramos bus atrenkami taikant vieną iš trijų projektų atrankos būdų:

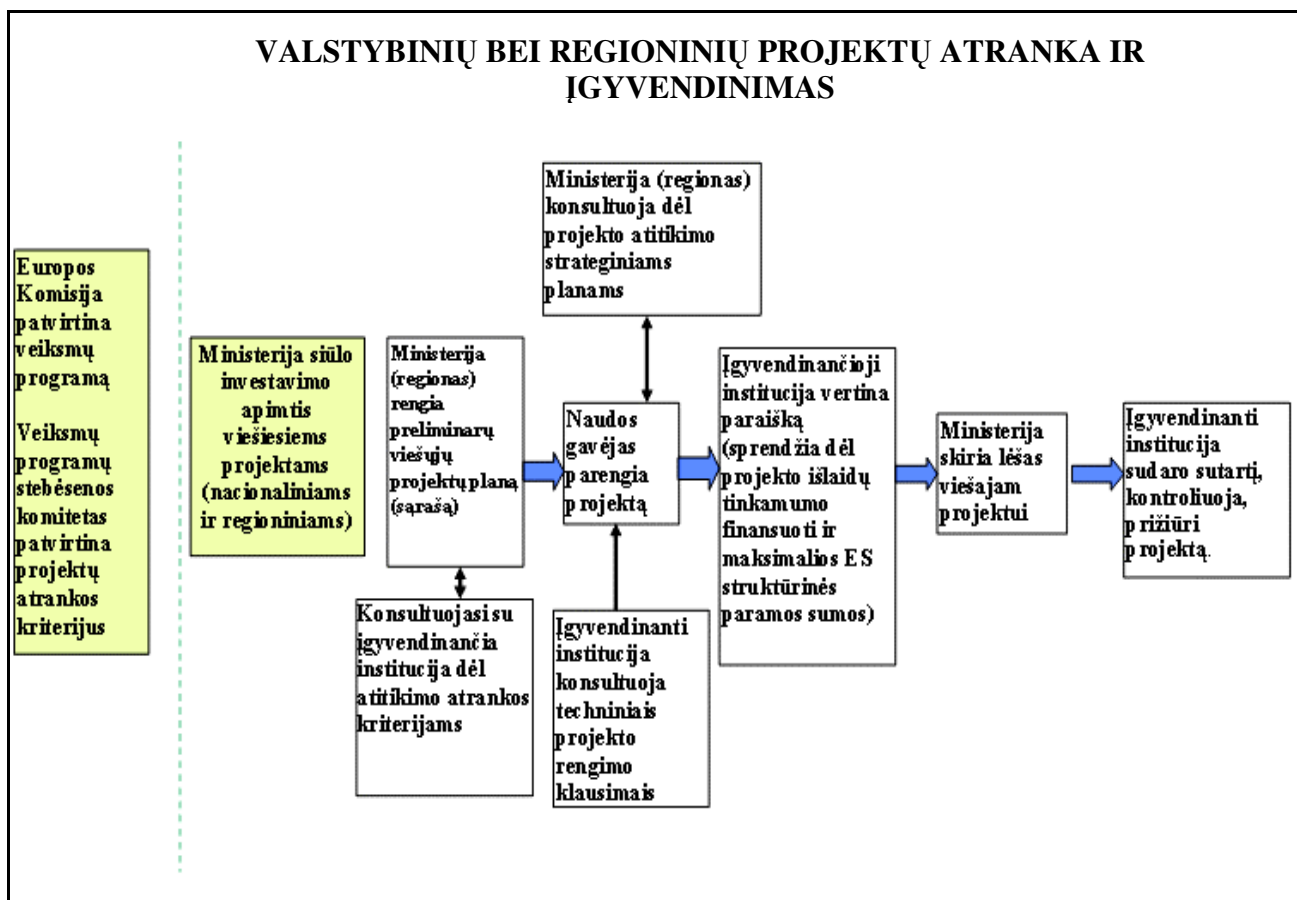
- 1) valstybinę projektų atranką;
- 2) regioninę projektų atranką;
- 3) konkursą.

Dauguma viešojo sektoriaus projektų 2007–2013 m. bus atrenkami nacionalinių (valstybinių) ir regioninių investicinių planų pagrindu.

Valstybinė projektų atranka naudojama viešųjų investicijų ir viešųjų paslaugų teikimo atveju, kai vadovaujantis nacionaliniais strateginio planavimo dokumentais yra galima skaidriai ir pagrįstai sudaryti projektų ir paramos gavėjų sąrašą. Projektai ir jiems skirtos lėšos turi būti numatyti nacionaliniuose strateginio planavimo dokumentuose arba institucijų strateginės veiklos planuose.

Regioninė projektų atranka naudojama viešųjų investicijų ir viešųjų paslaugų teikimo atveju, kai remiantis regioniniais strateginio planavimo dokumentais yra galima skaidriai ir pagrįstai sudaryti projektų ir paramos gavėjų sąrašą. Projektai ir jiems skirtos lėšos turi būti numatyti regionų plėtros planuose⁴¹. Toliau ši informacija pateikiama grafiškai [žr. 3 paveikslą kitame puslapyje].

⁴¹ Projektų atranka ir įgyvendinimas. http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams/projektu_atranka; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

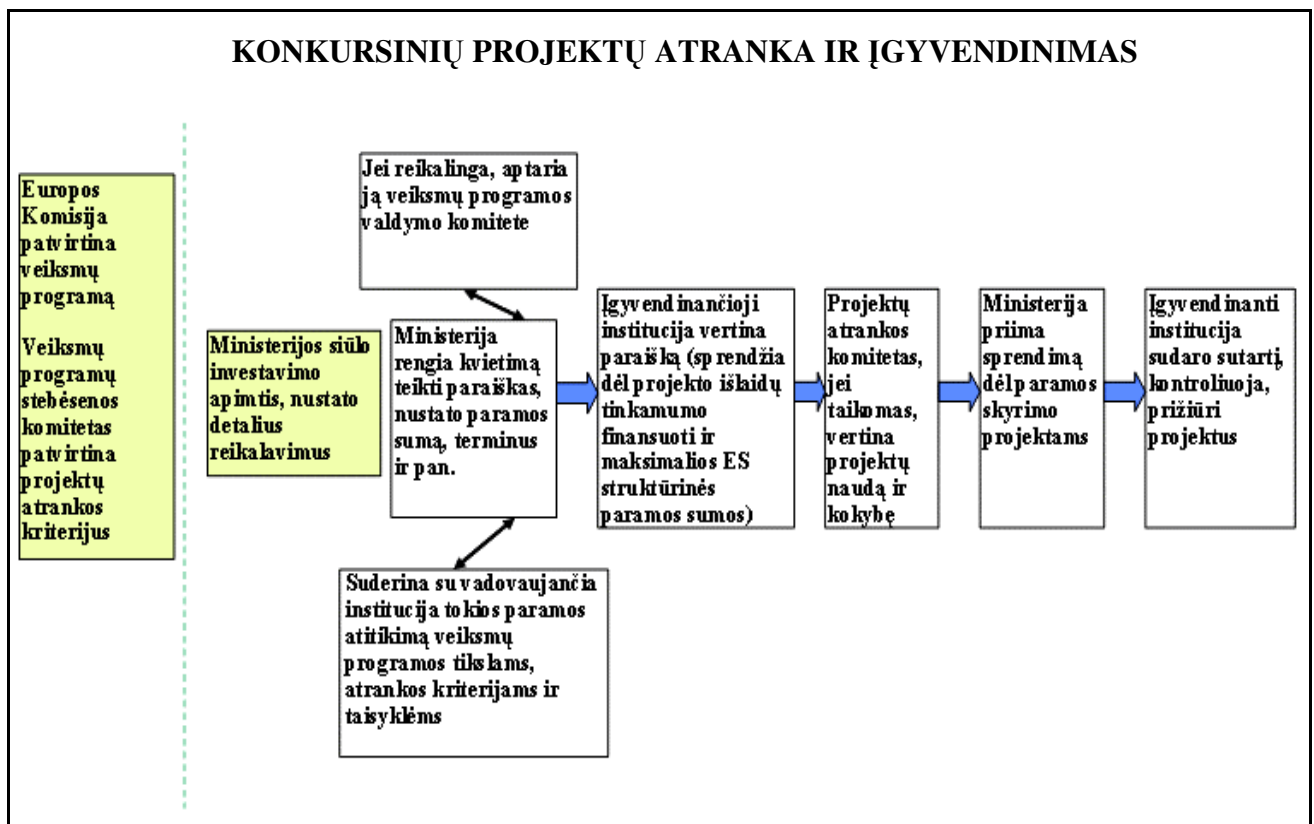
3 pav. Valstybinių ir regioninių projektų atranka ir įgyvendinimas

Šaltinis: finansų ministerija

Schemoje pateiktas procesas taikomas tada, kai parama teikiama valstybinės, regioninės ar savivaldos institucijų kompetencijos srityse. Taip pat kai vadovaujantis nacionaliniais, regionų ar savivaldybių strateginio planavimo dokumentais galima skaidriai ir pagrįstai planuoti projektus bei sudaryti jų sąrašus. Čia pažymėtina tai, jog įgyvendinančioji institucija, įvertinusi paraišką, turi nuspręsti skirti ar neskirti paramą. Paskutiniu metu pastebima, kad kai kuriose savivaldybėse parengta projekto sąmata, praėjus tam tikram laikui ir gavus ES paramą, kinta ir pasitaiko atvejų, kada gauta parama nebeapdengia patirtų pasirošimo sąnaudų. Kad to būtų išvengta, rengiant projektą, reikia įvertinti ne tik regiono padėtį, bet ir esamą šalies ekonominę padėtį ir numatyti galimus neigiamus pokyčius ir iš to sekančią riziką.

Sekantis paveikslas [4 paveikslas] iliustruoja projektų atrinktų taikant konkurso būdą, schemą. Ši atrankos būdą dažniausiai taiko privataus sektoriaus projektams. Kaip teigiama finansų ministerijos specialiaame internetiniame tinklalapyje, „konkurso būdas naudojamas paramos verslui ir nevyriausybiniam sektoriui atveju bei viešųjų investicijų ir viešųjų paslaugų teikimo atveju, kai tą pačią veiklą gali atlikti daug skirtingų institucijų, ir valstybė suinteresuota skatinti konkurenciją tarp jų, siekdama atrinkti projektus, kurie duoda daugiausiai naudos ir yra kokybiškiausiai parengti ir surinkę daugiausiai balų“⁴².

4 paveikslas

4 pav. Konkursinių projektų atranka ir įgyvendinimas

Šaltinis: finansų ministerija

Schemoje pateiktas procesas taikomas tada, kai remtiniams projektams teikiama valstybės pagalba (verslo projektai) ir pareiškėjai nėra pavaldūs valdžios institucijoms (tame tarpe nevyriausybinis sektorius). Taip pat kada remtini projektai yra smulkūs arba neįmanoma iš anksto įvertinti, kuris sprendimas yra geriausias, tinkamiausias, efektyviausias siekiant veiksmų programų tikslų. Galima sakyti tai - optimaliausias būdas iš daugelio pasiūlymų išsirinkti geriausią.

⁴² Konkursinių projektų atranka. http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams/projektu_atranka; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

Apžvelgus 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. programavimo periodais gaunamos ES SF paramos administravimo institucinę sąrangą, svarbu pažymėti pagrindinius pokyčius ir galimas perspektyvas. Tai bus padaryta sekančiame skyriuje.

2.5. Lietuvai skiriamos ES SF paramos 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. programavimo periodais institucinių administravimo sistemų lyginamoji analizė ir perspektyvos

Toliau pristatomi svarbiausi atlikti veiksmai, kad būtų sukurta ES SF paramos administravimo sistema. Plačiau galima susipažinti 2 lentelėje.

Nr.	ES SF paramos pagal 2004-2006 m. BPD administravimo institucijų sistemos bruožai	2007-2013 m. ES SF paramos Lietuvai administravimo institucijų sistemos bruožai
1.	sukurta centralizuota trijų lygių (vadovaujanti, tarpinės ir įgyvendinančiosios institucijos) valdymo sistema	Patvirtintos atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų taisyklės
2.	Sudarytas Priežiūros komitetas kaip pagrindinė BPD įgyvendinimo priežiūros institucija, įtraukiant valstybės institucijų bei nevyriausybinų organizacijų atstovus.	Sudarytas Stebėsenos komitetas - tarpžinybinė institucija, tvirtinanti projektų atrankos kriterijus ir programų įgyvendinimo ataskaitas.
3.	Lietuvos teisės aktais nustatytas SF paramos administravimas neatitinka ES teisės ir sudaro prielaidas atskirų asmenų piktnaudžiavimui bei interesų konfliktui.	Atsižvelgiant į praėjusio programavimo laikotarpio pastabas, siūloma atskirti institucijas pavaldumo lygiais, kad nebūtų situacijos: tie patys asmenys bei institucijos yra ir kontroliuojamieji, ir kontrolieriai.
4.	2005 m. Finansų ministerija įdiegė ES SF ir Sanglaudos fondo informacinę kompiuterizuotą valdymo ir priežiūros sistemą (SFMIS), skirtą minėtų fondų finansuojamų projektų administravimui.	Turėtų būti diegiama ES SF administruojančių darbuotojų kvalifikacijos kėlimo sistema (remiantis ES senbūvių pavyzdžiu).

2 lentelė. I ir II programavimo periodais keliami struktūrinių lėšų investavimo tikslai
Sudaryta autorės, remiantis anksčiau pateikta informacija

Trumpai pristacius pagrindinius abiejų programavimo periodų esminius bruožus ir pateikus rekomendacijas, svarbu atsižvelgti į skaidrumo svarbą. Apie tai plačiau – 3 skyriuje.

3. ES SF PARAMOS LIETUVAI PASKIRSTYMO SKAIDRUMO ANALIZĖ

3.1. Skaidrumo svarba ES SF paskirtyje ir naudojime

TILS kartu su kitais "Transparency International" (TI) Centrinės ir Rytų Europos skyriais vykdė „Transparency International“ Sekretoriato inicijuotą projektą „Skaidrumas per budrumą“, kuriuo buvo siekiama užtikrinti efektyvesnį ir skaidresnį ES fondų panaudojimą naujose ES šalyse padidinant visuomenės supratimą apie fondų tikslą, paskirstymą ir panaudojimą.

Vienas svarbiausių TILS uždavinių – bendradarbiaujant su kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, socialiniais, ekonominiais bei regioniniais partneriais užtikrinti valdžios sprendimų dėl ES paramos 2007 – 2013 metams skaidrumą, demokratiškumą ir atsakingumą. Kaip teigiama Europos Komisijos (EK) pirmininko Jose Manuelio Barroso ir kitų komisarų memorandume dėl būtinybės įgyvendinti Europos skaidrumo iniciatyvą⁴³, EK labai svarbus ES paramos skaidrumas, kova su sukčiavimu ir antikorupcinės kultūros gairės. Memorandume konstatuojama, jog „griežčiausių skaidrumo standartų laikymasis yra esminė bet kurios šiuolaikinės administracinės sistemos teisėtumo sąlyga“⁴⁴.

EK vicepirmininko Siim KALLAS - Administracinių reikalų, audito ir kovos su sukčiavimu komisaro (Estija) – kalboje⁴⁵, skirtoje diskusijoms apie Europos skaidrumo iniciatyvą, iškeliamas skaidrumo, kaip politinio proceso svarba.

Juo siekiama trijų tikslų:

1. skaidrumas reikalingas sprendimų priėmimo proceso tinkamam funkcionavimui. Rekomenduojama, kad skaidrumą užtikrinančios procedūros būtų visiškai aiškios ir suderintos dar prieš sprendimo priėmimo proceso pradžia.

2. Skaidrumas taip pat reikalingas užsitarnauti visuomenės pasitikėjimą, nes teisėtumas gali būti užtikrintas tik tokiu atveju, kai politinės institucijos veiks skaidriai ir žmonės žinos gaunantys tai, ką patys mato.

3. Pasak S.Kallas, skaidrumas apsaugo politikus nuo jų pačių, nes politikai yra tokie patys eiliniai žmonės, todėl skaidrumas yra viena iš daugelio priemonių, padedančių užtikrinti viešojo

⁴³ TILS konferencijos medžiaga: „Kaip ir kam bus panaudota ES parama 2007-2013 metais?“ 2006 m. balandžio 4d. Pristatytas ES projektas „Skaidrumas per budrumą“. http://www.transparency.lt/new/index.php?option=com_content&task=view&id=10746&Itemid=32; prisijungimo laikas: 2007-11-13.

⁴⁴ Pirmininko WALLSTRÖM, S. KALLAS, D. HÜBNER ir M. FISCHER BOEL pranešimas su pasiūlymu įgyvendinti skaidrumo iniciatyvą. Memorandumas komisijai. <http://www.transparency.lt/new/images/euopos%20komisijos%20skaidrumo%20iniciatyva.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-13.

⁴⁵ Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Siim Kallas kalba, skaityta Europos politikos studijų centre, skirta Europos politikos institucijų tinklui Europoje atgaivintas tikėjimas skaidrumu. 2005 m. spalio 20 d. <http://www.transparency.lt/new/images/siim%20kallas%20kalba%20apie%20skairumo%20iniciatyva.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.

administravimo sistemos tolimesnę eigą teisinga linkme. Taip būtų užkirstas kelias žmogaus silpnybėms klestėti. Ne ką mažiau svarbi kova su sukčiavimu ir valstybės lėšų švaistymu. Visa tai turėtų pastoviai vykti kiekvienoje viešojo administravimo sistemoje.

EK vicepirmininkas akcentuoja skaidrumo horizontalumo principą ir toliau išryškina skaidrumo iniciatyvos keturis kertinius akmenis. Jie yra:

1. „finansinio atsakingumo stiprinimas“: kad visuomenė pati galėtų pamatyti, kokie projektai buvo atrinkti ir yra finansuojami, turėtų galimybių susipažinti su informacija apie projektus bei ES lėšų gavėjus. S.Kallas siūlo tris galimybes padidinti informuotumą:

a) jau veikiančią procesą – informacijos pateikimą pagrindiniame interneto puslapyje kartu su visa aktuali informacija;

b) komisija turi ir toliau bendradarbiauti su paramą gaunančiais partneriais, kad būtų fiksuojami ir pranešami visi projektų atrankos rezultatai;

c) taip pat komisija galėtų pasiūlyti sukurti sąsajas tarp Komisijos pagrindiniame interneto puslapyje skelbiamos ir valstybių narių pateikiamos informacijos. Būtų labai sveikintinas žingsnis, jei pasak S.Kallas, būtų suderinta galimybė tarp valstybių narių nustatyti teisinę prievolę skelbti informaciją apie projektus ir paramos gavėjus. „Tokia informacija jau teikiama Danijoje, Estijoje, Jungtinėje Karalystėje, Nyderlanduose, Švedijoje, Suomijoje, Slovėnijoje ir kai kuriuose Ispanijos regionuose“⁴⁶.

2. „kova su sukčiavimu, didinant informuotumą“: kad būtų užkirstas kelias sukčiavimui, būtina pasitelkti informavimą ir aukštą samoningumo lygį;

3. „lobistų veiklos ES institucijose skaidrumas“: visuomenei turėtų atsiskaityti ir darbuotojai, dirbantys Europos institucijose ir siūlantys savo konsultacijas bei nevyriausybinų organizacijų atstovai;

4. „dialogo atnaujinimas tarp institucijų dėl „bendros Europos etikos erdvės““: institucijos savo pačių vidinėmis taisyklėmis, elgsenos kodeksais ir procedūromis turėtų užtikrinti tinkamą etikos standartų lygį. S.Kallas tam siūlo pasinaudoti Europos institucijų etikos standartais.

Taigi galima daryti išvadą, kad EK vicepirmininko Siim KALLAS pasiūlytos rekomendacijos galėtų būti stiprus paskatinimas ES institucijoms vėl priartėti prie visuomenės ir atgauti prarastą pasitikėjimą. Šias mintis papildoma antikorupcinės politikos svarbą pabrėžiantis TI Sekretoriato vadovo David Nussbaum laiškas EK⁴⁷. Jame pagrįste rekomenduojama „į sąrašą įtraukti antikorupciją kaip dar vieną kertinį klausimą, aktualų visoms sritims“⁴⁸.

⁴⁶ Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Siim Kallas kalba, skaityta Europos politikos studijų centre, skirta Europos politikos institucijų tinklui Europoje atgaivintas tikėjimas skaidrumu. 2005 m. spalio 20 d.

<http://www.transparency.lt/new/images/siim%20kallas%20kalba%20apie%20skaidrumo%20iniciatyva.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.

⁴⁷ TI Sekretoriato vadovo David Nussbaum laiškas EK: „PASITARIMAS DĖL EUROPOS SAJUNGOS PLĖTROS ATEITIES“. 2005 m. kovo 9 d. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20raginimo%20laiskas%20ek.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.

Šiai idėjai pritaria Europos kovos su sukčiavimu tarnyba⁴⁹ (OLAF) siekdama užkirsti kelią nesąžiningam ES lėšų panaudojimui. Kaip teigiama minėtame dokumente, jos pagrindinė veikla – „kovoti su transnacionaliniais ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais, sukčiavimu ir korupcija, nukreiptais prieš Bendrijos interesus“. Savo ryšių su visuomene veikloje OLAF atsižvelgia į aplinkybę, kad korupcija yra be galo žiniasklaidos mėgstama tema.

OLAF komunikacijos ir informavimo padalinys savo veiklą vykdo remdamasis keturiais principais:

1. „Griežtas įstatymų laikymasis;
2. ES komunikacijos ir informavimo gairės, pateikiamos Komisijos komunikatų;
3. Parlamentinio Biudžeto kontrolės nustatomi kriterijai;
4. OLAF Kontrolės komiteto ataskaitose pateikti nurodymai ir nuomonės, susiję su tiriamąja tarnybos veikla“.

Dar galima pabrėžti, jog anksčiau minėtas Siim Kallas, Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas administraciniams reikalams, ryšiams su Audito Rūmais ir kovai su sukčiavimu, akcentuoja komunikacijos, kaip vieno iš pagrindinio įrankio kovoje su sukčiavimu svarbą: „kovoje su korupcija pasikeitusi visuomenės nuomonė taptų raktu į sėkmę. Komunikacijos politika gali padėti pasiekti, kad visuomenės nuomonė taptų efektyvia priemone, sulaukiančia nuo sukčiavimo“⁵⁰.

Lietuvoje pagrindinis OLAF partneris yra Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba (FNTT)⁵¹. Kaip teigiama FNTT internetiniame tinklalapyje, „sukčiavimų prevencijai didelės reikšmės turi tai, kad Tarnybos pareigūnai dalyvauja tobulinant Europos Sąjungos paramos administravimo bei kontrolės rizikos valdymo sistemą, glaudžiai bendradarbiauja su Europos Sąjungos finansinę paramą administruojančiomis institucijomis“⁵².

Trumpai apžvelgiant Europos kovos su sukčiavimu tarnybos ir jo partnerio Lietuvoje – FNTT keliamus tikslus, galima pabrėžti, jog pagrindinis ginklas kovoje su sukčiavimu – pačių pareigūnų įstatymų laikymasis, bendradarbiavimas su kitomis ES institucijomis bei visuomenės supažindinimas su jau atlikta veikla šioje srityje.

⁴⁸ TI Sekretoriato vadovo David Nussbaum laiškas EK: „PASITARIMAS DĖL EUROPOS SAJUNGOS PLĖTROS ATEITIES“. 2005 m. kovo 9 d. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20raginimo%20laiskas%20ek.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-14

⁴⁹ Su Europos kovos su sukčiavimu tarnybos funkcijomis galima susipažinti čia: http://www.ec.europa.eu/anti_fraud/index_lt.html; prisijungimo laikas: 2007-11-14.

⁵⁰ Komunikacijos, viešųjų ryšių ir atstovo ryšiams su visuomene skyriaus vadovo A. Buttice pasisakymas straipsnyje „Kokia yra Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) komunikacijos ir informavimo apie kovą su sukčiavimu politika“. TI Lietuvos skyrius. <http://www.transparency.lt/new/images/olaf%20komunikacijos%20politikos%20gaires.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.

⁵¹ Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (FNTT) misija ir veikla. <http://www.fntt.lt>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.

⁵² Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos parengta informacinė medžiaga „Europos bendrijų finansinių interesų apsauga“. <http://www.fntt.lt/lt/100>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.

Įdomu susipažinti su artimiausios Lietuvos kaimynės – Latvijos, o tiksliau su „vieno aktyviausių TI skyrių Europoje – Latvijos „Delna“ atliktos ES paramos Latvijai situacijos analize. Šis skyrius jau dvejus metus domisi ES paramos skaidrumu“. Jų sugebėjimus kiti TI kolegos vertina labai aukštai⁵³.

Dažnai sutinkamas neaiškumas ir nuostatų pakeitimas jau vykstant paskelbtam konkursui sukelia nepasitikėjamą žaidimo taisyklėmis ir Struktūrinius Fondus (SF) administruojančiomis institucijomis. „Yra daug pavyzdžių, rodančių, kad išsami informacija buvo prieinama ne visais atvejais. Tačiau dauguma šių problemų kyla dėl SF administruojančių institucijų darbo lėtumo, tačiau laikui bėgant šie procesai tobulės. Specialiųjų projektų vertinimo kriterijų nebuvimas rodo, kad projektai yra vertinami tik pagal administracinius kriterijus, o konkurencinis projektų idėjų kokybės vertinimas nebuvo atliekamas. Paskutiniojo Priežiūros Komiteto (PK) posėdžio, vykusio 2005 m. birželio mėnesį, metu PK atstovai pažymėjo, kad Latvija, palyginti su kitomis naujosiomis valstybėmis narėmis, turi didžiausių problemų įsisavinant ESF lėšas“⁵⁴.

Situacijos analizėje keliami informuotumo didinimo apie SF teikiamas galimybes, geresnio informacijos prieinamumo užtikrinimą apie atvirus kvietimus ir paramos schemas klausimai, kadangi „šiuo metu į kylančius potencialių pareiškėjų klausimus dėl sistemos sudėtingumo gali atsakyti tik konsultantai. Deja, kartais ir jie ne viską žino.

Labai dažnai, kalbant apie SF administravimo sistemos trūkumus, keliamas administracinių gebėjimų klausimas. Rekomenduojama didinti informuotumą apie SF teikiamas galimybes, užtikrinti geresnį informacijos apie atvirus kvietimus ir paramos schemas prieinamumą. Tobulinti kovos su korupcija politiką SF sistemoje, skatinti pilietinės visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus dėl SF⁵⁵.

O persikėlus į kitą valstybę – Vengriją, galima pamatyti visai kita vaizdą. 2005 metais Berlyne vykusiame projekte „Skaidrumas per budrumą“ vykdančių TI skyrių atstovų sąskrydyje Vengrijos TI skyriaus pateikta ES paramos Vengrijai situacijos analizė buvo pripažinta viena geriausių! Analizėje pabrėžiama, kad „struktūrinių fondų lėšų panaudojimo planavimas, įgyvendinimas ir vertinimas turi būti viešas. Visas procesas turi būti skaidrus, užtikrinant prieigą prie informacijos ir visuomenės dalyvavimą skirtingais sprendimų priėmimo etapais. Kartu reikia skatinti pilietinių veikėjų sąmoningumą ir motyvuoti juos dalyvauti kontroliuojant procesą. Tačiau praktiškai tikrosios piliečių partnerystės ir piliečių

⁵³ TILS konferencijos medžiaga: „Kaip ir kam bus panaudota ES parama 2007-2013 metais?“ 2006 m. balandžio 4d. Pristatytas ES projektas „Skaidrumas per budrumą“. http://www.transparency.lt/new/index.php?option=com_content&task=view&id=10746&Itemid=32; prisijungimo laikas: 2007-11-13.

⁵⁴ TI Latvijos skyriaus projektas „Skaidrumas per informuotumą“. Skaidrumo tyrimas. 2005 m. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20latvijos%20skyriaus%20patirties%20tyrimas.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.

⁵⁵ TI Latvijos skyriaus projektas „Skaidrumas per informuotumą“. Skaidrumo tyrimas. 2005 m. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20latvijos%20skyriaus%20patirties%20tyrimas.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.

dalyvavimo dažnai negalima užtikrinti dėl prastos atrankos ir aprūpinimo, neefektyvių konsultavimosi būdų ir neaiškių procedūrų“⁵⁶.

„Administraciniai darbuotojų gebėjimai ir kompetencija yra silpniausia Vengrijos struktūrinių fondų sistemos grandis, nes nuo 2004 m. sistema patyrė šoką. Jo esminė priežastis buvo - daugelio apmokytų profesionalų išėjimas ir naujų, nekvalifikuotų darbuotojų priėmimas. Atlikus tyrimą, buvo padarytos tokios išvados:

- ✓ valdžios įstaigos nesilaiko terminų (trūksta gebėjimų),
- ✓ piliečių organizacijos dažnai susiduria su prasta darbuotojų kompetencija (dažnai besikeičiantys
- ✓ darbuotojai, samdomi nauji žmonės, niekas neprisiima atsakomybės, nepateikia atsakymų į klausimus),
- ✓ sprendimai yra priimami labai lėtai,
- ✓ daug žmonių „kruta“ kabinetuose, tačiau tik nedaugelis aktyviai dirba,
- ✓ procedūros yra pernelyg biurokratinės (pats didžiausias abiejų (ES ir Vengrijos) sistemų trūkumas)“⁵⁷.

Penkios suinteresuotos ministerijos priėmė „bendrąjį potvarkį dėl pagrindinių taisyklių, nustatančių struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo lėšų panaudojimą (Nr. 14/2004; III.13.). Minėtasis dekretas yra teisingas dokumentas, tačiau praktikoje jo nepakanka. Be to, šis potvarkis nustato pagrindines interesų konflikto taisykles, tačiau jos turi apimti platesnę sritį (kaip priežiūra (monitoringas) ir konsultacijos dėl paraiškų rašymo), kartu jos turi būti konkrečios, o ne bendro pobūdžio (kad neatsirastų neišsprendžiamų situacijų, kai praktiškai visi ekspertai patenka į interesų konflikto situaciją)⁵⁸.

Kita antikorporcinė priemonė - vadinamasis „matomos kišenės“ įstatymas (2003. XXIV.). Jis detalčiai reglamentuoja viešųjų išteklių naudojimo Vengrijoje skaidrumą⁵⁹. Žinoma, jis turi tiesioginės įtakos ir struktūriniams fondams.

Iš respondentų atsiliepimų galima daryti prielaidą, kad „klasikinė“ korupcija nėra didelė Vengrijos problema. Vengrijoje yra pagrindinės taisyklės ir praktika, kuri užtikrina skaidrumo sistemą.

⁵⁶ TILS konferencijos medžiaga: „Kaip ir kam bus panaudota ES parama 2007-2013 metais?“ 2006 m. balandžio 4d. Pristatytas ES projektas „Skaidrumas per budrumą“. http://www.transparency.lt/new/index.php?option=com_content&task=view&id=10746&Itemid=32; prisijungimo laikas: 2007-11-13.

⁵⁷ TI Vengrijos skyriaus projektas „SKAIDRUMAS PER BUDRUMĄ“. Vengrijos situacijos analizė. 2005 m. liepos mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20vengrijos%20skyriaus%20patirties%20tyrimas.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.

⁵⁸ Tas pats šaltinis.

⁵⁹ TILS konferencijos medžiaga: „Kaip ir kam bus panaudota ES parama 2007-2013 metais?“ 2006 m. balandžio 4d. Pristatytas ES projektas „Skaidrumas per budrumą“. http://www.transparency.lt/new/index.php?option=com_content&task=view&id=10746&Itemid=32; prisijungimo laikas: 2007-11-13.

Dėl to, „klasikinė korupcija“ nėra reikšmingas reiškinys, tačiau struktūrinių fondų lėšos nėra tinkamai panaudojamos dėl šių priežasčių:

- ✓ „nepakankamos partnerystės,
- ✓ nepakankamos prieigos prie informacijos,
- ✓ nepakankami valstybės institucijų gebėjimai ir kompetencija,
- ✓ interesų konflikto taisyklės,
- ✓ teisinis pareiškėjų saugumas,
- ✓ sutartiniai santykiai su paramos gavėjais“⁶⁰.

Pačios svarbiausios problemos pastebėtos šiose srityse:

- „piliečių partnerystė egzistuoja formaliai, tačiau realiai piliečiams dalyvauti nėra sukurtos sąlygos;
- nors apie struktūrinius fondus yra daug informacijos, tačiau ne visa ji yra aiškiai suprantama, logiškai sudėliota ir tinkamai nukreipta;
- nepakanka kvalifikuotų darbuotojų, dirbančių su struktūriniais fondais. Dėl to delsiama pasinaudoti visais Vengrijoje esamais šaltiniais ir taip atsiranda teisinis netikrumas dėl paramos gavėjų pozicijų;
- struktūrinių fondų lėšų panaudojimo srityje egzistuoja tam tikra „pilkoji zona“: nepriklausomų konsultantų ratas. Šie ekspertai yra samdomi iš šalies, deja šiuo metu galimas jų interesų konfliktas ar turima kompetencija nėra nuodugniai patikrinama“⁶¹.

Remiantis tyrimo apžvalga, galima daryti prielaidą, kad valdžios įstaigos gali būti pasirengusios bendradarbiauti, siekdamos sukurti skaidresnę ir efektyvesnę sistemą. Taip pat rekomenduojama imtis konkrečių žingsnių skaidresnei SF sistemai diegti.

Apžvelgus Europos šalių patirtį, svarbu grįžti prie gimtosios šalies, todėl toliau bus supažindinama su Lietuvos narystės ES pradžia.

3.2. Tyrimo paskirtis, imtis ir kita informacija

Susipažinus su ES SF paramą administruojančių institucijų pagrindinėmis veiklos sritimis bei išryškinus korupcijos ir skaidrumo problemą, kitas svarbus žingsnis – atlikti korupcijos ir skaidrumo paplitimo ES SF paramos administravimo institucijose Lietuvoje tyrimą.

⁶⁰ TI Vengrijos skyriaus projektas „SKAIDRUMAS PER BUDRUMĄ“. Vengrijos situacijos analizė. 2005 m. liepos mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20vengrijos%20skyriaus%20patirties%20tyrimas.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.

⁶¹ Tas pats šaltinis.

Tuo tikslu, remiantis reprezentatyviais TILS 2006 metų spalio mėnesį atlikto tyrimo „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁶² duomenimis, pateikiama trumpa tyrimo charakteristika ir apžvelgiami tyrimo rezultatai.

Tyrimo vykdytojas buvo TNS Gallup tyrimų kompanija. Šios kompanijos darbuotojai nuo 1995m. yra ESOMAR nariai (įtakingiausia rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų asociacija pasaulyje, vienijanti virš 4000 atstovų iš 100 šalių)⁶³. TNS Gallup griežtai laikosi ICC/ESOMAR Tarptautinio rinkos ir socialinių tyrimų praktikos kodekso⁶⁴ reikalavimų, kuriuose nurodyta, jog „rinkos tyrimai visada privalo būti vykdomi objektyviai bei atsižvelgiant į nustatytus mokslinius principus“. Todėl nekyla abejonių dėl tyrimo objektyvumo ir tinkamo atlikimo.

Tyrimas buvo atliktas panaudojant apklausos telefonu metodą (CATI) apklausiant ES SF paramai gauti paraiškas pateikusius asmenis (fizinius ir juridinius). Kaip teigiama Vilniaus Pedagoginio universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto dėstytojo R. Januškevičiaus⁶⁵, imtis laikoma reprezentatyvia tada, jei „ji teisingai atspindi tiriamo požymio galimų reikšmių populiacijoje proporcijas“. Kadangi buvo pasirinkta apklausti 1821 įmonę, o pagal 2004-2006m. BPD duomenis⁶⁶, buvo finansuojami 3534 projektai, iš jų 1943 jau baigti įgyvendinti, o 1591 yra šiuo metu įgyvendinami, todėl galima teigti, jog imties dydis apima beveik visą įgyvendintų projektų skaičių, taigi ji yra reprezentatyvi.

Tyrimui buvo atrenkami 2004-2006 m. ES SF paramai gauti paraiškas tiek teikę, bet paramos negavę, tiek paramą gavę asmenys.

Apklausa atliko 26 interviuotojai, 2006 metų spalio 6-30 dienomis. Iš visos pasirinktos imties buvo apklausti 403 respondentai. Kiti dėl įvairių priežasčių (nekėlė ragelio, reikalingas asmuo atsisakė dalyvauti apklausoje ir kt.) neatsakė. 5 paveiksle pateikiamas apklaustųjų agentūrų pasiskirstymas.

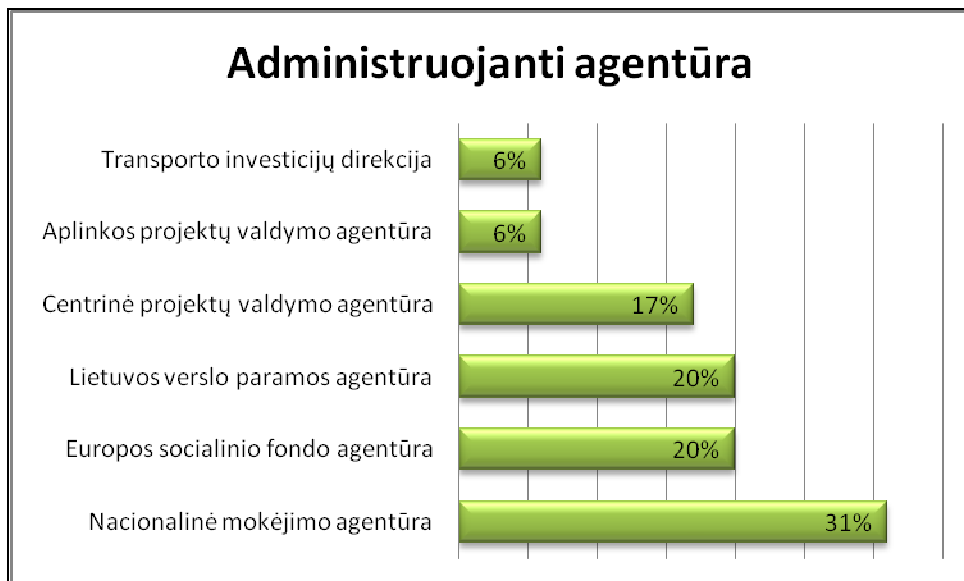
⁶² TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

⁶³ Trumpai apie TNS Gallup kompaniją. http://www.tns-gallup.lt/lt/disp.php/lt_about; prisijungimo laikas: prisijungimo laikas: 2007-11-11.

⁶⁴ ICC/ESOMAR Tarptautinis rinkos ir socialinių tyrimų praktikos kodeksas. http://www.tns-gallup.lt/bin/Esomar_codes_lt.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

⁶⁵ R. Januškevičius „Elementarusis tikimybių ir statistikos kursas informatikams. 2 dalis. Statistikos pradžios“. Vilnius, 2006m. http://www.vpu.lt/bibl/elpu/Januskevicius_Statistika_2_Dalis.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

⁶⁶ ES struktūrinės paramos statistiniai duomenys. http://www.esparama.lt/lt/bpd/igyvendinami_projektai; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

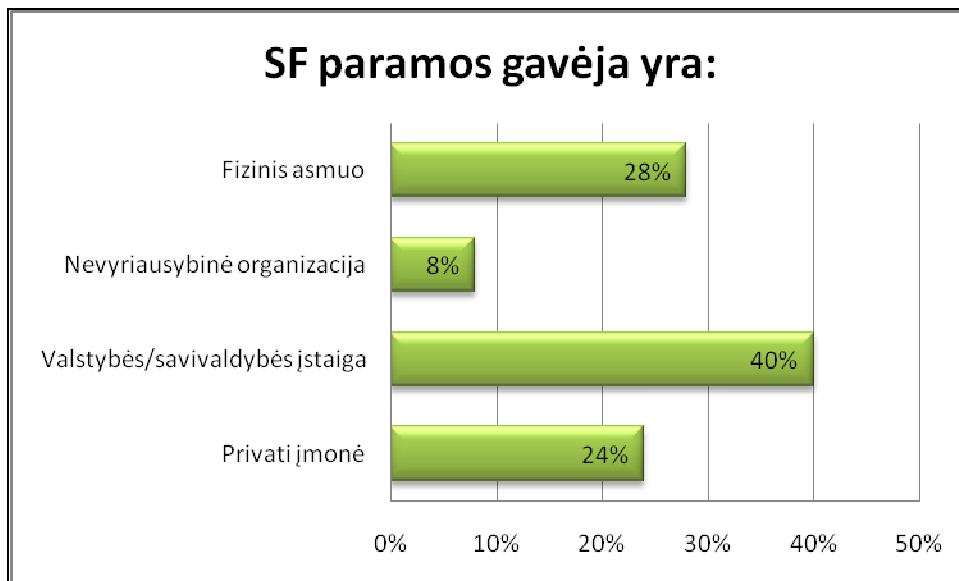
5 pav. Apklaustųjų agentūrų pasiskirstymas

Šaltinis: pagal TILS tyrimą „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁶⁷

Paveiksle matyti, kad daugiausia apklausta Nacionalinės mokėjimo agentūros, kiek mažiau Europos socialinio fondo agentūros ir Lietuvos verslo paramos agentūros administruojamus projektus. Galima daryti prielaidą, jog šiose agentūrose iš pasirinktos imties daugiausia respondentų pateikė projektus dėl ES SF paramos gavimo.

Kitame paveiksle pavaizduoti būsimi ES SF paramos gavėjai – kol kas projektų teikėjai (žiūrėti 6 paveikslą).

⁶⁷ TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

6 pav. ES SF paramos gavėjai

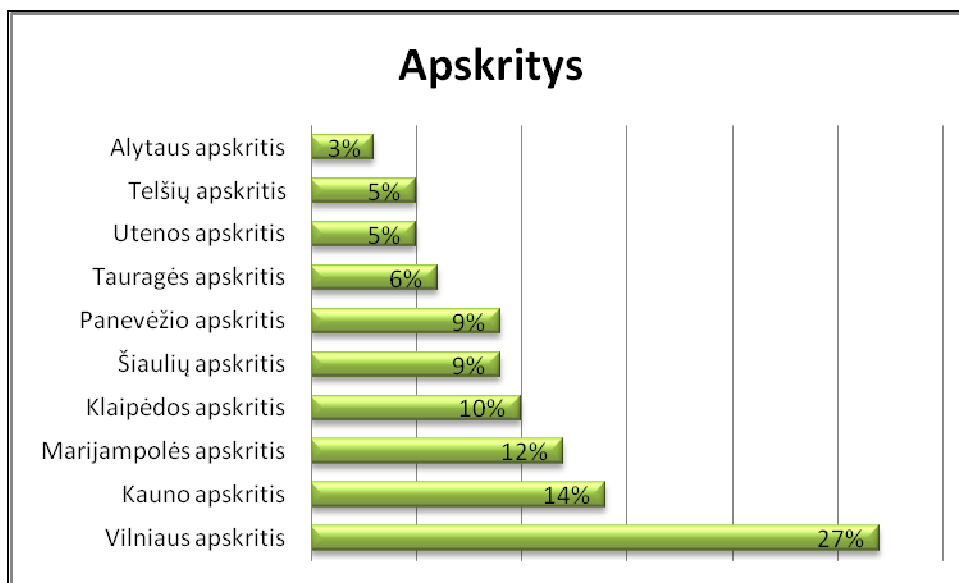
Šaltinis: pagal TILS tyrimą „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁶⁸

Kaip galima pamatyti paveiksle, daugiausia ES SF paramai gauti projektų pateikė valstybės ar savivaldybės įstaigų. Šiek tiek mažiau – fizinių asmenų, o mažiausiai – nevyriausybinių organizacijų. Taigi galima daryti prielaidą, jog valstybės ar savivaldybės įmonės greičiausiai sužinojo apie projektų pateikimo terminus bei naudojosi konsultantų ar konsultacinių įmonių paslaugomis. Nors reikia pažymėti svarbų pastebėjimą, būdingą tik Lietuvai: tik Lietuvoje, lyginant su kitomis šalimis, buvo naudojamos konsultantų ar konsultacinių įmonių paslaugomis (remiantis TILS duomenimis apie 55%). O tuo tarpu Čekijoje, Lenkijoje, Vengrijoje projektus daugiausia rengia patys pareiškėjai. Taigi „konsultantams ir jų įmonėms ES paramos įsisavinimo procese tenka tikrai didelis vaidmuo. Didžiausią dalį paraiškų teikėjų, besinaudojančių konsultantų paslaugomis, tenka Nacionalinei mokėjimo agentūrai (NMA). Apklausose NMA paraiškų teikėjai teigė, kad paramą dažniausiai gauna tie asmenys, kurie naudojami profesionalių konsultantų paslaugomis, kurie, pasak apklaustųjų, dirba sąžiningai ir skaidriai“⁶⁹.

Sekančiame (7) paveiksle išryškėja, koks projektų teikėjų skaičius buvo kiekvienoje Lietuvos apskrityje.

⁶⁸ TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

⁶⁹ TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

7 pav. Pareiškėjų išsidėstymas pagal apskritis Lietuvoje

Šaltinis: pagal TILS tyrimą „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁷⁰

Kaip ir galima buvo manyti, daugiausia projektų buvo pateikta didžiausioje pagal gyventojų skaičių - Vilniaus apskrityje. O kitose didžiosiose Lietuvos apskrityse buvo pateiktas maždaug panašus projektų skaičius: Kauno, Klaipėdos, Šiaulių tiek pat kiek Panevėžio. Svarbu pastebėti, kad Marijampolės apskrityje buvo pateikta gana daug (net 12%) projektų. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad pasirinktoje imtyje atsitiktinai pasitaikė daugiau pateiktų projektų lyginant su kitomis panašiomis apskritimis.

Be to, remiantis Finansų ministerijos duomenimis⁷¹, „įsisavinant 2004-2006 m. laikotarpio ES paramą, Marijampolės apskrityje buvo įgyvendinamas 501 projektas. Jiems iš viso buvo skirta daugiau nei 250 mln. Lt. Pagal šį rodiklį Marijampolės apskritis dalijasi šešta vieta su Alytaus ir Utenos apskritimis (po Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio apskričių). Vertinant įsisavintą paramą pagal atskirus sektorius, Marijampolės regionas iš kitų Lietuvos regionų išsiskiria gamybos sektoriaus plėtrai gautos paramos apimtimi. Kituose regionuose didžioji paramos dalis teko ne gamybos sektoriaus, o socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai”.

Analizuojant tyrimo rezultatus apie įmonių/įstaigų/organizacijų veiklos ilgąamžiškumą, pastebima, jog daugiausia imtyje pasitaikė apklausti jau „ilgametės“ įmonės/įstaigas/organizacijas, nes daugiausia

⁷⁰ Tas pats šaltinis.

⁷¹ Marijampolės apskrities informacija. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimas Marijampolėje. Statistiniai duomenys. <http://www.marijampole.aps.lt/ava/selectPage.do;jsessionid=FD130F85C8BA252AA505F5E6C9CE09ED?docLocator=A92DC48E043C11DCA9BB746164617373&categoryId=249&inlanguage=lt&pathId=517>; prisijungimo laikas: 2007-11-20.

projektų buvo pateikusios daugiau nei 10 metų dirbančios įmonės/įstaigos/organizacijos. Tai gali būti ne tik sutapimas, bet ir įrodymas, kad ES SF paramai gauti projektus paruošė ir pateikė daug patirties turinčios įmonės/įstaigos/organizacijos. Be to, galima daryti prielaidą, kad jos turėjo pakankamai lėšų ir informacijos samdyti konsultantą ar konsultavimo įstaigą.

Trumpai apžvelgus tyrimo socialinius - demografinius rezultatus, toliau pereinama prie tikslinės klausimų grupės ir jų rezultatų analizės.

3.3. Pagrindiniai tyrimo rezultatai ir jų interpretacija

Toliau bus grafiškai pateikiami respondentų įvertinti specialistų aptarnavimo ir darbo kokybės bruožai ir jų įvertinimai, išsimeję projektų pareiškėjams (žiūrėti 8 paveikslą).

8 paveikslas

8 pav. Specialistų aptarnavimo ir darbo kokybė administruojant įgyvendinamą projektą

Šaltinis: pagal TILS tyrimą „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁷²

⁷² TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

Geriausiai respondentų buvo įvertintas specialistų mandagumas ir geranoriškumas, o prasčiau – terminų laikymasis. Galima pažymėti, kad „ES paramai žemės ūkiui ir kaimo plėtrai gauti paraiškas teikusieji respondentai NMA darbuotojų geranoriškumą ir mandagumą įvertino geriausiai – 9,25 balų iš 10 galimų. Gerai įvertintos ir kitos ES paramą žemės ūkiui ir kaimo plėtrai administruojančios NMA pozicijos – informacijos pateikimas interneto svetainėje – 8,62 (palyginimui: Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA) – 7,43, Transporto investicijų direkcija – 9 balai). Bendradarbiavimas, sprendžiant iškilusias problemas, įvertintas 8,91 balo (LVPA – 6,35; TID – 9 balo), profesinės žinios, kvalifikacija – 8,31 (LVPA – 6,87; TID – 8,68 balo), priimamų sprendimų pagrįstumas – 8,18 (LVPA – 5,25; TID – 8,56 balo), priimamų sprendimų aiškumas – 8,06 (LVPA – 5,46; TID – 8,52) balo“⁷³.

Papildant ES SF paramą administruojančių institucijų personalo darbo kokybės temą, siūloma atsižvelgti į Pilietinės visuomenės instituto atlikto projekto „ES parama: panaudojimo efektyvumas“ ataskaitą⁷⁴. Joje sprendžiama dilema: ES SF paramą administruojančių institucijų personalo kokybė prieš kiekybę. Nors taisyklės žmogiškiesiems ištekliams neskiria labai daug dėmesio, tačiau „ES SF administruojančių institucijų personalas yra viena iš centrinių temų kalbant apie SF valdymą.

Personalo skaičius administruojančiose institucijose varijuoja gana plačiai, tai priklauso nuo programos tipo ir deleguotų funkcijų. Mažiausiai 4-7 ir daugiausiai 12-14 pareigybių reikalinga įgyvendinti valdymo funkcijas, tačiau institucijos, susiję su SF įgyvendinimu yra atitinkamai didesnės, pvz. Portugalijoje net iki 100 žmonių dirba įgyvendinant švietimo programą. Tuo tarpu Airijoje kiekvienai administruojančiai institucijai vadovauja vienas vadovas ir vienas ar du pavaduotojai, kuriems padeda keli už įgyvendinimą atsakingi darbuotojai ir pagalbinis personalas. Lietuvoje 2004-2006 m. struktūrinių fondų programavimo laikotarpiu, vadovaujančioji ir 8 tarpinės institucijos (neskaitant mokėjimo institucijos bei priežiūros komiteto), vadovaujančias pareigas einančių įdarbino apie 100 darbuotojų. Tačiau svarbiau už kiekybę yra personalo kokybė.

Paprastai vadovaujančiose institucijose dirba aukštą kvalifikaciją turintys asmenys, turintys stiprius finansų, teisės, ir/ar ekonomikos pagrindus. Galimybė pritraukti tokius specialistus didele dalimi priklauso nuo valstybės, kaip darbdavio patrauklumo. Gan nedaug problemų šioje srityje turi Airija, kuri yra įdiegusi moderniosios viešosios vadybos principus. Dirbti viešajame sektoriuje yra didelis prestižas, darbo užmokestis yra atitinkantis privataus sektoriaus siūlomą atlyginimą, darbo jėgos judėjimas tarp ministerijų

⁷³ TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

⁷⁴ Pilietinės visuomenės instituto projektas „ES parama: panaudojimo efektyvumas“. Atliktas 2005 m. birželio 13 d. http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Admin_LT_analize.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-05.

egzistuoja iš dalies kaip valstybės tarnautojų karjeros kelias, darbo santykiai tarp ministerijų yra produktyvūs. Kaip to pasekmė, išėinančių darbuotojų skaičius yra pakankamai mažas. Šalyse, kur viešasis sektorius yra žemesnėje pozicijoje, natūraliai yra išaugusi būtinybė kurti paralelias struktūras“.

Dėl terminų laikymosi verta pakomentuoti plačiau. Čia daugiausia liečiama biurokratizmo skaudulys, kurį turi įveikti kiekvienas, siekiantis gauti ES SF paramą. Kaip buvo teigiama per susitikimą su europarlamentare L.Andrikiene 2006 m. sausio mėnesį⁷⁵, pernai metais (2006) „Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos paraiškos yra sudėtingos, ūkininkams sunku jas suprasti ir teisingai užpildyti be pagalbos iš šalies.<...> Pats pataiškų vertinimo procesas užtrunka per ilgai, o norint atlikti būtinus darbus ar pakeitimus projekto vykdymo metu, tenka įveikti klaidžius ir sudėtingus sąskaitų rinkimo, ataskaitų rengimo ir kitokius brūzgynus“. Kaip teigiama I.Stasiulytės straipsnyje, „nepatyrę projektų paraiškų vertintojai neretai per daug biurokatiškai žvelgiantys į kiekvieną reikalavimą“⁷⁶. Tačiau džiugu, kad situacija pagerėjo: nuo šių, 2007 metų pradžios ES SF paramos lėšos skirstomos pagal naujas, paprastesnes taisykles, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu⁷⁷. Pasak L.Andrikienės, „to reikalauja ir Europos Parlamentas, šiuo klausimu vieningai pasisako ir senosios, ir naujosios ES narės. Be to, Lietuva išmoko, kad: 1) siekiant, kad skirtumai tarp Lietuvos regionų nedidėtų, o mažėtų, dalį ES SF lėšų, skirtų stambiams projektams, reikia leisti skirstyti patiems regionams per regionų plėtros tarybas; 2) viešieji pirkimai – nekonkuruos tarpusavyje. <...> 3) turi būti paprastesnė ir aiškesnė paraiškų ir ataskaitų rengimo, projektų vertinimo tvarka“⁷⁸.

Norisi pabrėžti, kad tokia padėtis buvo beveik prieš metus. Šiandien situacija pagerėjo:

✓ Finansų ministerija organizuoja projekto „Techninė parama Sanglaudos fondui Lietuvos Respublikoje valdyti“ įgyvendinimą. „Dabartinės situacijos auditas padės nustatyti sistemos trūkumus administruojant, valdant projektų kokybę ir įgyvendinimo eigą. Be to, šios žinios pravers ne tik įsisavinant Sanglaudos fondo lėšas. Jos bus labai svarbios, kai prasidės naujas struktūrinės paramos įsisavinimo etapas. Aukštesnė kvalifikacija ir gilesnė patirtis leis Lietuvai sėkmingiau tvarkytis su ES skiriamomis lėšomis“⁷⁹, – apie projekto naudą kalbėjo Finansų ministerijos ES programų valdymo departamento Sanglaudos fondo valdymo skyriaus vedėjas A.Budraitis. Pasak jo, „itin naudinga yra tai, kad, sistemos

⁷⁵ I.Stasiulytė. „Kas sukūrė biurokratinį aparatą?“. Informacinis žurnalas „Europos laiku“. 2007 m. sausis. Nr. 6.

⁷⁶ I.Stasiulytė. „Kas sukūrė biurokratinį aparatą?“. Informacinis žurnalas „Europos laiku“. 2007 m. sausis. Nr. 6.

⁷⁷ LR Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų, atsakingų už ES struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo Programavimo Dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“. 2005-04-18. Žin., 2001, Nr. 48-1676.

⁷⁸ I.Stasiulytė. „Kas sukūrė biurokratinį aparatą?“. Informacinis žurnalas „Europos laiku“. 2007 m. sausis. Nr. 6.

⁷⁹ Finansų ministerijos ES programų valdymo departamento Sanglaudos fondo valdymo skyriaus vedėjo A.Budraičio pasisakymas straipsnyje „Sklandus paramos administravimas – nematomas sėkmės garantas“.

http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/sanglaudos_fondo_projektai/sekmingi_projektai/?id=17; prisijungimo laikas: 2007-10-20.

audito metu bus išsamiai išanalizuoti visi projekto lygiai. Nustačius pagrindinius valdymo, institucinius, teisinius ir techninius trūkumus, bus pateiktos rekomendacijos, kaip juos pašalinti“.

✓ „Viena iš priemonių, užtikrinančių projektų tikslų laikymąsi, yra reguliariai Finansų ministerijos organizuojami Priežiūros komiteto posėdžiai, kuriuose dalyvauja kompetentingų institucijų atstovai“⁸⁰. Apie priežiūros svarbą plačiau kalbama Priežiūros gairėse⁸¹. Dokumente pateikiamos rekomendacijos LR institucijoms, administruojančioms ES SF, dėl ES paramos programų priežiūros rodiklių sistemos nustatymo ir pačios priežiūros funkcijos vykdymo. Keliamas „svarbiausias veiksmingos priežiūros sistemos reikalavimas – užtikrinti, kad įvairūs veikėjai, dalyvaujantys programos valdyme ir įgyvendinime, turėtų aiškiai priskirtas funkcijas ir atsakomybę“⁸².

✓ Kaip skelbiama Viešosios įstaigos „Verslo paramos agentūros“ internetiniame tinklalapyje⁸³, LR Vyriausybė tobulins paramos administravimo sistemą atsižvelgdama į 2004-2006 m. laikotarpio pamokas bei socialinių ir ekonominių partnerių pasiūlymus. „Bus keliomis kryptimis tobulinama paramos administravimo sistema, kad ji taptų skaidresnė, paprastesnė ir aiškesnė paramos gavėjams bei administruojančioms institucijoms. Vietoj dabar skelbiamų konkursų viešąsias (valstybės) investicijas numatoma skirti programiniu principu. Tai reiškia, kad kai dėl viešojo projekto (ar programos) reikalingumo bus priimamas atitinkamas sprendimas, jis bus ir įgyvendintas, ir taip bus išvengta projektų tarpusavio konkurencijos bei nereikalingo laiko ir lėšų viešųjų projektų rengimui eikvojimo. Taip pat pagreitės paraiškų vertinimo ir sprendimų priėmimo procesas“. Be to, numatoma, kad „projektų atrankos procese dalyvaus platesnis nei dabar socialinių ir ekonominių partnerių bei visuomenės atstovų ratas. Taip pat peržiūrimas projektų atrankos ir vertinimo procesas, daugiausia dėmesio skiriant aiškesnių ir skaidresnių projektų atrankos kriterijų nustatymui“⁸⁴.

Sekančiu klausimu buvo norima sužinoti respondentų nuomonę apie tai, kokios įmonės dažniausiai gauna ES SF paramą. 9 paveiksle atsakymai pateikiami grafiškai (žiūrėti sekančiame puslapyje).

⁸⁰ Finansų ministerijos ES programų valdymo departamento Sanglaudos fondo valdymo skyriaus vedėjo A. Budraičio pasisakymas straipsnyje „Sklandus paramos administravimas – nematomas sėkmės garantas“.

http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/sanglaudos_fondo_projektai/sekmingi_projektai/?id=17; prisijungimo laikas: 2007-10-20.

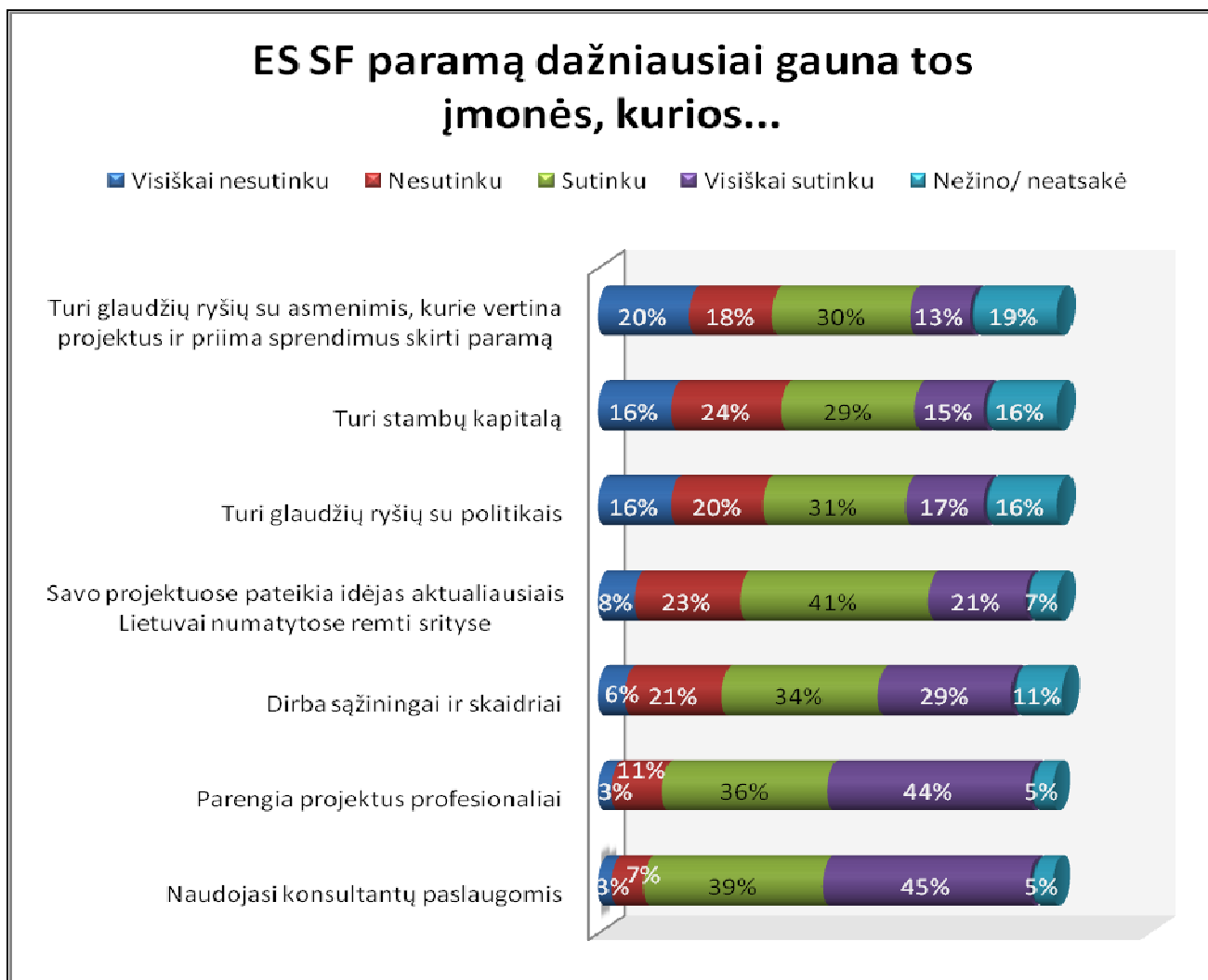
⁸¹ ES programų Lietuvoje priežiūros gairės. 2006m. sausis.

http://www.esparama.lt/ES_Paramas/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/prieziuros_rodikliai_gaires.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-20.

⁸² Tas pats šaltinis.

⁸³ VĮ „Verslo paramos agentūros“ bendra informacija apie ES paramą 2007-2013 m. <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/10295/>; prisijungimo laikas: 2007-11-20.

⁸⁴ VĮ „Verslo paramos agentūros“ bendra informacija apie ES paramą 2007-2013 m. <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/10295/>; prisijungimo laikas: 2007-11-20.

9 pav. ES SF paramą dažniausiai gaunančios įmonės

Šaltinis: pagal TILS tyrimą „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁸⁵

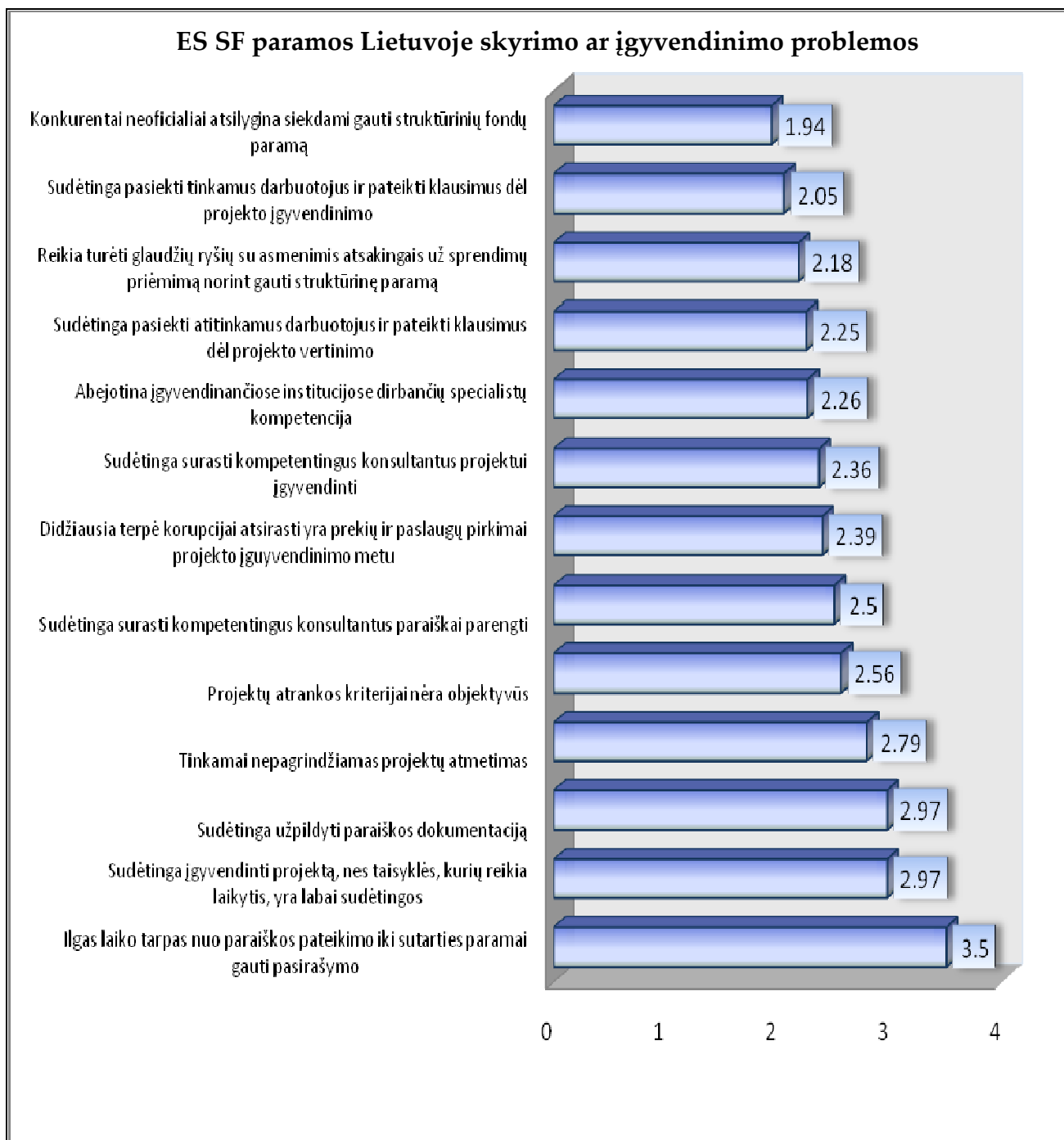
Paveiksle išryškėja respondentų nuomonė, kad daugiausia įtakos gaunant ES SF paramą turi naudojimas konsultantų paslaugomis, o mažiausiai įtakojantis veiksnys – glaudūs ryšiai su asmenimis, vertinančius projektus ir priimančius sprendimus dėl paramos skyrimo. Tai yra suprantama, kadangi svarbiausia yra gerai parengtas projektas ES SF paramai gauti, o žinant faktą, kad konsultavimo paslaugomis užsiimančiose įmonėse dirbantys darbuotojai išties turi patirties šioje srityje, specialistų parengti projektai dažniausiai laimi. Be to, pasak TILS projektų vadovės J. Piliponytės, „yra dar vienas tik Lietuvai charakteringas bruožas, lyginant su kitomis ES šalimis. Tai mūsų šalies pareiškėjų naudojimas

⁸⁵ TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

konsultantų ar konsultacinių įmonių paslaugomis. Taip pasisakiusių apklausoje buvo 55%, kai tuo tarpu Čekijoje, Lenkijoje, Vengrijoje projektus daugiausia rengia patys pareiškėjai. Taigi konsultantams ar/ir jų įmonėms ES paramos įsisavinimo procese tenka tikrai didelis vaidmuo. Didžiausia dalis paraiškų teikėjų, besinaudojančių konsultantų paslaugomis, tenka NMA. Apklausoje NMA paraiškų teikėjai teigė, kad paramą dažniausiai gauna tie asmenys, kurie naudojami profesionalių konsultantų paslaugomis, kurie, pasak apklaustųjų, dirba sąžiningai ir skaidriai⁸⁶. Siūloma atsižvelgti į dar vieną momentą – nuoširdžiausiai ir atviriausiai su tyrėjais bendravo šalies ūkininkai, o tuo tarpu prakalbinti kitų agentūrų pareiškėjus buvo gana sudėtinga.

Kitas ne ką mažiau svarbus klausimas užduotas respondentams buvo išskirti jų manymu ES SF paramos Lietuvoje skyrimo ar įgyvendinimo problemas. Gautos nuomonės pateikiamos 10 paveiksle (žiūrėti kitame puslapyje).

⁸⁶ Žemės ūkio ministerijos informacija apie ES pinigų žemės ūkiui ir kaimo plėtrai paskirstymo skaidrumą ir sąžiningumą. „Šiaurės rytai“. 2006-12-16. Nr. 144.

10 pav. ES SF paramos Lietuvoje skyrimo ar įgyvendinimo problemos

Šaltinis: pagal TILS tyrimą „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁸⁷

⁸⁷ TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

Ryški problema, skiriant ar įgyvendinant ES SF paramą Lietuvoje – ilgas laiko tarpas nuo paraiškos pateikimo iki sutarties paramai gauti pasirašymo. Pasak Aplinkos projektų valdymo agentūros (APVA) Struktūrinių fondų skyriaus vedėjo S.Vasiliausko, „nuo paraiškos pateikimo iki sprendimo priėmimo ją paskirti praeina nuo pusės iki vienerių metų. Toks palyginti ilgas laiko tarpas praeina, nes svarstyme dalyvauja daugybė institucijų. Jeigu būtų leista vertinti ir priimti sprendimą vienai iš jų, būtų viskas daug paprasčiau“⁸⁸.

Tačiau paklausus kitos barikadų pusės – pareiškėjų, rašiusių projektus ES SF paramai gauti, išskyla kita nuomonė. Sociologinėje apklausoje dalyvavę respondentai akcentavo agentūrų mažai kreipiamą dėmesį į terminus, nepakankamai spartų aptarnavimą ir mažą sprendimų pagrįstumą. Savaiame suprantama, jog nevyriausybinės organizacijos, privačios įmonės bei paramos negavusieji yra linkę specialistų aptarnavimą bei darbo kokybę vertinti prasčiau, nei valstybinės ar savivaldybių įstaigos, fiziniai asmenys bei paramą gavusios įmonės ar organizacijos.

Atrodo abi pusės stengiasi išvengti atsakomybės ir kaltina viena kitą neveiksmingumu. O ką šiuo klausimu gali pasakyti valdžia? Kaip tik šiais metais (2007 m.) įvyko Premjero G.Kirkilo susitikimas su Europos Sąjungos biudžeto ir finansinio programavimo komisare D. Grybauskaite⁸⁹. Susitikime buvo kreipiamas dėmesys į mažėjantį Lietuvai ES skiriamų lėšų įsisavinimą. ES komisarė perspėjo, kad Lietuva kasmet (skaičiuojant nuo 2004 m. iki 2006 m.) įsisavina vis mažiau ES skiriamų lėšų. Tęsiantis tokiai situacijai toliau, Lietuvai grėsia grąžinti lėšas ES. Premjeras G.Kirkilas pripažinęs D.Grybauskaitės pastabas labai svarbiomis, kaltę verčia biurokratijai: „Kai kurios mūsų žinybos per daug apsidraudžia. Iš vienos pusės, žinoma, reikia, kad įsisavinimas vyktų skaidriai. Pastabos mums yra vertingos ir svarbios. Manau, kad paskirsiu koordinatorius, kurie prižiūrės, kaip projektai vykdomi, nes tempai netenkina“, – kalbėjo G. Kirkilas.

Domintis tolesne įvykių eiga, randama optimistinių premjero prognozių ir nedidelių žingsnelių link jų įgyvendinimo. Remiantis BNS pranešimu⁹⁰, „premjeras G. Kirkilas teigia esąs įsitikinęs, kad visa Lietuvai 2004-2006 metais skirta ES SF parama iki 2008 metų bus įsisavinta. "Mūsų skaičiavimais, pinigai iki 2008 metų pabaigos bus tikrai įsisavinti. Pinigų įsisavinimo tempai kasmet dvigubėja".

Anot jo, Vyriausybė jau kiek supaprastino tvarką, kad ES paramos įsisavinimas būtų greitesnis - žinybos šiuo metu gali avansu finansuoti projektus, o po to pinigai bus grąžinami iš ES fondų:

⁸⁸ E.Kostinienė. „Ir ES paramos gavėjai, ir dalintojai – biurokratinės mašinos įkaitai“. Žurnalas „Laikas“. 2007-17-13 – 19 d. <http://www.laikas.net/2007/201nr/04.pdf>; 2007-11-20.

⁸⁹ D. Grybauskaitė išpėja Lietuvą dėl ES paramos. Straipsnis internete. 2007-03-27. http://www.lietuviams.com/index.php?user_sub_id=44&itemID=1757; prisijungimo laikas: 2007-10-21.

⁹⁰ G. Kirkilas: „ES paramos įsisavinimas – ne socialistinis lenktyniavimas“. BNS informacija. <http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/286/>; prisijungimo laikas: 2007-11-21.

„Galvojame dar supaprastinti tvarką - tam paskyriau specialų koordinatorių“. „Fondų įsisavinimas nėra kažkoks socialinių ryšių tarp šalių. Šie fondai turi būti įsisavinti iki 2008 metų pabaigos. Suprantama, kad pradžioje Lietuva, pradėdama įsisavinti šiuos fondus, gal dar neturėjo reikiamos patirties“, - kalbėjo premjeras.

Čia dar galima paminėti ir sveikintiną Europos Komisijos žingsnį siekiant mažinti nereikalingą biurokratinį aparatą. Europos Komisija suteikia žodį įmonėms pasisakant dėl administracinės naštos ir taip pradeda metus trunkančias konsultacijas internetu.⁹¹ „Iki pat 2008 m. rugsėjo 21 d. visos įmonės galės ne tik pareikšti savo pastabas ir pateikti pasiūlymų, kaip teisės aktuose sumažinti biurokratijos, bet ir pasidalinti su administracine našta susijusiais rūpesčiais. Šios konsultacijos atliekamos vykdomąją *administracinės naštos mažinimo Europos Sąjungoje veiksmų programą*⁹². Programa pradėta 2007 m., joje numatoma iki 2012 m. administracinę naštą sumažinti 25 %. Kad kuo labiau padėtų įgyvendinti šią programą, <...> Komisija paskyrė aukšto lygio grupę, kurią sudaro nepriklausomų suinteresuotųjų šalių atstovai. Ši trejiems metams sudaryta grupė turės nustatyti nereikalingą ir šalintiną administracinę naštą“⁹³.

Gryžtant prie 8 paveikslo „ES SF paramos Lietuvoje skyrimo ar įgyvendinimo problemos“ komentavimo, reikia pažymėti, kad viena iš svarbesnių kliūčių, su kuriomis susidūrė apklausti projektų pareiškėjai, buvo dokumentacijos užpildymo bei projekto įgyvendinimo sudėtingumas. Čia daugiausiai pasisakė ES SF paramos negavę projektų pareiškėjai. Atsižvelgiant į pakankamai didelį skaičių respondentų, reikia dar kartą pabrėžti viešumo ir konsultacijų dėl pasiruošimo projektų rašymui bei rašymo eigos svarbos.

Kita problema, kurią išryškino respondentų atsakymai – korupcijos apraiškos (ypač prekių ir paslaugų viešuosiuose pirkimuose). Pasak apklaustųjų, „tokiu būdu pirktų prekių ar paslaugų vertė yra daug didesnė už rinkos vertę“⁹⁴.

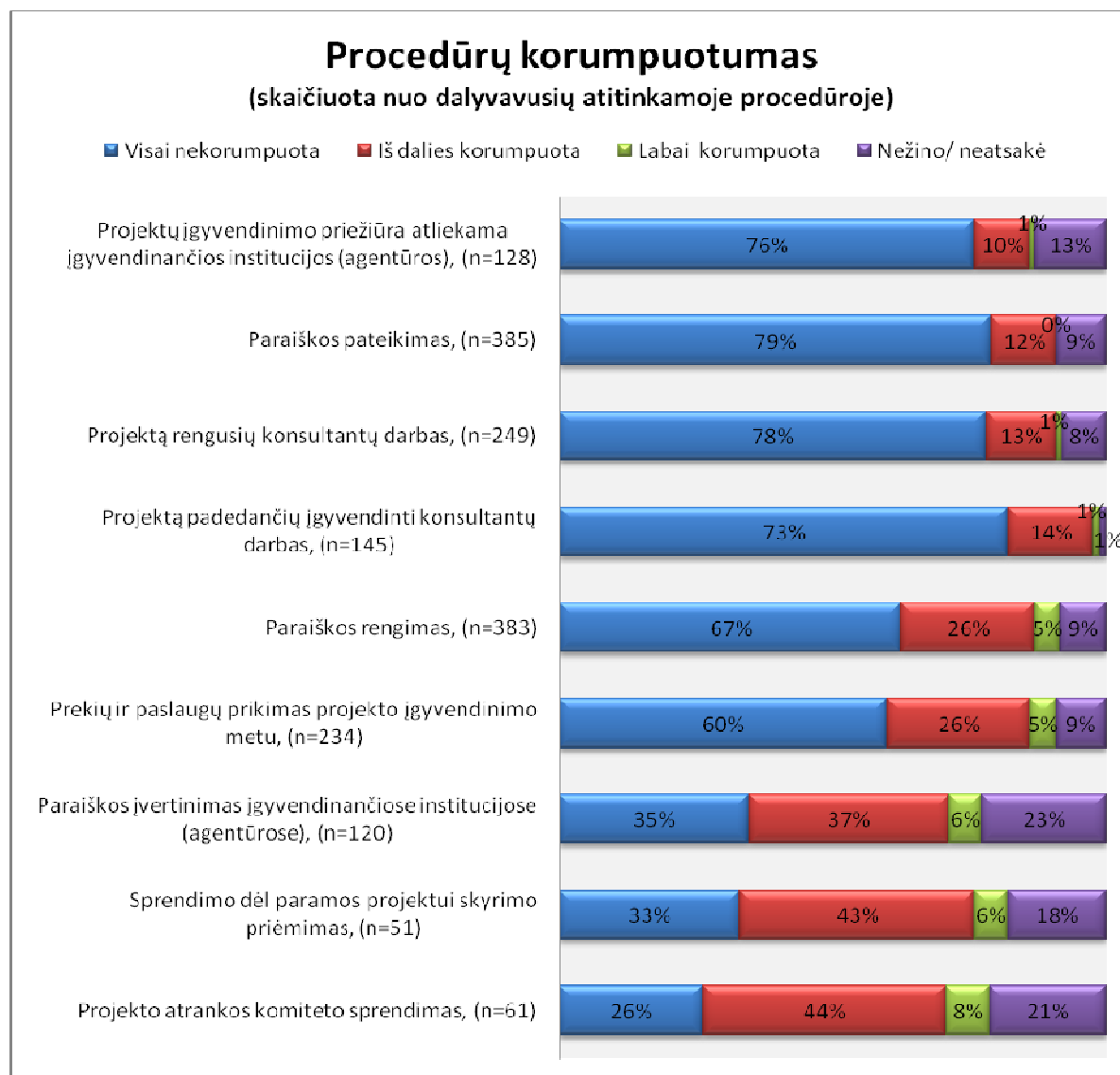
Plačiau ši sritis bus paliečiama aptariant procedūrų korumpuotumo klausimą. Respondentų nuomonės geriausiai pastebimos grafiškai, todėl siūloma žiūrėti 11 paveikslą.

⁹¹ Europos Komisijos straipsnis „Administracinės naštos mažinimas – turite pasiūlymų?“. <http://www.euro.lt/lt/naujienos/aktuali-informacija/konsultacijos/1654/>; prisijungimo laikas: 2007-11-21.

⁹² Administracinės naštos mažinimo ES programa (anglų kalba). http://ec.europa.eu/enterprise/admin-burdens-reduction/admin_burdens_en.htm; prisijungimo laikas: 2007-11-21.

⁹³ Europos Komisijos straipsnis „Administracinės naštos mažinimas – turite pasiūlymų?“. <http://www.euro.lt/lt/naujienos/aktuali-informacija/konsultacijos/1654/>; prisijungimo laikas: 2007-11-21.

⁹⁴ Žemės ūkio ministerijos informacija apie ES pinigų žemės ūkiui ir kaimo plėtrai paskirstymo skaidrumą ir sąžiningumą. „Šiaurės rytai“. 2006-12-16. Nr. 144.

11 pav. Procedūrų korumpuotumas

Šaltinis: pagal TILS tyrimą „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“⁹⁵

Žvelgiant į respondentų nuomonę atspindinti paveikslą, lengvai galima suprasti, jog daugiausia sąlygų korumpuotumui pasireikšti, pasak respondentų, turėjo projektų atrankos komitetai priimdami sprendimus. Kiek mažiau buvo manoma, jog korupcija prasideda nuo prekių/paslaugų pirkimo projekto įgyvendinimo, paraiškos įvertinimo įgyvendinančiose institucijose bei sprendimo dėl paramos projektui skyrimo priėmimo. Visą ta sieja vienas bendras bruožas – visuose paminėtuose etapuose dalyvauja valdžios institucijų darbuotojai arba politikai. O tai reiškia, jog korupcijai pasiduoda piliečių išrinkti

⁹⁵ TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn. <http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

valstybės politikai. Buvęs finansų ministras Zigmantas Balčytis dėl iškilusio skandalo, 2007 m. kovo mėn. dėl sūnaus Donato Balčyčio įtarimų klastojant dokumentus siekiant gauti ES SF paramą, buvo priverstas atsistatydinti⁹⁶.

O dėl korupcijos išvešėjimo viešajame administravime susirūpino ir ES. Ji pažymi, kad „korupcija kenkia demokratijai, valstybėje nusistovėjusiai tvarkai, nes griauna pasitikėjimą viešojo administravimo institucijomis. Dėl šios priežasties būtina, kad institucijos skirtų kuo didesnę dėmesį kovai su šiuo reiškiniu“⁹⁷. Toliau bus pateikiamos priemonės, kurių imasi ES kovodama su korupcija, nes ypatingai ES fondų lėšų skirstyme bei plėtros projektų finansavime korupcijos pasireiškimas labiausiai tikėtinas.

Pasiekimai ES lygiu. „OLAF – Europos kovos su sukčiavimu tarnyba – organizacija“⁹⁸, kuri ne tik tiesiogiai tiria galimus korupcijos ar sukčiavimo pasireiškimo atvejus, bet ir koordinuoja tyrimus tarp ES valstybių narių. Pasak Susan Rose-Ackerman, „*niekada nebus įmanoma visiškai išnaikinti korupciją, tačiau galima imtis priemonių jos mastui apriboti ir jos sukeliamai žalai sumažinti*“.

Kaip teigiama I. Kromelytės straipsnyje, „etika ir sąžiningumas yra vertybės, kurios suteikia Europos institucijoms tvirtumo. Tai yra besąlyginiai principai, kurie simbolizuoja pasiryžimą kovoje su korupcija. Šiai kovai buvo įkurta ir IDOC – Tyrimų ir drausmės tarnyba. Kartu su OLAF šios dvi organizacijos yra pagrindinės institucijos, užtikrinančios skaidrumą Europos viešajame administravime“.

3.4. Pagrindinių korupcijos rodiklių priklausomybės tyrimas

Pagrindinių korupcijos rodiklių priklausomybės lygio apskaičiavimui buvo pasirinktas koreliacijos metodas, nes jis geriausiai parodo „dviejų reiškinių (požymių) tarpusavio sąryšį“⁹⁹.

Toliau bus pristatomas koreliacijos santykis tarp šių rodiklių:

- 1) naudojimosi konsultantų paslaugomis ir glaudžių ryšių su projektu vertintojais;
- 2) procedūrų korumpuotumo įvertinimas: projekto atrankos komiteto sprendimams bei projektą rengusių konsultantų darbui daroma korupcijos įtaka.

Prieš pradėdant tirti koreliacijos ryšį tarp respondentų atsakymų apie tai, kas jų nuomone dažniausiai įtakoja ES SF paramos gavimą, svarbu priminti, jog remiantis 7 paveiksle pateikta informacija, daugiausia

⁹⁶ T.Mikalajūnas, L.Pileckas, A.Pučėta. „Prezidentas atleido Z.Balčytį iš finansų ministro pareigų“. Straipsnis „Lietuvos ryte“. 2007-03-27. <http://www.lrytas.lt/?id=11749821961174880184&view=4>; prisijungimo laikas: 2007-11-22.

⁹⁷ I.Kromelytė. „Kova su korupcija Europos viešajame administravime“. Žurnalas „Valstybės tarnybos aktualijos“. 2006 m. gegužė. Nr. 5. http://www.livadis.lt/livadis/user_dir/File/2006/leidinys/VTA5_perziurai.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-22.

⁹⁸ Plačiau apie OLAF organizaciją. http://ec.europa.eu/anti_fraud/index_en.html; prisijungimo laikas: 2007-11-22.

⁹⁹ Tiesinės koreliacijos skaičiavimas.

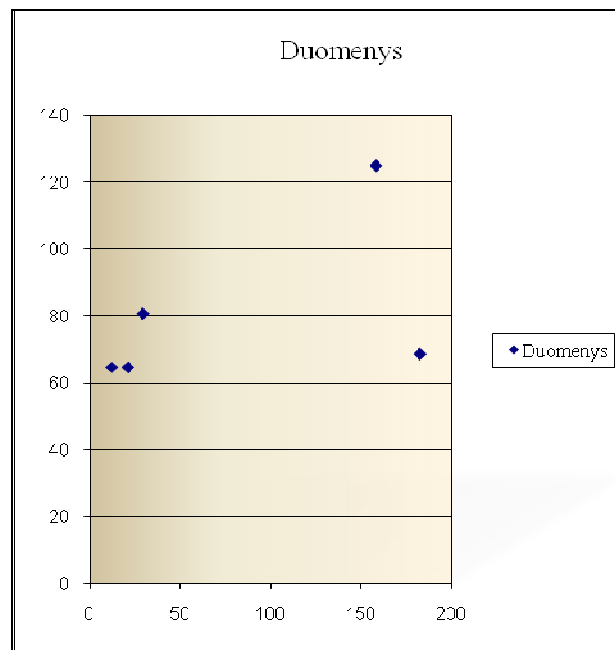
[ausis.gf.vu.lt/pub/kb/Statistika%20psichologams/Tiesines%20koreliacijos%20skaiciavimas%20\(Excel\).doc](http://ausis.gf.vu.lt/pub/kb/Statistika%20psichologams/Tiesines%20koreliacijos%20skaiciavimas%20(Excel).doc); prisijungimo laikas: 2007-11-30.

respondentų pasisakė visiškai sutinkantys, jog ES SF paramą gauna įmonės, kurios naudojami konsultantų paslaugomis. Taip pat nemažai pasisakiusių buvo klausiant jų nuomonės apie tai, ar turi glaudūs ryšiai su politikais įtakos gaunant ES SF paramą. Taigi toliau ir bus ištirtas šių dviejų reiškinų tarpusavio sąryšio stiprumas pasitelkiant tiesinės koreliacijos apskaičiavimą.

Pirmiausia buvo nustatyta, kad turimos dviejų lyginamų požymių reikšmės yra nesusijusių požymių dvimatis normalusis skirstinys, nes kaip teigiama statistikos vadovėlyje¹⁰⁰, „nesusijusių požymių dvimatis normalusis skirstinys būna tais atvejais, kai požymiai x_1 ir x_2 tarpusavyje nesusiję“.

Sekančiu žingsniu nubraižytas dvimačių duomenų grafikas [12 paveikslą].

12 paveikslas

12 pav. Naudojimosi konsultantų paslaugomis ir glaudžių ryšių su projektų vertintojais požymių išsėdystymas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis tyrimo duomenimis

Kaip matoma paveiksle, duomenys išsidėstę plačiai. Galima daryti prielaidą, kad lyginami požymiai bus mažai priklausomi arba visai nepriklausomi vienas nuo kito.

¹⁰⁰ Tas pats šaltinis.

Toliau supažindinama su koreliacijos koeficiento skaičiavimo metu gautais duomenimis:

Koreliacijos koeficientas	$r_{xy} =$	0.5045205
Koreliacijos koeficiento patikimumas	$z =$	0.5553518
Imtis	$n =$	430
Normuotas nuokrypis	$t_z =$	11.107036
Patikimumas	$p =$	0
r_{xy} pasikliauties intervalas	$u_{0,975} =$	1.959964
z pasikliauties intervalas (apatinė riba)	$z_{ap} =$	0.0178447
z pasikliauties intervalas (viršutinė riba)	$z_{virš} =$	1.0928589
r pasikliauties intervalas (ribos)	$r =$	1.075014

Svarbu paminėti, jog visi skaičiavimai buvo atlikti naudojantis Excel'io programą ir jo įvairias funkcijas. Taigi, koreliacijos koeficientas (kitai dar vadinamas K.Pirsono koreliacijos koeficientu) normuotas „artimumo tiesei“ rodiklis, kurio reikšmė kinta intervale [-1;1] (tiriamu atveju yra 0,5). Tiesinės koreliacijos koeficiento r_{xy} reikšmė nelabai artima vienetui, o tai pasako, kad požymiai vienas su kitu susiję nevysiškai tiesišku ryšiu, o koeficiento teigiamas ženklas atspindi priklausomybės pobūdį, t.y. požymiai yra susiję pozityviu (teigiamos priklausomybės) būdu, ir, didėjant vieno požymio reikšmėms, didės ir antrojo reikšmės. Tiesinės koreliacijos laipsnis yra vidutinis¹⁰¹.

Apžvelgus skaičiavimų rezultatus, galima daryti prielaidą, kad naudojimas konsultantų paslaugomis ir glaudūs ryšiai su projektų vertintojais nėra visiškai susiję, tačiau didėjant vieni požymio reikšmei – didės ir kito požymio reikšmė.

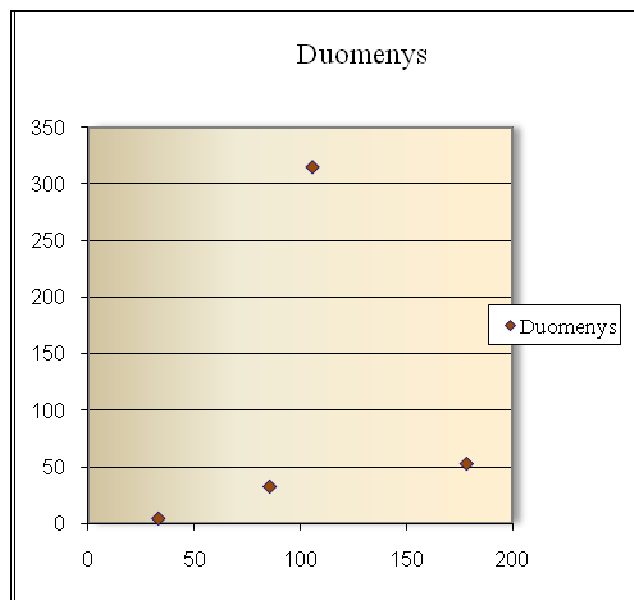
Sekantis koreliacijos santykis buvo sprendžiamas įvertinant procedūrų korumpuotumą: projekto atrankos komiteto sprendimams bei projektą rengusių konsultantų darbui daroma korupcijos įtaka. Prieš pristatant koreliacijos skaičiavimų rezultatus, verta prisiminti 9 paveikslą, kuriame pristatomi gauti apklausos rezultatai. Kadangi daug respondentų teigė, jog daugiausia korupcijos gali pasireikšti projekto atrankos komitetui priimant sprendimą dėl ES SF paramos gavimo ir taip pat daug respondentų pasisakė, jog korupcija (daugiau neskaidrumas ir ryšiai) taip pat išvešėjusi projektus rengusių konsultantų darbe, todėl buvo pasirinkti būtent minėti požymiai koreliacijai apskaičiuoti.

Taigi toliau ir bus ištirtas šių dviejų reiškinių tarpusavio sąryšio stiprumas pasitelkiant tiesinės koreliacijos apskaičiavimą.

¹⁰¹ V. Čekanavičius, G. Murauskas. Statistika ir jos taikymai. I dalis. Vilnius, 2000, p. 126.

Pirmiausia pateikiamas dvimačių duomenų grafikas (žr. 13 paveikslą).

13 paveikslas

13 pav. Procedūrų korumpuotumo įvertinimo atrinktų požymių išsidėstymas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis tyrimo duomenimis

Kaip ir ankstesniame paveiksle, duomenys paveiksle akivaizdžiai pasiskleidę plačiai. Galima daryti prielaidą, kad lyginami požymiai bus mažai priklausomi arba visai nepriklausomi vienas nuo kito.

Toliau supažindinama su koreliacijos koeficiento skaičiavimo metu gautais duomenimis:

Koreliacijos koeficientas	$r_{xy} =$	0.188654436
Koreliacijos koeficiento patikimumas	$z =$	0.19094158
Imtis	$n =$	403
Normuotas nuokrypis	$t_z =$	0.329900276
Patikimumas	$p =$	0.741475315
r_{xy} pasikliauties intervalas	$u_{0,975} =$	1.959963985
z pasikliauties intervalas (apatinė riba)	$z_{ap} =$	0.092713905
z pasikliauties intervalas (viršutinė riba)	$z_{virš} =$	0.288222142
r pasikliauties intervalas (ribos)	$r =$	0.195508237

Koreliacijos koeficientas normuotas „artimumo tiesei“ rodiklis, kurio reikšmė tiriamu atveju yra ~ 0,2. Tiesinės koreliacijos koeficiento r_{xy} reikšmė tolina vienetui, o tai pasako, kad požymiai vienas su kitu beveik nesusiję tiesišku ryšiu, o koeficiento teigiamas ženklas atspindi pozityviu priklausomybės pobūdžiu. Tiesinio koreliacijos laipsnio nėra jokio, tiksliau jis yra labai silpnas.

Apžvelgus skaičiavimų rezultatus, negalima tvirtinti, kad projekto atrankos komiteto sprendimams ir projektą rengusių konsultantų darbui galėjo būti daroma korupcijos įtaka ir jie abu vienas kitam darė įtaką.

Atlikus koreliacijos koeficiento skaičiavimus bei įvertinus gautus rezultatus, daroma išvada, jog naudojimas konsultantų paslaugomis ir glaudūs ryšiai su projektų vertintojais nėra visiškai susiję, tačiau didėjant vieni požymio reikšmei – didės ir kito požymio reikšmė. O kalbant apie kitą tirtą rodiklių porą - projekto atrankos komiteto sprendimams bei projektą rengusių konsultantų darbui daromą korupcijos įtaką, gauti rezultatai parodė, kad jokio ryšio tarp tiriamųjų nėra (nebent ateityje galimos neryškios užuomazgos).

4. ES SF PARAMOS PASKIRSTYMO PERSPEKTYVOS

Žvelgiant į ateitį ir vertinant praeitus ES SF paramos administravimo bei paskirstymo etapus, galima pasitelkti užsienio šalių patirtį ir pasiūlyti ateityje ją pritaikyti Lietuvoje.

Svarbu įvertinti regionuose dirbančio administracinio aparato kompetenciją ES SF paramos skirtymo ir priežiūros srityse, nes „skiriant ES paramą konkrečiai sričiai, būtina atsižvelgti į atitinkamų įstaigų ar įmonių administracinius gebėjimus, dėl to nukreipiamų lėšų poveikis labai priklauso nuo jų įsisavinimo efektyvumo (pvz., viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimo padidinimas, nepagerinus jo teikiamų paslaugų kokybės, netiesiogiai netgi mažina eksportuojančių įmonių konkurencingumą užsienio rinkose)“¹⁰².

Beje, reikia paminėti, kad ES SF specialistai praėjusių metų pradžioje sėmėsi žinių ir patirties iš kaimyninių valstybių tikslu – tobulinti struktūrinės paramos priemones¹⁰³.

Sekančiu žingsniu svarbu atsižvelgti į regioninę politiką. Čia galima remtis įžvalgiu mokslų daktaro Klaudijaus Manioko pranešimu¹⁰⁴, kuriame kaip tik akcentuojami ryškiausi Lietuvos viešosios (tarpe jos ir regioninės) politikos bruožai:

- ✓ „neišplėtotą viešosios politikos sritis;
- ✓ žemas institucionalizacijos laipsnis;
- ✓ žemas regioninių veikėjų (savivaldybių) ir apskričių *administracinių gebėjimų lygis*“.

¹⁰² Prof. R. Rudzkis. ES struktūrinių fondų paramos paskirstymo gairės. www.president.lt/files/20060404/R.Rudzkio-pranesimas.doc; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

¹⁰³ Būsimos perspektyvos struktūrinės paramos priemonės bus tobulinamos atsižvelgiant į kaimynų patirtį. Straipsnis internete. <http://www.ukmin.lt/index.php/news/?nid=2625>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

¹⁰⁴ K. Maniokas. „LIETUVOS REGIONINĖ POLITIKA: tarp ES struktūrinės paramos, fiskalinių apribojimų ir politinių imperatyvų“. Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai (ESTEP). www.estep.lt/downloads/structure/Lietuvos_regionine_politika_Marijampole.ppt; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

Išryškinamas centralizacijos susiejimas su strateginiu planavimu, įskaitant investicijų planavimą, kartu koncentruojami administraciniai gebėjimai ir pasikeičiantis Europos Komisijos požiūris. O ES poveikis regioninei naujų ES narių politikai tikimasi, kad bus „panašus į kitų ES šalių narių (atskiras Lenkijos ir Slovėnijos atvejis). Turėtų būti pasiektas ES paramos panaudojimo ir administracinės teritorinės organizacijos vienodumas tokiu būdu mažinant regioninę atskirtį ir savivaldos plėtrą“.

Iškeliami tokie siūlomos ES sanglaudos politikos reformos principai:

- ✓ „decentralizuoti ES SF valdymą, daugiau galių deleguojant valstybėms narėms ir regionams;
- ✓ supaprastinti ES SF administravimą (sumažinti sanglaudos fondų instrumentų skaičių nuo 6 iki 3, vienai programai skirti vieną fondą ir taip skatinti projektų integruotumą, Sanglaudos fondo projektus integruoti į daugiamečių planavimą, suvienodinti Sanglaudos fondo ir struktūrinių fondų administravimo taisykles, tinkamų išlaidų taisykles nustatyti nacionaliniu lygiu).
- ✓ su efektyvinti finansų valdymą ir kontrolę¹⁰⁵.

Daugelis pastebi, kad dabartinė centralizuota ES paramos paskirstymo sistema nėra optimali siekiant išlaikyti balansą tarp ekonomikos augimo ir regioninių skirtumų mažinimo. Įžvelgiamos naujos finansinės perspektyvos galimybės: regioninių skirtumų mažinimo programos sukūrimas ir įgyvendinimas bei didesnis dėmesys socialinei infrastruktūrai investicijų kryptyse ir tinkamų išlaidų nustatyme.

Drištama teigti, kad vien ES paramos regioniniams skirtumams įveikti nepakaks. Čia būtina horizontali integruota nacionalinė regioninė politika. Ji turi būti pagrįsta nuolatiniu viešosios politikos vertinimu regioninių skirtumų mažinimo atžvilgiu (pagal analogiją su tvarios plėtros ar lyčių lygybės politika).

Taip pat svarbu pabrėžti, kad ES investicijos pasiteisins tik tokiu atveju, jeigu bus sukurtos tam atitinkamos sąlygos:

- 1) „bus atliktos reformos sveikatos apsaugos, mokslo, švietimo sistemose;
- 2) bus nuosekliai kuriami reikiami administraciniai gebėjimai regioniniame/savivaldybių lygmenyje, sveikatos ir švietimo sistemose;
- 3) bus supaprastintas ir praskaidrintas ES finansinės paramos administravimas¹⁰⁶.

Kitas svarbus aspektas tai - valstybės institucijų nesusikalbėjimas tarpusavyje ir viešumo stoka. Pasak Seimo Biudžeto ir finansų komiteto nario A. Butkevičiaus, „Lietuvoje yra per daug diskusijų tarp

¹⁰⁵ K. Maniokas. „LIETUVOS REGIONINĖ POLITIKA: tarp ES struktūrinės paramos, fiskalinių apribojimų ir politinių imperatyvų“. Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai (ESTEP).

www.estep.lt/downloads/structure//Lietuvos_regionine_politika_Marijampole.ppt; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

¹⁰⁶ Tas pats šaltinis.

atskirų ministerijų, tačiau trūksta diskusijų su socialiniais ir ekonominiais partneriais“¹⁰⁷. Jo manymu, viena pagrindinių problemų yra ta, jog pirmiausia reikia turėti tikslą, kokią naudą valstybei ir jos žmonėms iki 2013 metų atneš ES lėšų panaudojimas. O norint pasiekti, kad tos lėšos būtų panaudotos efektyviai ir laiku, pirmiausia reikia ekonominės analizės, pagal kurią būtų galima nustatyti ES lėšų panaudojimo vykdymo strategiją arba prioritetus ir paruošti veiksmų programas.

Tuo atveju, kai jau paruoštos strategija, prioritetai ir numatytos atskiros veiksmų programos, asignavimų valdytojoms – ministerijoms – tenka pagrindinė funkcija – kaip efektyviau atrinkti projektus, kad jie būtų paruošti kuo kokybiškiau, vadovaujantis tikslu, kad visi paraiškas teikiantys subjektai, o tuo pačiu ir šalies piliečiai turėtų kuo didesnę naudą.

Kol kas Lietuvoje jis mato tokią sistemą: Finansų ministerija, gaudama užduotis iš ministrų, planuoja lėšų panaudojimą pagal atskiras veiklos sritis. Ministrai susitaria, kurį procentą nuo visos sumos skirs atskiriems prioritetams finansuoti. Ir tik vėliau prasideda prioritetų ir priemonių rengimas. O A. Butkevičiaus teigimu, turėtų būti atvirkščiai: „turėtų būti atlikta visos šalies visų veiklos sričių ekonominė analizė, atsižvelgiant į ilgalaikę ūkio raidos strategiją, turint tikslą suteikti kuo didesnę naudą žmonėms, mažinti ekonominius-socialinius skirtumus tiek šalies viduje, tiek tarp Lietuvos ir kitų šalių“.

Sekančiu žingsniu iškeliamą informacijos stokos problema. Iš jos ir kyla daugelis kitų nesusipratimų, sunkumų ir svarbiausia – potencialūs pareiškėjai ES SF paramos gavimui neturi informacijos kokiose srityse jie galėtų teikti projektus. Žinoma, negalima kategoriškai tvirtinti, kad jos nėra. Anaiptol. Žmonėms trūksta informacijos apie ES lėšas, apie galimybes jomis pasinaudoti ne vien žemės ūkiui modernizuoti ar keliams tiesti, bet ir kitoms reikmėms. Deja, apie daugelį kito pobūdžio fondų informacijos pateikiama nedaug. Jos galima rasti kiekvienoje apskrityje veikiančiuose Europos informacijos centruose, organizuojamuose seminaruose bei spaudoje. Žinoma, šios sklaidos priemonės pasiekia savo tikslą tik tuomet, kai piliečiai patys ieško tokios informacijos. Galima įvertinti finansų ministerijos indėlį šioje srityje – ji sukūrė ES struktūrinės paramos svetainę www.esparama.lt, kurioje pateikiama daugiausia žinių apie ES struktūrinės paramos lėšas ir jų panaudojimą Lietuvoje.

Taip pat piliečių atkreipiamas dėmesys į biurokratinis ir kontrolės procesus. Daugelio teigimu, ES paramos mąstams skiriantis (dideliems ir mažesniems projektams), biurokratiniai slenksčiai išlieka tokie pat aukšti. Šią problemą „Vyriausybė sprendžia paraiškų tikrinimo, lėšų panaudojimo kontrolės ir kitose srityse diegdama kompiuterines sistemas. Jau sudaryta darbo grupė, kuri teikia pasiūlymus, kaip pagerinti ES SF paramos administravimo sistemą. Šią darbo grupę sudaro beveik 60 narių, atstovaujančių ne tik

¹⁰⁷ A. Butkevičius. Europos paramos skirstymas sėja abejonių. Kalbino A. Valentas. http://www.lsvaikata.lt/index.php?page_id=57&s=655; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

projektų vykdytojams, tarpininkaujančioms organizacijoms ir valdžios institucijoms, bet ir socialiniams ekonominiams partneriams, asocijuotosioms struktūroms“¹⁰⁸.

Į šią problemą dėmesį atkreipė ir šalies prezidentas V.Adamkus. Jis pareiškė, jog „norint užtikrinti skaidrų ES lėšų panaudojimą, reikia į šį procesą įtraukti visuomenę bei jai atstovaujančias organizacijas“¹⁰⁹. Anot V. Adamkaus, „ES parama turi būti koncentruojama švietimo ir mokslo srityse bei Lietuvos energetikos ir transporto integracijai į Europos rinkas“.

Apie skaidrumą jau buvo kalbėta anksčiau darbe, todėl čia trumpai bus minimi jo pasiekimo būdai. Kaip teigia TILS direktorius R.Juozapavičius, „svarbus dalykas, įtvirtinant ES paramos teikimo skaidrumą - teikti informaciją apie visus fizinius ir juridinius asmenis, kurie gauna ES paramą. TILS siūlo tobulinti Projektų atrankos komitetų (PAK) sudarymo tvarką, skelbti PAK stenogramas ir visą informaciją, susijusią su paramos skyrimo argumentacija“¹¹⁰.

Kiek opesniu klausimu – korupcija, pasisako Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininko pavaduotojas K.Glaveckas. Jo teigimu, „nepakanka apsiriboti kova su korupcija, nes kova su pasekmėmis rezultatų neduoda. Reikia kovoti su priežastimis, o tam yra vienintelis būdas – privatizuoti daugelį funkcijų, jas supaprastinti ir siekti maksimalaus skaidrumo. Visų pirma valstybė turi pateikti strategiją - aiškiai pasakyti, koku keliu Lietuva turi eiti, kad vystytųsi atskiri ekonomikos sektoriai – ir tuose rėmuose visi paramos siekiantys privatūs ir valstybės subjektai turi viešai teikti siūlymus. Viešumas turi būti pagrindinis kriterijus atrenkant nugalėtoją paramai gauti. Korupciją sumažinti ir pasiekti efektyvumo galima ne didinant kontrolę ir sudėtingumą, o siekiant paprastumo ir viešumo“¹¹¹.

Trumpai apžvelgus dabartinę situaciją ES SF paramos skirstyme ir administravime bei su šiomis sritimis susijusiomis problemomis, galima pereiti prie darbo išvadų.

¹⁰⁸ TV projektas „60 MINUČIŲ SU EUROPOS SAJUNGA“. Žiūrovų ir laidos dalyvių klausimai bei ekspertų atsakymai. http://www.europedirect.lt/lit/60_MINUCIU_SU_EUROPOS_SAJUNGA/222; prisijungimo laikas: 2007-12-01.

¹⁰⁹ V. Ščiavinsko straipsnis. Į ES lėšų panaudojimą prezidentas nori įtraukti visuomenę. <http://www.lrytas.lt/?id=11405236731139041156&view=4>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

¹¹⁰ R.Juozapavičius. ES pinigai žemės ūkiui ir kaimo plėtrai skirstomi skaidriai ir sąžiningai. Informacija internete. http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3026&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=7&list=10; prisijungimo laikas: 2007-10-20.

¹¹¹ K.Glaveckas. Europos paramos skirstymas sėja abejonių. Straipsnis internete. http://www.lsveikata.lt/index.php?page_id=57&s=655; prisijungimo laikas: 2007-12-01.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į esamą padėtį, Lietuvoje institucinis administracinis aparatas veikia pakankamai efektyviai, todėl hipotezė yra patvirtinama.

Apžvelgus atliktą darbą, galima daryti tokias išvadas:

1. Kas liečia institucinius faktorius, čia galioja auksinė taisyklė: **kuo daugiau dalyvaujančių ES valdyme institucijų skaičius, tuo labiau galima tikėtis skaidresnio ir efektyvesnio administravimo.** Be to, ES reglamentuose minimi keli institucijų lygmenys: vadovaujanti, įgyvendinančioji ir mokėjimo, auditą koordinuojanti, sertifikuojanti.

2. ES SF administravimo struktūra atrodo aiškiai reglamentuota bei nesudėtinga, tačiau teisės aktuose numatyti reikalavimai nėra pakankamai vykdomi. Šiuo atžvilgiu reikėtų koncentruoti dėmesį į atsakingesnę požiūrį į reikalavimų vykdymą.

3. Kalbant apie skaidrumą, pastebima, kad pati ankstesnio BPD ir šiuo metu įgyvendinamo 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos įgyvendinimo strategijos administravimo sistema sudaro sąlygas projektų atrankos proceso politizavimui. Šiame procese daug funkcijų skiriama tarpinėms institucijoms, kurioms vadovauja politikai. Gerai tiek, kad vadovaujanti institucija gali pakeisti tarpinės institucijos galutinį sprendimą dėl paramos skyrimo.

4. Neužtikrintas įgyvendinančiųjų institucijų autonomiškumas santykiuose su savo steigėjomis, t.y. tarpinėmis institucijomis, dar labiau sustiprina 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos įgyvendinimo strategijos įgyvendinimo politizavimo riziką projektų vertinimo etape. Tarpinės institucijos gali tiek formaliai, tiek neformaliai įtakoti įgyvendinančių institucijų atliekamų projektų vertinimų rezultatus.

5. Specifiniai projektų atrankos kriterijai 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos įgyvendinimo strategijos įgyvendinime tame vis dar laikomi viena iš silpnesnių vietų.

6. Minėtoms kliūtims įveikti siūloma atsižvelgti į anksčiau pateiktas perspektyvas. Kaip minėta, ES investicijos pasiteisins tik tokiu atveju, jeigu bus sukurtos tam atitinkamos sąlygos:

- bus įveiktas valstybės institucijų tarpusavio nesusikalbėjimas ir plečiamas informacijos viešumas tiek apie priimamus institucijų sprendimus, tiek ES SF paramą;
- bus supaprastintas ir praskaidrintas ES finansinės paramos administravimas;
- bus nuosekliai kuriami reikiami administraciniai gebėjimai regioniniame/savivaldybių lygmenyje.

Atsižvelgiant į ES SF paramos organizavimo perspektyvas, siūlomos šios **rekomendacijos**:

✓ siekiant pritraukti aukščiausios kvalifikacijos personalą ir gauti daugiau visuomenės pasitikėjimo, ES SF administruojančioms institucijoms būtina siekti modernios viešosios vadybos. Visuomenės pasitikėjimą ir optimizmą padidintų supaprastintos ES SF paramos teikimo procedūros, kartu teikiant kuo daugiau informacijos visuomenei. Taip būtų pasiektas aukštesnis skairumo ir atsakomybės lygis.

✓ Ateityje rekomenduojama nustatyti etikos taisykles, veikiančias finansavimo iš ES SF administravime. Čia siūloma remtis Lietuvos valstybės tarnautojų veiklos etikos kodeksu bei kitų ES šalių narių patirtimi.

✓ Kadangi pagal ES reglamentus sudarytos priežiūros sistemos negalima keisti, tada siūloma didinti sistemos efektyvumą, t.y. būtina spręsti atsakomybės, duomenų perdavimo bei bendradarbiavimo stiprinimo problemas Lietuvos institucijose. Čia galima įvertinti pasiektą partnerystės principo įdiegimą veiksmų programų rengime, įgyvendinime, stebėsenoje bei vertinime. Toliau turėtų būti skatinama ši iniciatyva.

✓ Rekomenduojama priimti sprendimą dėl regioninės veiksmų programos kūrimo. Taip pat svarbu parengti savivaldybių ir apskričių administracinių gebėjimų stiprinimo planą, o ateityje įsteigti regioninės plėtros fondą, galintį padėti kofinansuoti regioninius projektus ir administracinių gebėjimų stiprinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. LR Konstitucija. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-20.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą Lietuvoje paskirstymo tarp valstybės institucijų“//2001-05-31. Nr. 349. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=136005; prisijungimo laikas: 2007-10-05.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“//nauja nutarimo redakcija 2003 m. rugsėjo 11 d. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217888; prisijungimo laikas: 2007-10-05.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“//aktuali redakcija 2005-04-18. Žin., 2001, Nr. 48-1676. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254290; prisijungimo laikas: 2007-10-05.
5. LR Finansų ministro įsakymas „Dėl valstybės biudžeto lėšų išdavimo iš valstybės išdo sąskaitos taisyklių patvirtinimo“. 2007 m. rugpjūčio 14 d. Nr. 1K-235. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302923&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2007-11-08.
6. LR Finansų ministro įsakymo „Dėl 2004-2006 m. BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo. Nr.1K-041, 2005m. vasario 4 d. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250206; prisijungimo laikas: 2007-11-17.
7. ICC/ESOMAR Tarptautinis rinkos ir socialinių tyrimų praktikos kodeksas. http://www.tns-gallup.lt/bin/Esomar_codes_lt.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

Nacionalinės svarbos dokumentai:

8. ES programų Lietuvoje priežiūros gairės. 2006m. sausis. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/prieziuros_rodikliu_gaires.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-20.
9. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrasis Programavimo dokumentas. http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD; prisijungimo laikas: 2007-10-05.
10. Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m_medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-20.
11. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m_medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.doc; prisijungimo laikas: 2007-10-05.
12. Plačiau apie veiksmų programas: <http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/strategija>; prisijungimo laikas: 2007-11-20.
13. Stebėsenos komitetas svarstys ES struktūrinės paramos projektų atrankos kriterijus. Finansų ministerijos informacija. http://www.nisc.lt/lt/news.php?start1=30&news_id=182; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

Kita literatūra:

14. Administracinės naštos mažinimo ES programa (anglų kalba). http://ec.europa.eu/enterprise/admin-burdens-reduction/admin_burdens_en.htm; prisijungimo laikas: 2007-11-21.
15. Daugiau apie teisės aktų sistemą. Finansų ministerijos informacija pareiškėjams. <http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
16. ES SF paramos administravimo institucinė struktūra Latvijoje. <http://www.esfondi.lv/page.php?id=609#up>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
17. ES struktūrinės paramos įsisavinimo rodikliai 2004-2007 laikotarpiu. http://www.esparama.lt/lt/bpd/igyvendinami_projektai; prisijungimo laikas: 2007-11-20.
18. ES struktūrinės paramos statistiniai duomenys. http://www.esparama.lt/lt/bpd/igyvendinami_projektai; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
19. Europos kovos su sukčiavimu tarnybos funkcijos: http://www.ec.europa.eu/anti_fraud/index_lt.html; prisijungimo laikas: 2007-11-14.
20. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (FNTT) misija ir veikla. <http://www.fntt.lt>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.
21. Konkursinių projektų atranka. http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams/projektu_atranka; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
22. Marijampolės apskrities informacija. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimas Marijampolėje. Statistiniai duomenys. <http://www.marijampole.aps.lt/ava/selectPage.do;jsessionid=FD130F85C8BA252AA505F5E6C9CE09ED?docLocator=A92DC48E043C11DCA9BB746164617373&categoryId=249&inlanguage=lt&pathId=517>; prisijungimo laikas: 2007-11-20.
23. Pilietinės visuomenės instituto projektas „ES parama: panaudojimo efektyvumas“. Atliktas 2005 m. birželio 13 d. http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Admin_LT_analize.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-05.
24. Plačiau apie OLAF organizaciją. http://ec.europa.eu/anti_fraud/index_en.html; prisijungimo laikas: 2007-11-22.
25. Projektų atranka ir įgyvendinimas. http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams/projektu_atranka; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
26. Projektų atrankos kriterijai. <http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/pareiskejams/kriterijai>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
27. Stebėsenos komitetas svarstys projektų atrankos kriterijus. Finansų ministerija. http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_000134; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
28. Steigiamas komitetas ES struktūrinės paramos priežiūrai. BNS informacija. <http://savivalda.lt/content/view/183/>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
29. TI atliktas tyrimas „Esamų ir potencialių interesų konfliktų ES struktūrinių fondų projektų atrankos procese Lietuvoje analizė“. Paskelbtas 2006-01-18. www.gunsi.lt/failai/1140267426.doc; prisijungimo laikas: 2007-10-05.
30. TI Latvijos skyriaus projektas „Skaidrumas per informuotumą“. Skaidrumo tyrimas. 2005 m. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20latvijos%20skyriaus%20patirties%20tyrimas.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.
31. TI Vengrijos skyriaus projektas „SKAIDRUMAS PER BUDRUMĄ“. Vengrijos situacijos analizė. 2005 m. liepos mėn.

- <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20vengrijos%20skyriaus%20patirties%20tyrimas.pdf>;
prisijungimo laikas: 2007-11-15.
32. TILS atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“. 2006 m. spalio mėn.
<http://www.transparency.lt/new/images/es%20paramos%20skaidrumas%20estep%20akimis.pdf>;
prisijungimo laikas: 2007-10-27.
33. TILS konferencijos medžiaga: „Kaip ir kam bus panaudota ES parama 2007-2013 metais?“ 2006 m. balandžio 4d. Pristatytas ES projektas „Skaidrumas per budrumą“.
http://www.transparency.lt/new/index.php?option=com_content&task=view&id=10746&Itemid=32;
prisijungimo laikas: 2007-11-13.
34. Trumpai apie 2007-2013 m. ES SF paramą. <http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/>;
prisijungimo laikas: 2007-11-29.
35. Trumpai apie ES struktūrinę paramą. Finansų ministerijos pateikiama informacija. Prieiga internetu: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.203; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
36. Trumpai apie ES struktūrinę paramą. Finansų ministerijos pateikiama informacija. Prieiga internetu: http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama; prisijungimo laikas: 2007-10-20.
37. Trumpai apie TNS Gallup kompaniją. http://www.tns-gallup.lt/lt/disp.php/lt_about; prisijungimo laikas: prisijungimo laikas: 2007-11-11.
38. Trumpai apie valdymo ir mokėjimo institucijas. http://www.esparama.lt/lt/bpd/administravimo_sistema/administravimo_schema; prisijungimo laikas: 2007-11-29.
39. VĮ „Verslo paramos agentūros“ bendra informacija apie ES paramą 2007-2013 m. <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/10295/>; prisijungimo laikas: 2007-11-20.
40. Žemės ūkio ministerijos informacija apie ES pinigų žemės ūkiui ir kaimo plėtrai paskirstymo skaidrumą ir sąžiningumą. „Šiaurės rytai“. 2006-12-16. Nr. 144.

Straipsniai:

41. „Informacinė sistema – ES struktūrinės paramos lėšų administravimui“. Paskelbtas 2007-11-09. <http://www.esparama.lt/lt/naujienos/?id=300>; prisijungimo laikas: 2007-11-17.
42. Budraitis A. „Sklandus paramos administravimas – nematomas sėkmės garantas“.
http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/sanglaudos_fondo_projektai/sekmingi_projektai/?id=17;
prisijungimo laikas: 2007-10-20.
43. Būsimos perspektyvos struktūrinės paramos priemonės bus tobulinamos atsižvelgiant į kaimynų patirtį. <http://www.ukmin.lt/index.php/news/?nid=2625>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
44. Butkevičius A.. Europos paramos skirstymas sėja abejonių. Kalbino A. Valentas. http://www.lsveikata.lt/index.php?page_id=57&s=655; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
45. Buttice A. „Kokia yra Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) komunikacijos ir informavimo apie kovą su sukčiavimu politika“.
<http://www.transparency.lt/new/images/olaf%20komunikacijos%20politikos%20gaires.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.
46. Čekanavičius V., Murauskas G. Statistika ir jos taikymai. I dalis. Vilnius, 2000, p. 126.
47. EK „Administracinės naštos mažinimas – turite pasiūlymų?“
<http://www.euro.lt/lt/naujienos/aktuali-informacija/konsultacijos/1654/>; prisijungimo laikas: 2007-11-21.
48. Europos kovos su sukčiavimu tarnybos funkcijos:
http://www.ec.europa.eu/anti_fraud/index_lt.html; prisijungimo laikas: 2007-11-14.

49. Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos parengta informacinė medžiaga „Europos bendrijų finansinių interesų apsauga“. <http://www.fntt.lt/lt/100>; prisijungimo laikas: 2007-11-15.
50. Glaveckas K. Europos paramos skirstymas sėja abejonių. Straipsnis internete. http://www.lsveikata.lt/index.php?page_id=57&s=655; prisijungimo laikas: 2007-12-01.
51. Grybauskaitė D. Įspėja Lietuvą dėl ES paramos. Straipsnis internete. 2007-03-27. http://www.lietuviams.com/index.php?user_sub_id=44&itemID=1757; prisijungimo laikas: 2007-10-21.
52. ICC/ESOMAR Tarptautinis rinkos ir socialinių tyrimų praktikos kodeksas. http://www.tns-gallup.lt/bin/Esomar_codes_lt.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
53. Januškevičius R. „Elementarusis tikimybių ir statistikos kursas informatikams. 2 dalis. Statistikos pradžios“. Vilnius, 2006m. http://www.vpu.lt/bibl/elpvu/Januskevicius_Statistika_2_Dalis.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
54. Juozapavičius R. ES pinigai žemės ūkiui ir kaimo plėtrai skirstomi skaidriai ir sąžiningai. Informacija internete. http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3026&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=7&list=10; prisijungimo laikas: 2007-10-20.
55. Kallas S. kalba, skaityta Europos politikos studijų centre, skirta Europos politikos institucijų tinklui Europoje atgaivintas tikėjimas skaidrumu. 2005 m. spalio 20 d. <http://www.transparency.lt/new/images/siim%20kallas%20kalba%20apie%20skairumo%20iniciatyva.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.
56. Kirkilas G.: „ES paramos įsisavinimas – ne socialistinis lenktyniavimas“. BNS informacija. <http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/286/>; prisijungimo laikas: 2007-11-21.
57. Kostinienė E. „Ir ES paramos gavėjai, ir dalintojai – biurokratinės mašinos įkaitai“. Žurnalas „Laikas“. 2007-17-13 – 19 d. <http://www.laikas.net/2007/201nr/04.pdf>; 2007-11-20.
58. Kromelytė I. „Kova su korupcija Europos viešajame administravime“. Žurnalas „Valstybės tarnybos aktualijos“. 2006 m. gegužė. Nr. 5. http://www.livadis.lt/livadis/user_dir/File/2006/leidinys/VTA5_perziurai.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-22.
59. Maniokas K. „LIETUVOS REGIONINĖ POLITIKA: tarp ES struktūrinės paramos, fiskalinių apribojimų ir politinių imperatyvų“. Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai (ESTEP). www.estep.lt/downloads/structure//Lietuvos_regionine_politika_Marijampole.ppt; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
60. Mikalajūnas T., Pileckas L., Pučėta A. „Prezidentas atleido Z. Balčytį iš finansų ministro pareigų“. Straipsnis „Lietuvos ryte“. 2007-03-27. <http://www.lrytas.lt/?id=11749821961174880184&view=4>; prisijungimo laikas: 2007-11-22.
61. Nussbaum D. laiškas EK: „PASITARIMAS DĖL EUROPOS SAJUNGOS PLĖTROS ATEITIES“. 2005 m. kovo 9 d. <http://www.transparency.lt/new/images/ti%20raginimo%20laiskas%20ek.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.
62. Rudzkiš R. ES struktūrinių fondų paramos paskirstymo gairės. www.president.lt/files/20060404/R.Rudzkiio-pranesimas.doc; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
63. Starkevičiūtė M. Europarlamentarė siūlo ES paramos skirstymo funkcijas padalinti ir regionams. Straipsnis internete. http://www.publicum.lt/index.php?content=pages&lng=lt&page_id=18&news_id=113; prisijungimo laikas: 2007-11-30.

64. Stasiulytė I. „Kas sukūrė biurokratinį aparatą?“. Informacinis žurnalas „Europos laiku“. 2007 m. sausis. Nr. 6.
65. Ščiavinskas V. Į ES lėšų panaudojimą prezidentas nori įtraukti visuomenę. <http://www.lrytas.lt/?id=11405236731139041156&view=4>; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
66. Švedienė G. „Pasirengimas ES fondų lėšų panaudojimui regionuose“. www.klaipeda.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/G200710284013.Svediene_Klaipeda%20RPT%2007%2010%2004.ppt; prisijungimo laikas: 2007-11-30.
67. TV projektas „60 MINUČIŲ SU EUROPOS SAJUNGA“. Žiūrovų ir laidos dalyvių klausimai bei ekspertų atsakymai. http://www.europedirect.lt/lit/60_MINUCIU_SU_EUROPOS_SAJUNGA/222; prisijungimo laikas: 2007-12-01.
68. WALLSTRÖM S., KALLAS D., HÜBNER ir FISCHER M. BOEL pranešimas su pasiūlymu įgyvendinti skaidrumo iniciatyvą. Memorandumas komisijai. <http://www.transparency.lt/new/images/europos%20komisijos%20skaidrumo%20iniciatyva.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-13.

Lina Armonaitė. ES STRUKTŪRINIAI FONDAI: JŲ PARAMOS PASKIRSTYMAS IR ADMINISTRAVIMAS LIETUVOJE: viešojo sektoriaus ekonomikos magistrantūros studijų baigiamasis darbas/mokslinis vadovas prof. habil. dr. G. Davulis; Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos katedra. – Vilnius, 2007. – 74 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama ES struktūrinių fondų paramos paskirstymo ir administravimo situacija Lietuvoje. Rašto darbe apžvelgiama ES struktūrinės paramos raida Lietuvoje, atliekama ES struktūrinių fondų (SF) paramos administravimo valdymo sistemų lyginamoji analizė ir pateikiamos perspektyvos. Taip pat supažindinama su projektų atrankos procesu kaita. Sekančiu etapu pateikiama ES SF paramos paskirstymo skaidrumo analizė ir tyrimo metu gauti rezultatai. Pabaigoje išvelgiamos ES SF paramos paskirstymo perspektyvos bei pateikiamos darbo išvados ir rekomendacijos.

Trumpai pristatius darbo santraukos turinį, siūloma iš arčiau susipažinti su esminiais darbe analizuojamais aspektais. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, yra ES paramos įgyvendinimo problemų, susijusių su sudėtingomis administravimo procedūromis, tampa *aktualu* spręsti susiklosčiusią situaciją. Todėl keliamas *tikslas* – ištirti ES SF paramos Lietuvai administravimą. Nustatomas darbo *objektas* - ES SF paramos skirstymo administravimas. Keliami šie *uždaviniai*: (1) išsiaiškinti nuostatas, reglamentuojančias ES SF paramos administravimo institucijų Lietuvoje sąrangą; (2) išskirti pagrindines problemas, susijusias su ES SF paramos paskirstymu ir įgyvendinimu; (3) įvertinti pagrindines kliūtis, trukdančias skaidriam ES SF paramos įsisavinimui; (4) išanalizuoti kliūčių įveikimo galimybes ir pateikti perspektyvas. Darbo pabaigoje rekomenduojama ES SF administruojančioms institucijoms siekti modernios viešosios vadybos. Tokiu būdu būtų galima pritraukti aukščiausios kvalifikacijos personalą ir gauti daugiau visuomenės pasitikėjimo.

Raktiniai žodžiai: ES SF parama, institucijos, administravimas, partnerystė, skaidrumas.

Lina Armonaitė. EU STRUCTURE FUND: ITS SUPPORT DISTRIBUTION AND ADMINISTRATION IN LITHUANIA: public secretary master of science final studies work/scientific adviser prof. habil. dr. G. Davulis; Mykolas Romeris university, Economic chair. – Vilnius, 2007. – 70 p.

SANTRAUKA

In master of science final work analysis EU structural funds support distribution and situation of administration in Lithuania. In this work is examining EU structural support development in Lithuania, is carrying out EU structural funds (SF) comparative analysis and perspectives of support administration government systems. In this work is acquainting with process changing of projects select. In the next stage is presenting EU SF support distribution clearness analysis and received results. In the end are perceiving EU SF support distribution perspectives and are receiving conclusions and recommendations.

In this summary is offering to make an acquaintance with analyzing aspects. In Lithuania, as in other EU countries, are EU support distribution problems, which are connect with difficult administration procedures, is actually to decide under such circumstances situation. The aim is to investigate EU SF support of Lithuania administration. The object of this work – EU SF support distribution administration. The main tasks are to clear up provisions, which are regulating EU SF support the structure of administration institutions in Lithuania. (2) To except the main problems, which are connecting with EU SF support distribution and realization; (3) to estimate the main reasons which are preventing for clearness EU SF support stages: from preparation of project to getting of support; (4) to analysis of getting over surmount abilities and give perspectives.

In the end of my work is recommending EU SF institution of administration to seek modern public manage. In this way can interested the highest qualification personnel and get more trust of our society.

Key words: EU SF support, institutions, administration, partnership, clearness.

PRIEDAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

N U T A R I M A S

INSTITUCIJŲ, ATSAKINGŲ UŽ EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ, SKIRTŲ LIETUVOS 2004–2006 METŲ BENDROJO PROGRAMAVIMO DOKUMENTUI ĮGYVENDINTI, ADMINISTRAVIMĄ, ATSAKOMYBĖS IR FUNKCIJŲ PASKIRSTYMO TAISYKLĖS**I. BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo taisyklės (toliau vadinama – šios Taisyklės) parengtos įgyvendinant 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1260/1999, nustatantį bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų (toliau vadinama – Pagrindinis reglamentas), 2001 m. kovo 2 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 438/2001, nustatantį išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1260/1999 įgyvendinimo taisykles dėl struktūrinių fondų paramos valdymo ir kontrolės sistemų (toliau vadinama – Valdymo ir kontrolės reglamentas), 1994 m. liepos 11 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1681/94 dėl neatitikimų ir su struktūrinės politikos finansavimu ir šios srities informacinės sistemos organizavimu susijusių neteisingai sumokėtų sumų susigražinimo, 2000 m. gegužės 30 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1159/2000 dėl informavimo ir viešumo priemonių, kurias valstybės narės turi įgyvendinti dėl struktūrinių fondų paramos, ir atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungos (toliau vadinama – ES) struktūrinių fondų lėšos Lietuvai skiriamos vadovaujantis I-ojo tikslo programa – su Europos Komisija suderintu Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentu, pagal kurį paramą gauna ES regionai, kurių bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui, mažesnis nei 75 procentai ES bendrojo vidaus produkto, tenkančio vienam gyventojui, vidurkio.

Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento priemonės (toliau vadinama – BPD priemonės) pateiktos šių Taisyklių 1 priede.

2. Šios Taisyklės nustato institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą (vadovaujančiosios, mokėjimo, tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų ir Priežiūros komiteto) funkcijas ir atsakomybę, taip pat funkcijas, kurių vykdymą vadovaujančioji ir mokėjimo institucijos perduoda tarpinėms ir įgyvendinančiosioms institucijoms, ir būdus, kuriais bus kontroliuojamas šiomis Taisyklėmis priskirtų funkcijų vykdymas. Šiose Taisyklėse nurodytų institucijų priskirtų funkcijų aprašymas nustatytas Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklėse (toliau vadinama – Administravimo ir finansavimo taisyklės), patvirtintose finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. 1K-033 (Žin., 2004, Nr. [19-599](#); 2005, Nr. [21-667](#)).

3. Šiose Taisyklėse nurodytos institucijos turi užtikrinti, kad įgyvendinant projektus pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento priemones būtų finansuojamos tik tinkamos finansuoti išlaidos.

Šios Taisyklės netaikomos Europos Bendrijų iniciatyvoms („INTERREG III“ ir „EQUAL“) bei Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Garantijų skyriui.

4. Šiose Taisyklėse vartojamos sąvokos:

Asignavimai įsipareigojimams – didžiausia lėšų suma, kurios dydžio įsipareigojimus einamaisiais biudžetinais metais asignavimų valdytojai turi teisę prisiimti sudarydami sutartis dėl projektų, remiamų iš ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų.

Auditą koordinuojanti institucija – institucija, atsakinga už Pagrindinio reglamento 38 straipsnio 3 dalyje ir Valdymo ir kontrolės reglamento 10 straipsnyje nustatytų koordinavimo funkcijų atlikimą. Auditą koordinuojanti institucija yra Finansų ministerija.

Bendrojo finansavimo lėšos – lėšos projektams, kuriems skirta ES struktūrinių fondų lėšų, bendrai finansuoti. Šios bendrojo finansavimo lėšos gali susidaryti iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skiriamų kaip parama projektui, ir/arba projekto vykdytojo įnešamų Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių biudžetų lėšų, taip pat kitų piniginių išteklių, kuriais disponuoja valstybė ir/arba savivaldybės (išskyrus kitus ES finansinės paramos šaltinius). Bendrojo finansavimo lėšomis taip pat gali būti pripažįstamos projekto vykdytojo įnešamos fizinių ir/arba juridinių asmenų lėšos, skirtos viešiesiems tikslams. Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės atveju bendrojo finansavimo lėšomis pripažįstamos ir nuosavos projekto vykdytojo lėšos.

BPD priedas – BPD patvirtintų valstybės narės plėtros strategijos ir prioritetų įgyvendinimo dokumentas; jame pateikta išsami informacija apie BPD priemones, kaip nurodyta Pagrindinio reglamento 18 straipsnio 3 dalyje; jis parengtas (koordinuojant vadovaujančiajai institucijai) institucijų, atsakingų už BPD priemonių administravimą, ir prireikus patikslintas Pagrindinio reglamento 34 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka.

BPD priemonė – tam tikros srities veiklos rūšių, skirtų prioritetui įgyvendinti per kelerius metus, visuma. BPD priemonė numato galimybę minėtųjų rūšių veiklą finansuoti iš ES struktūrinių fondų, bendrojo finansavimo ir kitų šaltinių lėšų.

BPD prioritetas – vienas iš strategijos, įteisintos BPD, prioritetų, kuriam numatytos ES struktūrinių fondų, bendrojo finansavimo ir kitų šaltinių lėšos, nustatyti konkretūs tikslai ir parengtos įgyvendinimo priemonės.

BPD projektas (toliau vadinama – projektas) – ekonomiškai nedalomų ir tikslią funkciją atliekančių veiklos rūšių visuma, turinti apibrėžtą biudžetą, įgyvendinimo laikotarpį ir aiškiai nustatytus tikslus, pagal kuriuos galima spręsti, ar sukurtų rezultatų ekonominė ir socialinė nauda yra proporcinga panaudotiems ištekliams.

ES struktūriniai fondai – Europos regioninės plėtros fondas (ERPF), Europos socialinis fondas (ESF), Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyrius ir Žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė.

ES struktūrinių fondų informacinė valdymo ir priežiūros sistema (toliau vadinama – informacinė sistema) – vadovaujančiosios institucijos administruojama informacinė kompiuterinė sistema, naudojama statistikos ir finansiniams duomenims, susijusiems su Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimu, rinkti ir saugoti, šiai informacijai perduoti Europos Komisijai, taip pat įvairių pjuvių ataskaitoms formuoti ir užtikrinti galimybę atlikti pareiškėjų, partnerių, atskirų BPD projektų bei atskirų BPD priemonių rizikos analizę.

Igyvendinančioji institucija – institucija, atsakinga už priskirtų BPD priemonių projektų administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą. Įgyvendinančiosios institucijos yra šios: Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, Transporto investicijų direkcija, viešoji įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra, paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos ir viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra.

Išlaidų deklaracija – Valdymo ir kontrolės reglamento antrajame priedėlyje nustatytos formos pagrindu tarpinės institucijos parengtas ir patvirtintas dokumentas, patvirtinantis, kad visos ataskaitiniu laikotarpiu deklaruotos išlaidos yra tinkamos finansuoti; išlaidų deklaracijoje nurodomi duomenys, kurių reikia rengiant Europos Komisijai teikiamą mokėjimo paraišką.

Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas (toliau vadinama – BPD) – Lietuvos Respublikos parengtas ir patvirtintas bei Europos Komisijos patvirtintas strateginis dokumentas, kuriame išdėstyti kiekybiškai išreikšti valstybės plėtros tikslai ir valstybės plėtros strategija, kuri yra suskirstyta į prioritetus ir įgyvendinama pagal vieną arba kelias priemones.

Mokėjimo institucija – institucija, atsakinga už Pagrindinio reglamento priskirtų ES struktūrinių fondų mokėjimo institucijos funkcijų atlikimą. Mokėjimo institucija yra Finansų ministerija.

Mokėjimo paraiška Europos Komisijai – pagal tarpinių institucijų pateiktas išlaidų deklaracijas mokėjimo institucijos parengtas Valdymo ir kontrolės reglamento antrajame priedėlyje nustatytos formos dokumentas.

Mokėjimo paraiška Valstybės išdui – tarpinės institucijos pagal finansų ministro nustatytą formą parengtas dokumentas, kuriuo prašoma, kad Finansų ministerijos Valstybės išdu departamentas nurodytas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas pervestų nurodytiems gavėjams – projektų vykdytojams.

Mokėjimo prašymas – projekto vykdytojo užpildytas pagal vadovaujančiosios institucijos nustatytą formą įgyvendinančiosios institucijos parengtas (suderinus su tarpine institucija) dokumentas, teikiamas įgyvendinančiajai institucijai kartu su dokumentais, įrodančiais projekto, dėl kurio sudaryta paramos sutartis, įgyvendinimo išlaidas.

Paraiška tarpinei institucijai dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui – pagal mokėjimo institucijos nustatytą formą įgyvendinančiosios institucijos parengtas ir patvirtintas dokumentas, kuriuo remdamasi tarpinė institucija rengia mokėjimo paraišką Valstybės išdui.

Parama projektui – pagal paramos sutartį projektui skiriamos ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo, skiriamo iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, lėšos. Parama projektui skiriama nustačius paramos projektui skyrimo sąlygas, kurios kartu su ES ir nacionaliniais teisės aktais apibrėžia tinkamas finansuoti projekto išlaidas. Parama projektui nustatoma kaip visos tinkamos finansuoti projekto išlaidos arba jų dalis. Kai parama projektui neapima visų numatomų deklaruoti tinkamų finansuoti išlaidų, likusios tinkamų finansuoti išlaidų dalies finansavimą turi užtikrinti projekto vykdytojas.

Paramos sutartis – paramos projektams, įgyvendinantiems BPD priemones, skyrimo sutartis.

Priežiūros komitetas – pagrindinė BPD įgyvendinimo priežiūros institucija, atliekanti visas Pagrindinio reglamento Priežiūros komitetui priskirtas funkcijas. Priežiūros komitetas sudaromas po to, kai Europos

Komisija patvirtina BPD, bet ne vėliau kaip po 3 mėnesių. Jo institucinę sudėtį tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Projekto paraiška – vadovaujančiosios ir tarpinių institucijų nustatytos formos juridinio arba fizinio asmens, siekiančio gauti paramą projektui, užpildytas dokumentas.

Projekto vykdytojas – kiekvienoje BPD priemonėje nurodyti juridiniai ir/arba fiziniai asmenys, kurie, pateikę projekto paraišką, gauna ar yra gavę paramą projektui įgyvendinti.

Projektų atrankos komitetas – tarpinės institucijos sudaromas komitetas rekomendacijoms dėl siūlomų finansuoti projektų parengti.

Tarpinė institucija – institucija, atsakinga už jai priskirtų BPD priemonių įgyvendinimą bei priežiūrą ir paramos projektams planavimą. Tarpinės institucijos yra šios: Aplinkos ministerija, Susisiekimo ministerija, Ūkio ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Žemės ūkio ministerija ir Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Tinkamos finansuoti išlaidos – visos projekto išlaidos, kurios patirtos neprieštaraujant ES ir nacionalinių teisės aktų nuostatoms ir gali būti deklaruojamos Europos Komisijai.

Vadovaujančioji institucija – institucija, atsakinga už Pagrindinio reglamento priskirtų vadovaujančiosios institucijos funkcijų atlikimą ir už BPD rengimą bei įgyvendinimo priežiūrą. Vadovaujančioji institucija yra Finansų ministerija.

Veiklos atrankiniai patikrinimai – ES struktūrinių fondų valdymo ir kontrolės sistemos efektyvumo bei deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų patikrinimai, atliekami pagal Valdymo ir kontrolės reglamento 10 straipsnio reikalavimus.

II. VADOVAUJANČIOJI INSTITUCIJA

5. Vadovaujančioji institucija atlieka šias funkcijas:

5.1. organizuoja BPD rengimą ir vadovauja šiam darbui, teikia BPD projektą Europos Komisijai derinti ir tvirtinti, taip pat inicijuoja BPD pakeitimus;

5.2. vadovauja deryboms su Europos Komisija dėl BPD;

5.3. organizuoja BPD priedo rengimą ir vadovauja šiam darbui, teikia BPD priedą Priežiūros komitetui tvirtinti, taip pat inicijuoja BPD priedo pakeitimus;

5.4. atsižvelgdama į BPD priedo finansinį planą, susijusius Priežiūros komiteto sprendimus, kiekvienai BPD priemonei nustato ir teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti asignavimų išpareigojimams metinius limitus, teikia rekomendacijas dėl paramos projektams poreikio BPD įgyvendinti planavimo;

5.5. užtikrina, kad visų tinkamų finansuoti išlaidų apskaita būtų tvarkoma taip, kaip nurodyta Pagrindiniame reglamente;

5.6. kuria ir prižiūri ES struktūrinių fondų valdymo ir kontrolės sistemą, turinčią užtikrinti išlaidų tinkamumo, viešųjų pirkimų, valstybės pagalbos, ES vykdomos politikos horizontalaus lygio srityse ir kitų nustatytų reikalavimų laikymąsi, nustato reikiamas kontrolės procedūras;

5.7. teikia Europos Komisijai informaciją apie BPD įgyvendinimo eigą, ES struktūrinių fondų valdymo ir kontrolės sistemos veikimą ir planuojamus pakeitimus, vertina Europos Komisijos rekomendacijas dėl ES struktūrinių fondų lėšų administravimo, informuoja Europos Komisiją apie tai, kaip įgyvendinami rekomendacijose pateikti pasiūlymai;

5.8. kartu su kitomis už ES struktūrinių fondų lėšų administravimą atsakingomis institucijomis rengia ir tvirtina teisės aktus, kuriuose nustato detalias ES struktūrinių fondų administravimo funkcijų atlikimo taisykles bei procedūras ir prižiūri, kaip minėtose taisyklėse nurodytos institucijos laikosi jų nuostatų;

5.9. duoda privalomus vykdyti nurodymus, teikia institucijoms, administruojančioms ir naudojančioms ES struktūrinių fondų lėšas, paaiškinimus, patarimus BPD įgyvendinimo ir ES struktūrinių fondų lėšų administravimo klausimais;

5.10. institucijoms nesilaikant vadovaujančiosios institucijos nustatytų ES struktūrinių fondų administravimo funkcijų atlikimo taisyklių bei procedūrų ir per vadovaujančiosios institucijos (suderinus su tarpinėmis institucijomis) nustatytus terminus nepašalinus nustatytų trūkumų arba iškilus realiai grėsmei, kad nacionalinio biudžeto lėšos gali būti panaudotos netinkamai, informuoja apie tai Lietuvos Respublikos Vyriausybę ir siūlo Lietuvos Respublikos Vyriausybei problemų sprendimo būdus;

5.11. kuria ir prižiūri informacinę sistemą;

5.12. stebi BPD įgyvendinimo eigą (įskaitant asignavimų įsipareigojimams panaudojimą, taip pat paramos projektams pagal atskiras BPD priemones dydžius ir patvirtintus tinkamų finansuoti išlaidų dydžius) ir naudodama informacinę sistemą keičiasi duomenimis su Europos Komisija;

5.13. teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Priežiūros komiteto institucinę sudėtį, institucijų teikimu tvirtina šio komiteto asmeninę sudėtį, organizuoja Priežiūros komiteto darbą ir vadovauja jam, atlieka jo sekretoriato funkcijas, teikia Priežiūros komitetui reikiamą informaciją ir BPD priemonių įgyvendinimo ataskaitas;

5.14. rengia Pagrindinio reglamento nurodytas metines ir galutines BPD įgyvendinimo ataskaitas ir gavusi Priežiūros komiteto patvirtinimą teikia šias ataskaitas Europos Komisijai, kartu su Europos Komisija peržiūri jas;

5.15. organizuoja BPD įgyvendinimo vertinimą, šiam tikslui sudaro BPD vertinimo valdymo grupę; bendradarbiauja su Europos Komisija atliekant galutinį vertinimą;

5.16. rengia visuomenės informavimo apie ES struktūrinių fondų paramą pagal BPD strategiją ir BPD programos lygio priemonių planą, vadovaudamasi Pagrindinio reglamento nuostatomis, informuoja visuomenę apie ES struktūrinių fondų teikiamas galimybes ir panaudojimo rezultatus; koordinuoja už ES struktūrinių fondų lėšų administravimą atsakingų institucijų informavimo apie ES struktūrinių fondų paramą pagal BPD ir suteiktos paramos viešinimo veiklą;

5.17. planuoja ir administruoja BPD techninės pagalbos prioriteto priemonės, siekdama užtikrinti efektyvų ir kvalifikuotą ES struktūrinių fondų lėšų planavimą ir panaudojimą;

5.18. dalyvauja su balsavimo teise projektų atrankos komitetų darbe;

5.19. užtikrina, kad visi deklaruotas tinkamas finansuoti išlaidas pateisinantys ir išlaidų apmokėjimą įrodantys dokumentai, taip pat šių tinkamų finansuoti išlaidų tikrinimo dokumentai pagal Pagrindinio reglamento ir Valdymo ir kontrolės reglamento nuostatas būtų tinkamai saugomi ir prieinami turinčioms teisę juos tikrinti institucijoms ir asmenims mokėjimo, tarpinėse, įgyvendinančiose institucijose ir pas projektų vykdytojus. Detalūs saugotinių dokumentų aprašai pateikiami Administravimo ir finansavimo taisyklėse;

5.20. nustačiusi, jog esama pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, praneša apie tai mokėjimo institucijai ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos.

6. Vadovaujančioji institucija turi teisę:

6.1. gauti iš auditą koordinuojančios, mokėjimo, tarpinių, įgyvendinančiųjų institucijų ir projektų vykdytojų visą reikiamą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos;

6.2. sudaryti komisijas ar darbo grupes, skirtas padėti vadovaujančiajai institucijai užtikrinti BPD įgyvendinimo ir ES struktūrinių fondų lėšų administravimo procesų atskirose srityse koordinavimą (į šias komisijas ar darbo grupes gali būti įtraukiami susijusių institucijų ir įstaigų atstovai ir pasitelkiami nepriklausomi ekspertai);

6.3. sustabdyti institucijų įgaliojimus prisiimti išpareigojimus sudarant paramos sutartis Administravimo ir finansavimo taisyklėse nurodytais atvejais;

6.4. pagal Valdymo ir kontrolės reglamento bei Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytus reikalavimus tikrinti projektus jų įgyvendinimo ir administravimo vietose;

6.5. teikti teisės aktų, susijusių su ES struktūrinių fondų administravimu, paaiškinimus.

III. MOKĖJIMO INSTITUCIJA

7. Mokėjimo institucija atlieka šias funkcijas:

7.1. atidaro atskirą Valstybės išdo sąskaitą Lietuvos banke kiekvieno ES struktūrinio fondo lėšoms;

7.2. valdo iš Europos Komisijos gautas ES struktūrinių fondų lėšas;

7.3. išmoka projektų vykdytojams paramą projektams pagal Valstybės biudžeto lėšų išdavimo iš valstybės išdo sąskaitos taisyklės, patvirtintas finansų ministro 2000 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. 195 (Žin., 2000, Nr. [65-1976](#); 2004, Nr. [17-513](#));

7.4. tvarko ES struktūrinių fondų lėšų ir bendrojo finansavimo, skiriamo iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, apskaitą pagal nustatytą Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų apskaitymo tvarką;

7.5. tikrina iš Europos Komisijos gaunamas ES struktūrinių fondų lėšų sumas;

7.6. pagal tarpinių institucijų pateiktas einamaisiais ir pirmaisiais ateinančiais metais numatomų patvirtinti ir pateikti mokėjimo institucijai išlaidų deklaracijų prognozes teikia Europos Komisijai prognozes apie numatomas pateikti Europos Komisijai apmokėti mokėjimo paraiškas einamaisiais ir pirmaisiais ateinančiais metais;

7.7. tikrina tarpinių institucijų pateiktas tinkamų finansuoti išlaidų deklaracijas, rengia ir teikia apmokėti mokėjimo paraiškas Europos Komisijai, taip pat kitą Europos Komisijos reikalaujamą informaciją ir tuo tikslu tvarko deklaruotinių Europos Komisijai išlaidų apskaitą pagal BPD priemones;

7.8. rengia vidaus procedūras, skirtas paramai projektams, išmokėtai ir/arba panaudotai pažeidžiant ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktus, grąžinti mokėjimo institucijai, tvarko grąžintinių ir grąžintų lėšų apskaitą; kartą per metus informuoja Europos Komisiją apie grąžintinas ir grąžintas ES struktūrinių fondų lėšas;

7.9. nustato BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, finansavimo tvarką, užtikrinančią, kad lėšos būtų išmokamos laiku;

7.10. saugo pagal kompetenciją visus dokumentus, kuriuos mokėjimo institucija pagal kompetenciją gauna arba rengia vadovaudamasi Pagrindinio reglamento bei Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytomis procedūromis, užtikrina, kad dokumentai būtų prieinami turinčioms teisę juos tikrinti institucijoms ir asmenims;

7.11. nustačiusi, kad esama pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, praneša apie tai vadovaujančiajai institucijai ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos.

8. Mokėjimo institucija turi teisę:

8.1. pagal kompetenciją gauti iš audita koordinuojančios, vadovaujančiosios, tarpinių, ir įgyvendinančiųjų institucijų ir projektų vykdytojų visą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos;

8.2. duoti institucijoms, administruojančioms ES struktūrinių fondų lėšas, privalomus vykdyti nurodymus dėl ES struktūrinių fondų lėšų apskaitos;

8.3. atlikti tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų patikrinimus, susijusius su ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų panaudojimu;

8.4. pagal Valdymo ir kontrolės reglamento bei Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytus reikalavimus tikrinti projektus jų įgyvendinimo ir administravimo vietose;

8.5. atsižvelgdama į Europos Komisijai pateiktas prognozes apie numatomas pateikti Europos Komisijai apmokėti mokėjimo paraiškas einamaisiais ir pirmaisiais ateinančiais metais, taip pat į Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintus BPD priemonių asignavimų išipareigojimams metinius limitus, teikti rekomendacijas dėl paramos projektams poreikio BPD įgyvendinti planavimo.

IV. TARPINĖ INSTITUCIJA

9. Tarpinė institucija atlieka šias funkcijas:

9.1. rengia atitinkamas BPD ir BPD priedo dalis;

9.2. atsižvelgdama į šių Taisyklių 5.4 ir 8.5 punktuose nurodytas rekomendacijas ir teisės aktus, reglamentuojančius Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto sudarymą ir vykdymą, planuoja paramos projektams poreikį BPD įgyvendinti, šių lėšų paskirstymą tarp institucijos administruojamų BPD priemonių, nurodo jas Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto tarpinių institucijų išlaidų suvestinėse;

9.3. remdamasi įgyvendinančiosios institucijos rengiamomis ES struktūrinių fondų lėšų išmokų prognozėmis, rengia ir teikia mokėjimo institucijai einamaisiais ir pirmaisiais ateinančiais metais numatomų patvirtinti deklaruotinių išlaidų prognozes;

9.4. atlieka priskirtų BPD priemonių priežiūrą, seka asignavimų išipareigojimams panaudojimą, taip pat paramos projektams pagal atskiras BPD priemones dydžius ir patvirtintus tinkamų finansuoti išlaidų dydžius, tvarko tinkamų finansuoti išlaidų apskaitą pagal Pagrindinio reglamento ir Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytą tvarką;

9.5. pagal kompetenciją dalyvauja rengiant teisės aktus, nustatančius detalias ES struktūrinių fondų administravimo funkcijų atlikimo taisykles ir procedūras, rengia tarpinės institucijos vidaus procedūrų, užtikrinančių Administravimo ir finansavimo taisyklių nuostatų laikymąsi, aprašymus, užtikrina šių procedūrų laikymąsi;

9.6. dalyvauja Priežiūros komiteto veikloje;

9.7. inicijuoja BPD ir BPD priedo pakeitimus, teikia pasiūlymus, susijusius su BPD įgyvendinimu, asignavimų išipareigojimams metinio limitu bei paramos projektams paskirstymo tikslinimu atitinkamais biudžetinėmis metais;

9.8. suderinusi su vadovaujančiąja institucija, nustato priskirtų BPD priemonių kvietimų teikti projektų paraiškas sąlygas (nustato projektų atrankos kriterijus, tvirtina projektų paraiškų formas, projektų paraiškų pildymo reikalavimus ir kitus kvietimų teikti projektų paraiškas dokumentus);

9.9. vadovaudamasi Pagrindiniame reglamente apibrėžtu partnerystės principu, sudaro projektų atrankos komitetus, įtraukdama ministerijų ir kitų valstybės institucijų, įstaigų ir organizacijų, kurių kompetencijos sričiai priskiriami svarstomi projektai, atstovus, derina jų sudėtį su vadovaujančiąja institucija, organizuoja šių komitetų darbą ir vadovauja jiems;

9.10. vadovaudamasi Administravimo ir finansavimo taisyklių nuostatomis ir atsižvelgdama į projektų atrankos komiteto rekomendacijas, priima sprendimus dėl paramos projektui skyrimo; informaciją apie

priimtus sprendimus dėl paramos projektui skyrimo teikia vadovaujančiajai institucijai ir įgyvendinančiosioms institucijoms;

9.11. tikrina ir tvirtina įgyvendinančiosios institucijos parengtas paraiškas tarpinei institucijai dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui ir remdamasi šiomis paraiškėmis rengia mokėjimo paraiškas Valstybės išdui;

9.12. pagal Administravimo ir finansavimo taisyklėse nustatytas formas ir terminus rengia BPD priemonių įgyvendinimo ataskaitas, teikia šias ataskaitas vadovaujančiajai bei mokėjimo institucijoms ir užtikrina, kad visa pateikta informacija ir skaičiavimai būtų teisingi (prireikus rengia papildomas ataskaitas);

9.13. rengia pažeidimų ir grąžintinų lėšų ataskaitas ir kas ketvirtį teikia jas mokėjimo ir vadovaujančiajai institucijoms;

9.14. rengia ir tvirtina išlaidų deklaracijas, teikia jas mokėjimo institucijai;

9.15. vadovaudamasi informavimo apie ES struktūrinių fondų paramą pagal BPD strategija, planuoja visuomenės bei galimų pareiškėjų informavimo veiksmus ir informuoja visuomenę bei galimus pareiškėjus apie priskirtas BPD priemones;

9.16. saugo pagal kompetenciją visus deklaruotas tinkamas finansuoti išlaidas pateisinančius ir išlaidų apmokėjimą įrodančius dokumentus, taip pat šių tinkamų finansuoti išlaidų tikrinimo dokumentus pagal Pagrindinio reglamento ir Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytas procedūras, užtikrina, kad šie dokumentai būtų prieinami turinčioms teisę juos tikrinti institucijoms ir asmenims;

9.17. įtraukia į informacinę sistemą duomenis apie projektų atrankos komiteto rekomendacijas, tarpinės institucijos sprendimus dėl paramos skyrimo, projektų paraiškų atrankos rezultatus ir kitus vadovaujančiosios institucijos reikalaujamus duomenis;

9.18. nustačiusi, kad esama pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, praneša apie tai vadovaujančiajai, mokėjimo, įgyvendinančiajai institucijoms ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos.

10. Tarpinė institucija turi teisę:

10.1. pagal kompetenciją gauti iš auditą koordinuojančios, mokėjimo, vadovaujančiosios, įgyvendinančiųjų institucijų ir projektų vykdytojų visą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos;

10.2. nustačiusi, kad esama pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, sustabdyti projekto finansavimą ir nustatyti terminą šiems pažeidimams pašalinti. Jeigu šie pažeidimai nepašalinami tarpinės institucijos nustatytu laiku, ši institucija turi teisę nutraukti projekto finansavimą ir imtis būtinų priemonių, kad susigrąžintų paramą projektui, išmokėtą ir/arba panaudotą pažeidžiant ES ar Lietuvos Respublikos teisės aktus;

10.3. kvieisti socialinius ekonominius partnerius ir pasitelkti nepriklausomus ekspertus dalyvauti projektų atrankos komiteto darbe;

10.4. pagal Valdymo ir kontrolės reglamento bei Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytus reikalavimus tikrinti projektus jų įgyvendinimo ir administravimo vietose.

V. ĮGYVENDINANČIOJI INSTITUCIJA

11. Įgyvendinančioji institucija atlieka šias funkcijas:

11.1. atitinkamos tarpinės institucijos nustatyta tvarka skelbia kvietimus teikti projektų paraiškas, vertina projektų paraiškas, prireikus pasitelkia nepriklausomus ekspertus išvadoms dėl projektų pateikti;

11.2. teikia juridiniams ir/arba fiziniams asmenims, siekiantiems gauti paramą projektui įgyvendinti, Administravimo ir finansavimo taisyklėse nustatytą informaciją, kurios reikia projektų paraiškoms parengti ir pateikti;

11.3. rengia projektų paraiškų vertinimo ataskaitas ir teikia jas atitinkamai tarpinei institucijai;

11.4. gavusi tarpinės institucijos sprendimą dėl paramos projektams skyrimo, apie gautą sprendimą informuoja projektų vykdytojus, sudaro paramos sutartis su atitinkamais juridiniais ir/arba fiziniais asmenimis;

11.5. rengia ES struktūrinių fondų lėšų išmokų prognozes einamiesiems ir pirmiesiems ateinantiesiems metams pagal priskirtas priemones ir teikia jas tarpinei institucijai;

11.6. teikia tarpinei institucijai pasiūlymus dėl BPD ir BPD priedo patikslinimo, kad tinkamai būtų panaudojamos ES struktūrinių fondų lėšos;

11.7. pagal Valdymo ir kontrolės reglamento, Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytus kontrolės ir audito reikalavimus atlieka projektų, dėl kurių yra sudarytos paramos sutartys, priežiūrą jų įgyvendinimo laikotarpiu; tikrina projektus jų įgyvendinimo vietose, imasi būtinų veiksmų aptiktiems pažeidimams pašalinti, informuoja tarpinę instituciją apie tikrinimo rezultatus;

11.8. nustačiusi, kad esama pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, praneša apie tai vadovaujančiajai, mokėjimo, tarpinei institucijoms ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos, imasi būtinų priemonių, kad susigražintų paramą projektui, išmokėtą ir/arba panaudotą pažeidžiant ES ar Lietuvos Respublikos teisės aktus;

11.9. įtraukia į informacinę sistemą duomenis apie projektų paraiškų teikėjus, projektų paraiškų vertinimo rezultatus, sudarytas paramos sutartis, būtiną informaciją apie projektus, pateiktus mokėjimo prašymus, paraiškas tarpinėms institucijoms dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui, projektų išlaidas, projektų tikrinimo rezultatus ir kitus vadovaujančiosios institucijos reikalaujamus duomenis;

11.10. tikrina ir tvirtina projektų vykdytojų mokėjimo prašymuose nurodytų išlaidų tinkamumą finansuoti, atitiktį paramos sutarties sąlygoms; pagal gautus mokėjimo prašymus rengia ir teikia paraiškas tarpinei institucijai dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui;

11.11. vykdo Pagrindinio reglamento ir informavimo apie ES struktūrinių fondų paramą pagal BPD strategijos nustatytas informavimo ir viešinimo funkcijas;

11.12. teikia tarpinei institucijai informaciją, kurios reikia Administravimo ir finansavimo taisyklėse nurodytoms ataskaitoms parengti;

11.13. saugo pagal kompetenciją visus deklaruotas tinkamas finansuoti išlaidas pateisinančius ir išlaidų apmokėjimą įrodančius dokumentus, taip pat šių tinkamų finansuoti išlaidų tikrinimo dokumentus pagal Pagrindinio reglamento ir Administravimo ir finansavimo taisyklių nustatytas procedūras, užtikrina, kad šie dokumentai būtų prieinami turinčioms teisę juos tikrinti institucijoms ir asmenims;

11.14. pagal kompetenciją dalyvauja rengiant teisės aktus, nustatančius detalias ES struktūrinių fondų administravimo funkcijų atlikimo taisykles ir procedūras, rengia įgyvendinančiosios institucijos vidaus procedūrų, užtikrinančių Administravimo ir finansavimo taisyklių nuostatų laikymąsi, aprašymus, užtikrina šių procedūrų laikymąsi.

12. Įgyvendinančioji institucija turi teisę:

12.1. pagal kompetenciją gauti iš auditą koordinuojančios, mokėjimo, vadovujančiosios, tarpinių institucijų ir projektų vykdytojų visą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos;

12.2. pasitelkti nepriklausomus ekspertus išvadoms dėl projektų pateikti.

VI. INSTITUCIJOS, ATSAKINGOS UŽ VEIKLOS ATRANKINIUS PATIKRINIMUS

13. Institucijos, atsakingos už veiklos atrankinius patikrinimus, yra nurodytos šių Taisyklių 2 priede ir atlieka tokias funkcijas:

13.1. atlieka veiklos atrankinius patikrinimus (arba užtikrina jų atlikimą) pagal Valdymo ir kontrolės reglamento reikalavimus finansų ministro nustatyta tvarka ir apie rezultatus informuoja auditą koordinuojančią instituciją, prireikus – ir Valstybės kontrolę;

13.2. sudaro sąlygas Europos Komisijos ir Europos Audito Rūmų atstovų vizitams ir prireikus kartu su jais atlieka veiklos atrankinius patikrinimus;

13.3. rengia metinę visų atliktų ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo įgyvendinant paskirtą administruoti BPD priemonę veiklos atrankinių patikrinimų ataskaitą, teikia šią ataskaitą auditą koordinuojančiai institucijai.

14. Institucijos, atsakingos už veiklos atrankinius patikrinimus, turi teisę pagal kompetenciją gauti iš vadovujančiosios, mokėjimo, tarpinių, įgyvendinančiųjų institucijų ir projektų vykdytojų visą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu ir projektų vykdymu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos.

VII. AUDITĄ KOORDINUOJANTI INSTITUCIJA

15. Auditą koordinuojanti institucija atlieka šias funkcijas:

15.1. koordinuoja institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, metinių veiklos atrankinių patikrinimų planų sudarymą ir vykdymą, siekdama užtikrinti, kad veiklos atrankiniai patikrinimai apimtų mažiausiai 5 procentus tinkamų finansuoti išlaidų ir būtų paskirstyti periodiškai tolygiai vadovaujantis Valdymo ir kontrolės reglamento nuostatomis; prireikus teikia pasiūlymus dėl metinių veiklos atrankinių patikrinimų planų sudarymo ir vykdymo;

15.2. teikia Europos Komisijai institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, metinius veiklos atrankinių patikrinimų planus;

15.3. pagal institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, pateiktas metines veiklos atrankinių patikrinimų ataskaitas ir Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaitas ir/arba jų santraukas rengia metinę ataskaitą, kurioje apibendrinami per kalendorinius metus atlikti visi veiklos atrankiniai patikrinimai ir auditai, ir teikia ją vadovaujančiajai institucijai;

15.4. analizuoja iš institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, ir Valstybės kontrolės gautas patikrinimų ir valstybinio audito ataskaitas ir/arba ataskaitų santraukas bei išvadas, prireikus persiūnia jas vadovaujančiajai, mokėjimo ir tarpinėms institucijoms;

15.5. atlieka institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, veiklos atrankinių patikrinimų ataskaitose pateiktų rekomendacijų pažangos stebėjimo priežiūrą ir teikia vadovaujančiajai, mokėjimo institucijoms, Valstybės kontrolei ir Europos Komisijai informaciją apie rekomendacijų įgyvendinimą;

15.6. dalyvauja organizuojant Europos Komisijos ir Europos Audito Rūmų auditorių vizitus ir apie vizitų rezultatus informuoja vadovaujančiąją, mokėjimo, tarpines institucijas ir Valstybės kontrolę;

15.7. nagrinėja Europos Komisijos rekomendacijas dėl finansų kontrolės tobulinimo ir veiklos atrankinių patikrinimų atlikimo, rengia pasiūlymus dėl jų įgyvendinimo;

15.8. teikia vadovaujančiajai institucijai pasiūlymus dėl ES struktūrinių fondų valdymo ir kontrolės sistemos tobulinimo;

15.9. prireikus teikia informaciją, susijusią su veiklos atrankiniais patikrinimais, Valstybės kontrolei, kuri, vadovaudamasi Valdymo ir kontrolės reglamento VI skyriaus nuostatomis, rengia ir teikia Europos Komisijai baigiamąją audito deklaraciją.

16. Auditą koordinuojanti institucija turi teisę pagal kompetenciją gauti iš institucijų, atsakingų už veiklos atrankinius patikrinimus, mokėjimo, vadovaujančiosios, tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų visą informaciją, susijusią su BPD įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos.

VIII. PRIEŽIŪROS KOMITETAS

17. Priėžiūros komitetas atlieka šias funkcijas:

17.1. rengia savo darbo reglamentą ir suderinęs su vadovaujančiąja institucija jį tvirtina;

17.2. remdamasis BPD ir BPD priede nustatytais BPD įgyvendinimo priežiūros rodikliais, periodiškai vertina, kas nuveikta siekiant BPD nustatytų tikslų;

17.3. svarsto ir tvirtina BPD priedą ir jo pakeitimus (įskaitant jame nurodytus įgyvendinimo priežiūros rodiklius ir projektų atrankos kriterijus);

17.4. svarsto ir pritaria (arba nepritaria) Lietuvos Respublikos pasiūlymams pakeisti Europos Komisijos sprendimo, kuriuo patvirtintas BPD, turinį;

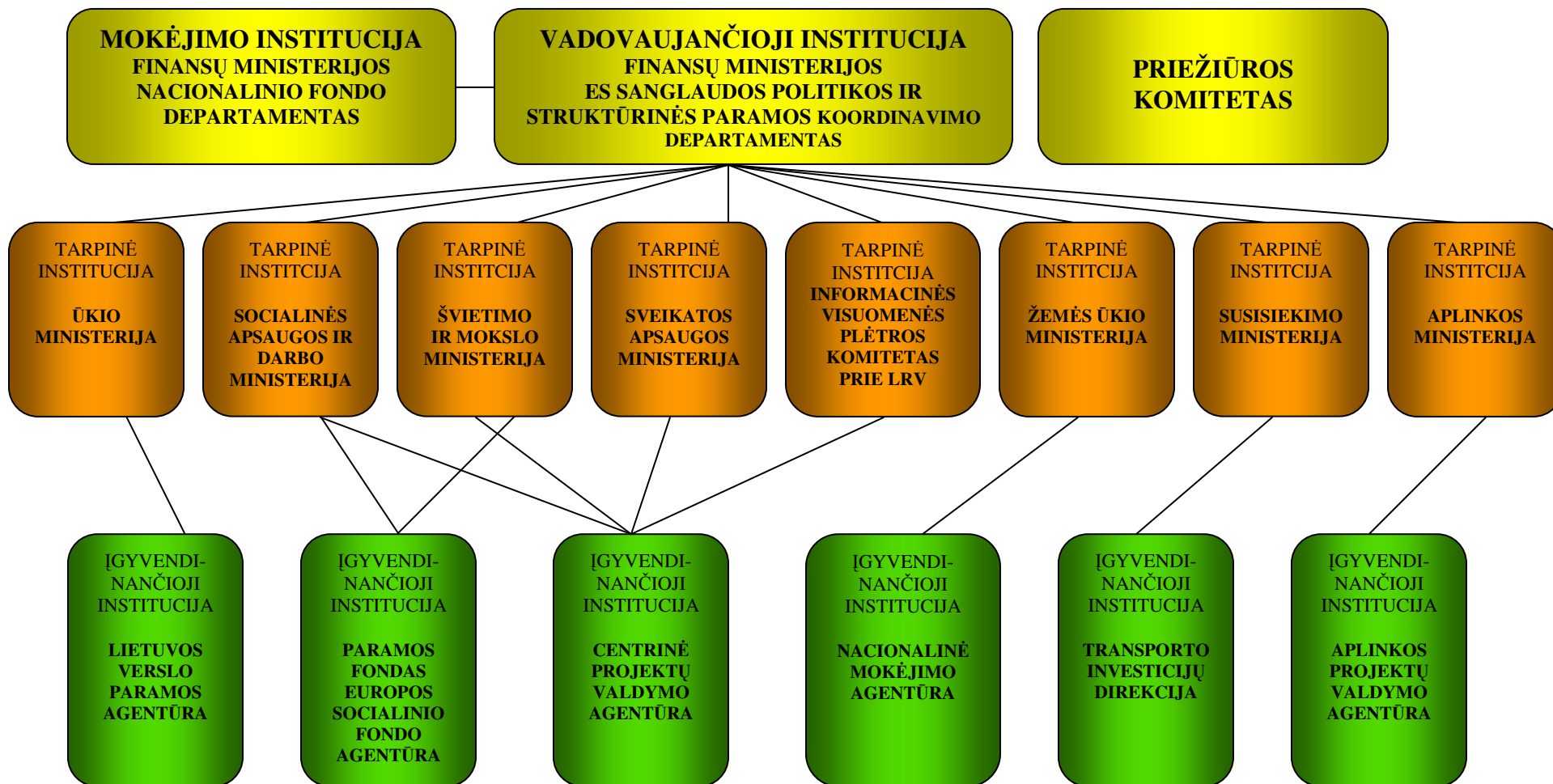
17.5. svarsto ir pritaria (arba nepritaria) metinėms ir galutinei BPD įgyvendinimo ataskaitoms prieš siunčiant jas Europos Komisijai;

17.6. svarsto BPD vertinimo ataskaitas ir kitą vertinimo valdymo grupės teikiamą informaciją.

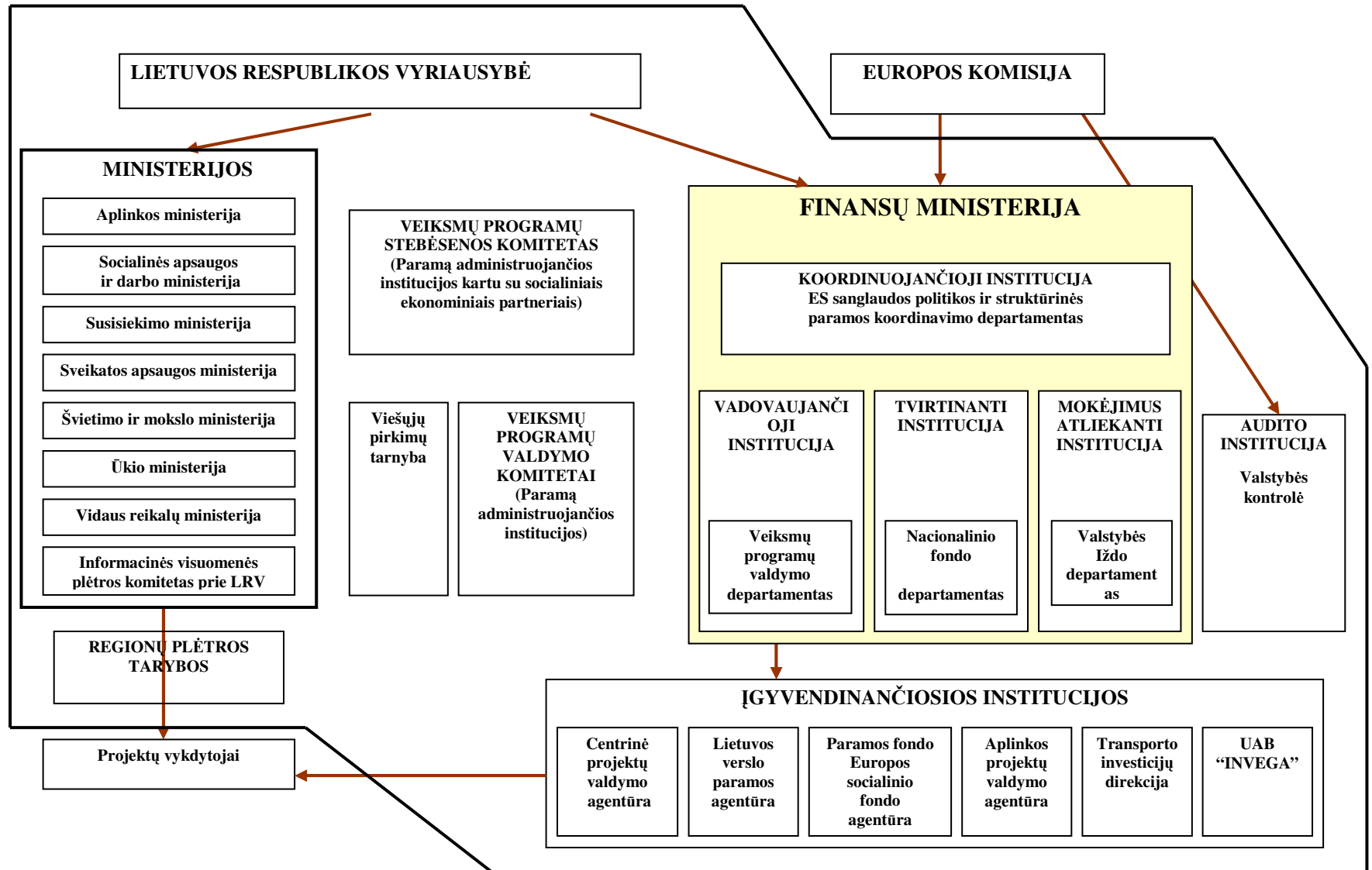
IX. FINANSINIŲ NUSIKALTIMŲ TYRIMO TARNYBA PRIE VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS

18. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, nustačiusi, kad esama pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, ar remdamasi informacija apie tokius pažeidimus, gaunama iš vadovaujančiosios, mokėjimo, tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų, rengia ir ne vėliau kaip per 2 mėnesius po kiekvieno ketvirčio pabaigos teikia Europos Komisijai apibendrintą informaciją apie pažeidimus, kaip numato Europos Komisijos 1994 m. liepos 11 d. reglamento (EB) Nr. 1681/94 dėl neatitikimų ir su struktūrinės politikos finansavimu ir šios srities informacinės sistemos organizavimu susijusių neteisingai sumokėtų sumų susigrąžinimo 3 straipsnis.

ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠAS ADMINISTRUOJANČIŲ INSTITUCIJŲ SCHEMA

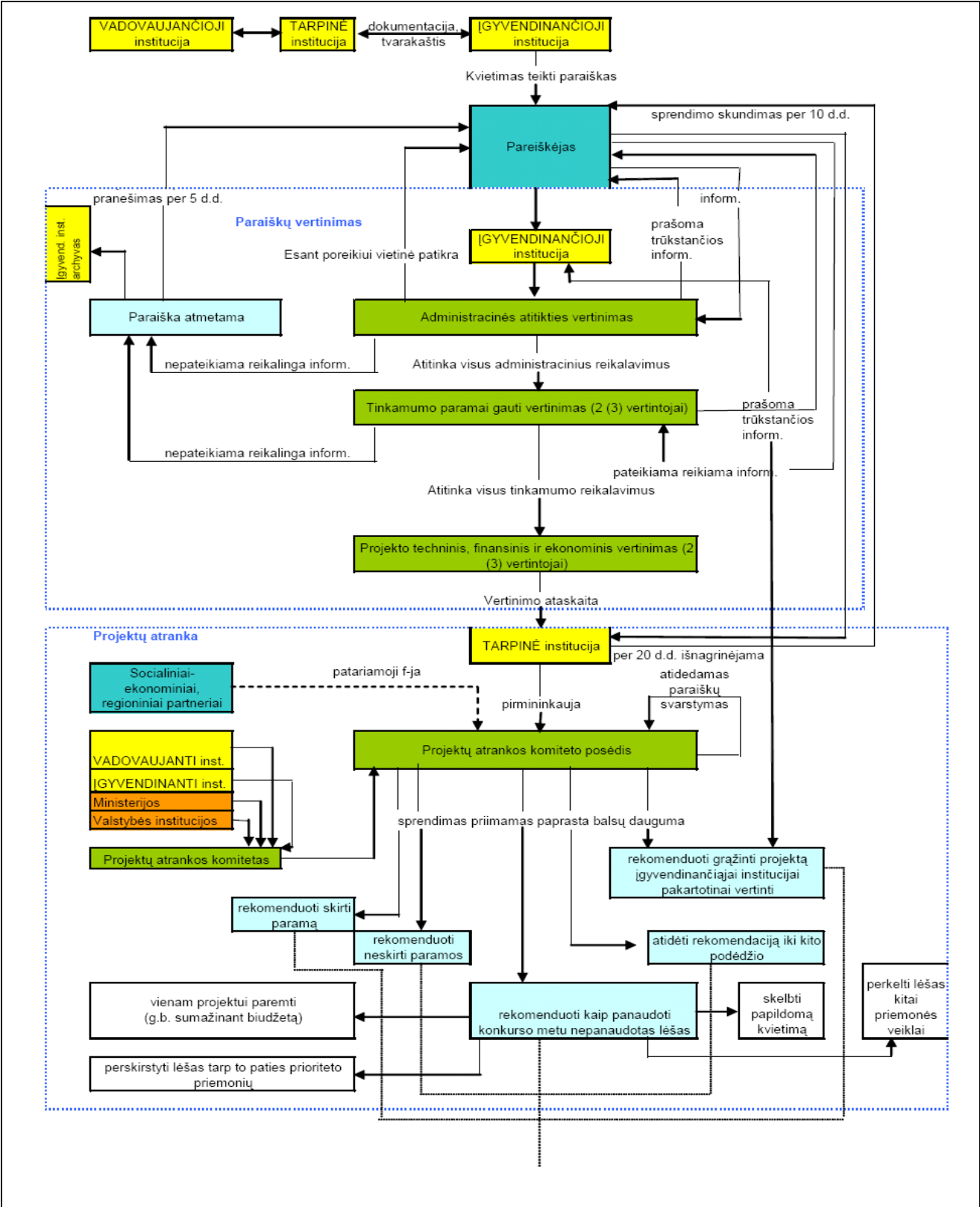

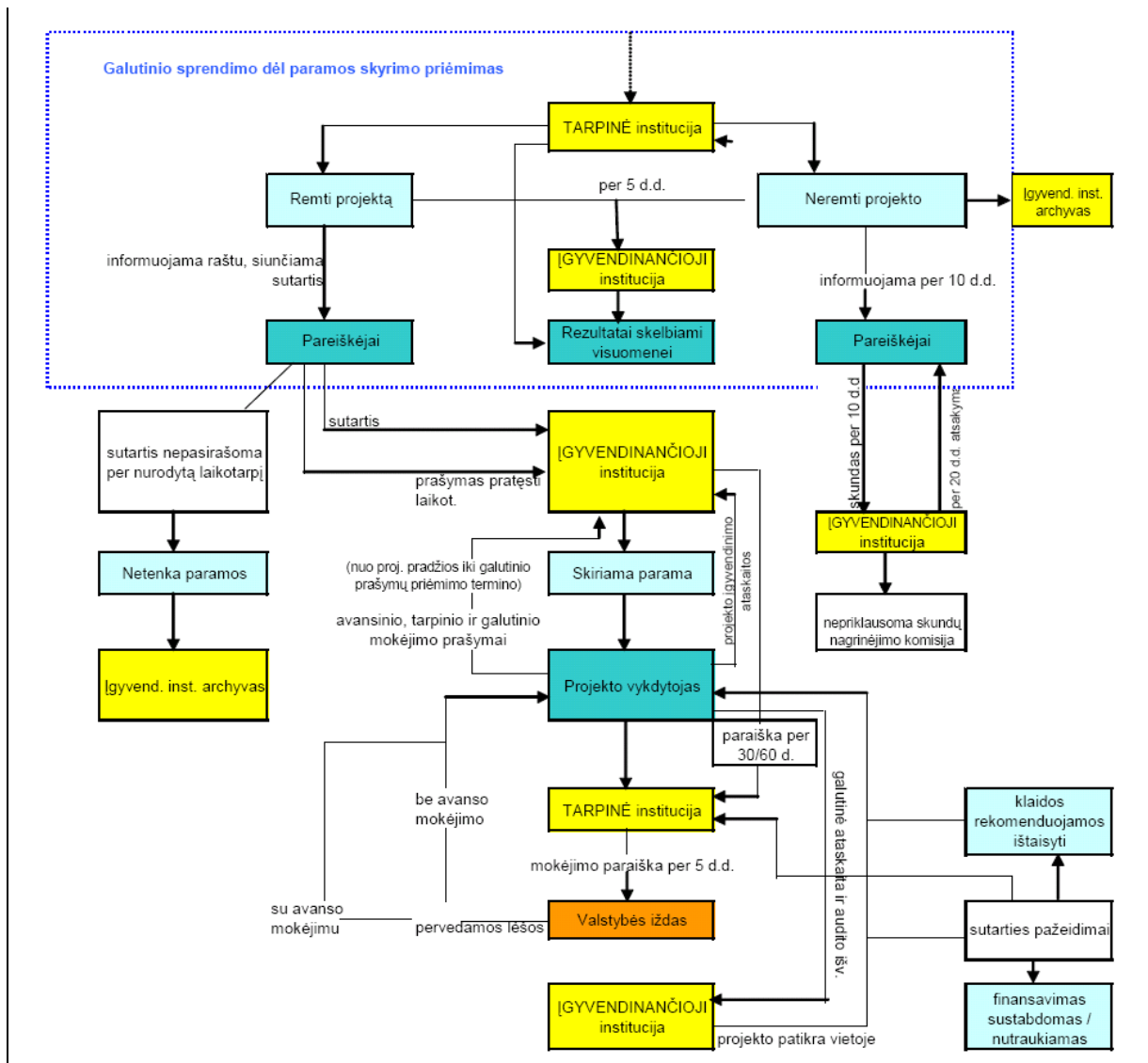
Šaltinis: Finansų ministerijos informacija

Šaltinis: VRM informacija

PROJEKTŲ ATRANKOS PROCEDŪRA

Šaltinis: pagal Pilietinės visuomenės institutą¹¹²

¹¹² Pilietinės visuomenės instituto projektas „ES parama: panaudojimo efektyvumas“. Atliktas 2005 m. birželio 13 d.
http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Admin_LT_analize.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-05.